

11 casestudier: Livskvalitet, sociale netværk og deltagelse

Denne rapport er et led i projektet 'Implementering af teknologi til mennesker med handicap', der blev gennemført i 2009-2011. Projektet er finansieret af Socialministeriets sats-pulje.

Rapporten er udarbejdet af lektor Jesper Holst, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Århus Universitet, der har gennemført analysen og Kasper Nizam, Socialt Udviklingscenter SUS.

Rapporten kan frit downloades fra www.sus.dk og www.handicapogit.dk.

En meget stor tak til beboere, IT-tovholdere og ledere fra de fem bomiljøer i projekt, som har bidraget til casestudierne med observationer, dagbøger, videooptagelser, interviews og dialog.

Socialt Udviklingscenter SUS, 2012.

Nørre Farimagsgade 13, 1364 København K.

ISBN-nr. 978-87-92182-13-5

INDHOLD

1	HENSIGTEN MED CASESTUDIERNE.....	5
2	CASESTUDIERNES FORLØB OG METODE	6
2.1	BEGREBERNE LIVSKVALITET, DELTAGELSE OG LÆRING.....	6
2.2	CASESTUDIERNES FOKUSPUNKTER.....	11
2.3	PLANLÆGNING AF CASESTUDIERNE	12
2.4	GENNEMFØRELSEN AF CASESTUDIERNE	16
2.5	CASESTUDIERNES FORLØB.....	18
3	11 CASESTUDIER AF OPLEVELSER MED SOCIAL IT	20
3.1	LOUISE.....	20
3.2	SØREN	23
3.3	HEIDI.....	26
3.4	MARIANNE	29
3.5	ANITA	32
3.6	JANE	35
3.7	PETER	38
3.8	HANS	41
3.9	SONJA.....	45
3.10	THOMAS.....	49
3.11	BENTE.....	52
4	HVAD HAR CASEPERSONERNE FÅET UD AF DET?	55
4.1	SOCIALE NETVÆRK OG IKT	55
4.2	SELVBESTEMMELSE OG DELTAGELSE	61
4.3	SELVOPFATTELSE OG LÆRING	63
4.4	LIVSKVALITET OG CASEPERSONERNES BRUG AF IKT	63
	LITTERATUR.....	66
	BILAG 1: CASESTUDIE MAPPE	

1 HENSIGTEN MED CASESTUDIERNE

I forbindelse med planlægningen af projektet 'Implementering af teknologi til mennesker med handicap' (IAT-projektet) blev det diskuteret, hvordan en forskningsbaseret evaluering af projektet kunne gennemføres. Ønsket var, at evalueringen skulle omfatte implementeringsprocesserne såvel som projektresultaterne. Evalueringen skulle på den ene side kunne bruges *formativ*, hvilket vil sige, at evalueringen gennem løbende feedback til projektdeltagerne skulle medvirke til styring og korrektion af implementeringsprocesserne. På den anden side skulle evalueringen også som en *summativ* evaluering kunne medvirke til at belyse resultater og konsekvenser af IAT-projektet, og nærmere bestemt i hvilket omfang det lykkedes at nå såvel de overordnede resultatmål som de mere operationelle delmål og succeskriterier.

Som en del af projektevalueringen blev det besluttet at gennemføre mindst et single casestudie i hvert af de fem deltagende bomiljøer. Disse casestudier, hvor enkelte beboeres udvikling blev fulgt med hensyn til udviklingen i brugen af IKT¹ og IKTens konsekvenser for beboerens hverdag, skulle i særlig grad medvirke til projektets såvel formative som summative evaluering i forhold til de overordnede resultatmål:

Implementere IKT i boformer til mennesker med handicap og gøre brugen af IKT til en integreret del af beboernes hverdag og medarbejdernes praksis.

- Fremme beboernes aktive deltagelse, selvbestemmelse og brugerindflydelse samt muligheder for at deltage i samfundslivet.

Med andre ord blev casestudierne planlagt som en måde at følge og få et indtryk af, hvordan implementeringen af IKT i bomiljøet påvirkede casepersonens dagligliv.

Spørgsmålene var: Hvordan ville implementering af (yderligere) IKT i bomiljøerne påvirke de udvalgte casepersoners hverdagsliv? Og hvordan ville adgangen til de sociale medier kunne medvirke til at skabe øget livskvalitet for mennesker med fysiske og psykiske funktionsnedsættelse?

Læsevejledning

Kapitel 2 handler om teoretiske og metodiske overvejelser i forberedelsen og gennemførelsen af de 11 casestudier. Hvis man er særlig interesseret i livskvalitets-begrebet og teori om deltagelse, sociale netværk og læring er afsnit 2.1 måske nyttigt. I kapitel 3 præsenteres en mere praksisnær beskrivelse og single case analyse af de 11 casepersoner og deres deltagelse i og udbytte af projektet og brugen af social IT. Det afsluttende kapitel 4 indeholder tværgående konklusioner på baggrund af de 11 casestudier med fokus på spørgsmålet: Hvad har casepersonerne fået ud af introduktionen til og brugen af IT-redskaber. Her er optikken livskvalitet med særlig henblik på sociale netværk, selvbestemmelse, deltagelse og læring. For den travle læser kan dette være opsummeringen på rapporten.

¹ Med IKT menes informations- og kommunikationsteknologi. I projektet har der primært været tale om sociale medier – eller social IT - der har været anvendt med computer og internetadgang. Fx er mails, videochat via Skype, YouTube (og EasyTube) og spil typiske sociale medieredskaber.

2 CASESTUDIERNES FORLØB OG METODE

Denne del af rapporten handler om gennemførelsen af casestudier og evalueringen af ovenstående spørgsmål om implementering af teknologi og livskvalitet. Rapporten er opdelt i følgende afsnit:

- **Teoretiske overvejelser**

I første afsnit gøres der rede for vores diskussion om teorier og begreber som *livskvalitet*, *deltagelse* og *læring*. Diskussionen og indkredsningen af disse begreber blev afgørende for dataindsamlingens retning og fokusering samt den videre analyse af casestudiernes data.

- **Planlægning af casestudierne**

Dette andet afsnit handler om udviklingen af den casestudie-mappe, der er et dataindsamlingsmateriale, som blev brugt i samarbejde med bomiljøerne til gennemførelsen af casestudierne. Materialet indeholder en række redskaber og vejledninger om blandt andet udarbejdelse af sociale netværkskort, gennemførelse af strukturerede dagbogsnotater i casepersonens hverdagslivet og optagelse af relevante videoklip. Se venligst bilag 1.

- **Gennemførelse af casestudierne**

I det tredje afsnit redegøres der for det faktiske forløb af casestudierne på de fem deltagende bomiljøer. Der vil således blive gjort rede for bostedernes valg af casepersoner samt den løbende analyse af casestudie data og tilbagemelding til bostederne fra os.

- **Single case studierne**

I dette afsnit præsenteres resultaterne af hvert enkelt casestudie. Dette afsnit er kommet til at fylde mere end først antaget, da der i alt blev tale om 11 gennemførte casestudier (og ikke fem som forudsat). Ydermere har det ikke været muligt med det omfattende datamateriale, vi har haft i hænde, at præsentere resultaterne af de enkelte studier mere sammentrængt end det her er gjort. Derfor vil vi opfordre læseren til selv at vælge, hvilke af case præsentationerne han eller hun vil sætte sig nærmere ind i. Her kan de korte introduktioner til hvert case studie eventuelt benyttes som inspiration.

- **Multiple case analyse (tværgående tendenser)**

I dette sidste afsnit diskuteres nogle tværgående tendenser, der ser ud til at kunne udledes af casestudiematerialet om casepersonernes brug af IKT i relation til sociale netværk, alder, selvbestemmelse, deltagelse samt læring.

2.1 BEGREBERNE LIVSKVALITET, DELTAGELSE OG LÆRING

IAT-projektets overordnede mål har været at fremme mulighederne for at mennesker med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser kan skabe øget livskvalitet og aktiv deltagelse i samfundslivets forskellige sfærer. Det er derfor nærliggende, at de centrale begreber, som kom til at være i fokus for case-studiernes dataindsamling og analyse, blev livskvalitet, deltagelse og læring.

For at kunne anvende disse begreber i gennemførelsen af casestudierne i den summative og formative evaluering af projektet var det nødvendigt at diskutere sig frem til, hvordan begreberne skulle forstås i IAT-projektets sammenhæng. I det følgende vil der derfor blive gjort rede for, hvordan de tre begreber livskvalitet, deltagelse og læring bliver brugt i forbindelse med case-studierne.

Livskvalitet

Det livskvalitetsbegreb, der er blevet brugt i disse casestudier, læner sig op af det livskvalitetsbegreb, der blev udviklet af LEV's forskergruppe om livskvalitet (Holm m.fl., 1994). Denne forståelse af livskvalitetsbegrebet har sin baggrund i en række diskussioner og antagelser. Således har livskvalitetsbegrebet af flere grunde været et omdiskuteret socialpolitisk begreb igennem de sidste årtier.

For det første forekommer begrebet uklart og svært at definere som mål for socialt arbejde med mennesker med handicap. Der har vel næppe været mennesker involveret i socialt arbejde, der har arbejdet ud fra forestillingen om at ville skabe et mindre godt liv for dem, man arbejdede med. Samtidig rummer netop det at definere, hvad der er godt for andre, en åbenlys fare for formynderi som påpeget af bl.a. Bank-Mikkelsen (1989) og Mårten Söder (1991). Det var fx ikke onde mennesker, der etablerede de store centralinstitutioner for mennesker med funktionsnedsættelser. Disse institutioner blev, som Bank-Mikkelsen også gjorde opmærksom på, oprettet af personer der, ud fra en ekspertviden, mente at vide hvad, der var godt for mennesker med funktionsnedsættelser. Altså eksperter, der mente at vide, hvad der var livskvalitet for andre.

Der er unægtelig op igennem historien blevet begået mange uhyrligheder ud fra fastlagte forestillinger om, hvad der var det gode liv for definerede grupper af mennesker som fx mennesker med funktionsnedsættelser og mennesker med psykiske lidelser. Denne fare for at livskvalitetsbegrebet kan føre til formynderi, når eksperter og socialarbejdere forsøger at definere det gode liv for andre, har ført frem til en forståelse, der tager udgangspunkt i, at livskvalitet ikke kan defineres operationelt og entydigt.

Mennesker har så forskellige ønsker, drømme, visioner, behov og forståelser af, hvad der skal til for at leve et godt liv, at simple og entydige definitioner bliver problematiske. Endvidere er livskvalitet i denne forståelsesramme ikke noget mennesker får eller har, men noget mennesker selv konstant og aktivt kan forsøge at skabe sig. På den måde kan hverken socialpædagoger eller IKT give eller sikre livskvalitet for mennesker med funktionsnedsættelser. Livskvalitet skal man selv aktivt være med til at skabe sig. Med denne forståelse af livskvalitetsbegrebet er livskvalitet ikke noget, der klart og entydigt kan defineres og måles.

Livskvalitet som sensibilitetsbegreb

Nogle forskere har opgivet begrebet livskvalitet med den argumentation, at ting, der ikke kan defineres klart og måles, reelt ikke eksisterer. Mens andre forskere, heriblandt LEV's livskvalitetsforskergruppe, argumenterer med sociologen Blumers (1969) adskillelse mellem *definitoriske begreber* og *sensibilitetsbegreber*. Hvor definitoriske begreber præcist refererer til, hvad der er gælden-

de for en gruppe af objekter eller fænomener, så er sensibilitetsbegreber mere upræcise og giver mere generelle retningslinjer for, hvordan man kan nærme sig et fænomen. Mens definitoriske begreber skaber forudsigelser om, hvad der kan iagttages under bestemte betingelser, tilbyder sensibilitetsbegreber højst en retning at se i.

På linje med begreber som fx kærlighed og omsorg, der er svære entydigt at definere, men som vi dog kan se og opleve, når vi møder omsorgen eller kærligheden, må livskvalitet forstås som et sensibilitetsbegreb, der giver os en retning at se i. Retningen at se i - det der kan gøres ud fra denne forståelse af livskvalitetsbegrebet - er for det første at overveje hvilke livsbetingelser og forhold, der fremmer muligheden for, at mennesker selv aktivt kan skabe sig et godt liv. For det andet handler det om gennem dialog med den enkelte borger at få indblik i, hvad hun eller han er glad for og utilfreds med samt i ønsker, drømme og forestillinger med hensyn til hverdagslivet. Og med udgangspunkt i denne dialog at medvirke til en positiv udvikling af livsbetingelserne.

Hvad er det så for livsbetingelser og forhold, der ikke nødvendigvis medfører livskvalitet, men kan fremme muligheden for at mennesker kan skabe sig et godt liv? For at besvare det spørgsmål kan der i første omgang hentes inspiration i livskvalitetsforskningen, hvor nogle klassiske nordiske bud på livskvalitetsbegrebet er fremsat af den finske sociolog Erik Allardt (1975) og den norske psykolog Siri Næss (1989). Erik Allardt mener, at livskvalitet har en *objektiv* og en *subjektiv* dimension. Hvor den objektive dimension beskæftiger sig med de objektive betingelser for livskvalitet beskæftiger den subjektive dimension sig med den oplevede lykke og trivsel. De objektive betingelser for livskvalitet forklarer og beskriver Erik Allardt ud fra de lyriske begreber

'at have, at elske og at være':

- *At have* kategorien henviser til *levestandarden*, hvilket vil sige tilfredsstillelsen af de materielle behov i form af indkomst, bolig, arbejde, sundhed og uddannelse.
- *At elske* kategorien henviser til tilfredsstillelsen af de *emotionelle behov*. Her er det grundlæggende at elske og blive elsket, at have nære venner, familierelationer m.m.
- *At være* kategorien henviser til tilfredsstillelsen af de *sociale behov* i form af at have indflydelse, anseelse og betydning i de sociale sammenhænge, man indgår i.

Erik Allardt bruger primært livskvalitetsbegrebet i forbindelse med at elske og at være kategorierne, hvor behovstilfredsstillelsen er umiddelbart afhængig af relationerne til andre mennesker. Hvor Allardt har taget udgangspunkt i forestillingen om, at livskvalitet er afhængig af at få tilfredsstillt sine behov og derfor har brugt Maslows behovsteori som udgangspunkt for sin forståelse, udarbejder Siri Næss et begreb om livskvalitet ud fra overvejelser i forbindelse med sine empiriske studier. Siri Næss kommer frem til, at menneskers livskvalitet er afhængig af, at mennesket:

- *Er aktiv* og herigennem har mulighed for at anvende egne evner, kapaciteter og færdigheder til ved egen kraft og engagement at involvere sig i sagsforhold og valg - og dermed at være med til at forme eget livsforløb.
- *Har gode mellemmenneskelige relationer*, hvilket vil sige, at mennesket har nære, varige og gensidige forhold til andre mennesker, og at mennesket har samhørighedsfølelse og gruppetilhørsforhold til fx venner, familie, arbejdskammerater osv.

- *Har positiv selverkendelse*, hvilket betyder, at mennesket føler sig tilfreds med egen indsats og opfatter sig selv som et dueligt, nyttigt og værdifuldt menneske, der selv kan klare hverdagslivets opgaver.
- *Har en grundstemning af glæde*, hvilket vil sige, at mennesket er præget af tryghed og glæden ved, at livet er rigt og givende.

Det er værd at lægge mærke til, at disse klassisk nordiske livskvalitetsforståelser begge gør menneskets sociale relationer centrale for, at mennesker kan skabe sig livskvalitet.

Med dette udgangspunkt henter planlægningen af case studierne den videre inspiration hos forskere og teoretikere som Birgit Kirkebæk, der igennem en årrække har arbejdet teoretisk og praktisk med kommunikation hos børn med multiple funktionsnedsættelser. Bogdan & Taylor (1993), argumenterer i artiklen 'Relationship With Severely Disabled People: The Social Construction of Humanness' overbevisende for, at menneskeværd opstår i samspillet mellem personer, idet menneskeværd opretholdes i samspillet, når kommunikationsparterne tilskriver hinanden evnen til at tænke, individualitet, evne til at bidrage til samspillet samt en plads i fællesskabet. Vi bliver med Axel Honneth (2003) gjort opmærksom på, at kampen for anerkendelse i såvel den private, den retlige og den solidariske sfære er af betydning, for det at kunne skabe sig et godt liv. Og endelig hos K.E. Løgstrup der gør opmærksom på, at vi er henviste til hinanden, hvad angår det at skabe os et godt liv:

"Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre uden, at han holder noget af dets liv i sin hånd.

Det kan være meget lidt, en forbigående stemning, en oplagthed, man får til at visne eller som man vækker, en lede man uddyber eller hæver. Men det kan også være forfærdende meget, så det simpelthen står til den enkelte, om den andens liv lykkes eller ej." (K.E. Løgstrup, 1956, s.25)

Hermed sættes fokus på kommunikation og den sociale relation som væsentlig for det at kunne skabe sig livskvalitet. Med dette udgangspunkt er LEV's forskergruppe om livskvalitet kommet med et bud på, hvad der karakteriserer sociale relationer, der kan fremme muligheden for at kunne skabe sig livskvalitet. Lidt omskrevet er buddet, at sådanne *sociale relationer er kendetegnet ved, at de befordrer:*

- *Selvværd og selvaccept.* Det betyder, at du føler du er noget værd, og at du har retten til eksistens. Grundforudsætningen for dette er, at andre mennesker opfatter dig som et kommunikerende selvstændigt væsen med egen livshistorie, vilje og intentioner samt som en person, der kan bidrage til fællesskabet.
- *Samhørighed til et socialt netværk.* For det første betyder dette, at dit sociale netværk er præget af gensidig tilknytning, hvilket vil sige, at der skal være betydningsfulde andre i netværket, som også samtidigt tillægger dig betydning. Dette er ikke altid tilfældet i bosteder for mennesker med funktionsnedsættelse, hvor socialpædagogerne ofte er mere betydningsfulde for beboerne end omvendt. For det andet betyder det, at der skal være mulighed for samvær over tid. Det vil sige, at hyppigheden, varigheden og intensiteten af samværet skal have den fornødne tid til at udfolde sig. Og endelig betyder det, at der skal være mulighed for at skabe sig relationer indenfor de forskellige netværkszoner, hvilket i vor kultur vil sige vennetværk, arbejdsnetværk, det formelle professionelle netværk, nabonetværk og familienetværk.
- *Selvbestemmelse.* Dette betyder, at du har et aktivt forhold til din omverden og livssituation. Forudsætningen for det er, at du indgår i sociale relationer, hvor du får mulighed for at afveje handlemuligheder – både indi-

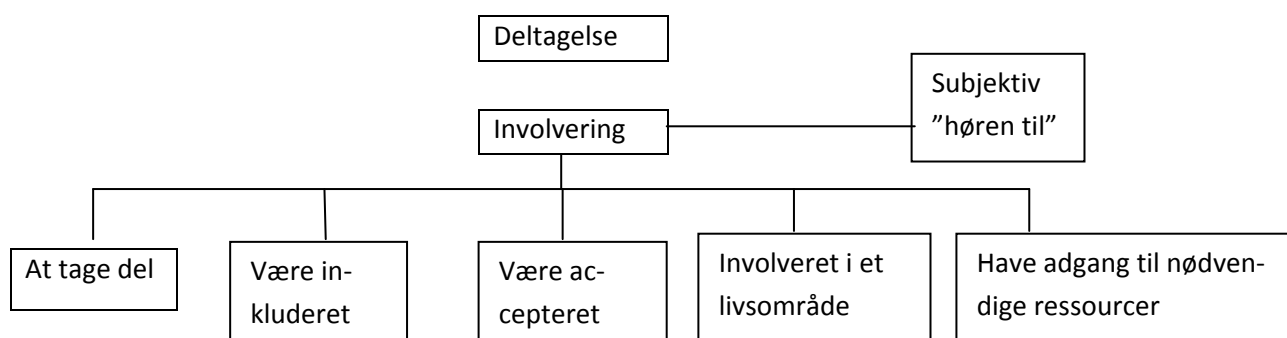
viduelt og kollektivt – samt til at foretage valg og derigennem muligheden for at opleve dig selv som *myndig i egen verden*.

Med afsæt i IAT-projektets overordnede formål og de skitserede forståelser af og overvejelser om livskvalitetsbegrebet blev casestudierne planlagt og gennemført med fokus på, hvilken betydning implementeringen af IKT havde for casepersonernes **sociale netværk**, deres **selvbestemmelse** og deres **selvforståelse**.

Deltagelse

Deltagelse har igennem de senere år været et diskuteret handicappolitisk begreb. Vi finder det således som et centralt begreb i FN's Standardregler om Lige Muligheder for Handicappede (1994) og i Konventionen om Rettigheder for Personer med Handicap (2006). I disse helt centrale handicappolitiske dokumenter anvendes begrebet deltagelse ofte i et demokrati- og medborgerperspektiv, hvor menneskerettigheder opnås gennem det at sikre mennesker med funktionsnedsættelser adgang til forskellige miljøer, samfundsområder og omgivelser. Deltagelse omfatter således adgang til service, information og dokumentation og fuld adgang til såvel kulturliv som det politiske og offentlige liv (Tetler, 2004).

Vi finder endvidere deltagelsesbegrebet som et helt centralt begreb i WHO's ICF-klassifikation - 'International Classification of Functioning, Disability and Health' (WHO, 2001). Her betyder deltagelse *involvering i livssituationer*. Neden for illustreres deltagelsesbegrebets komponenter ifølge ICF klassifikationen.

Molin, M. (2004) s. 66

I dette perspektiv har deltagelsesbegrebet en 'objektiv' og en 'subjektiv' side - på den ene side kan ses på, om en person rent faktisk er involveret i en aktivitet, en livssituation. Og på den anden kan der ses på, om personen *oplever* sig som deltager. Endvidere kan der ud fra denne forståelse diskuteres forskellige grader af deltagelse. Hvor et minimum af deltagelse blot er det at kunne registrere, at personen er med som enten aktiv handlende eller som mere passiv tilskuer, så er maximum deltagelse at kunne registrere, at personen oplever sig som deltager. Det vil sige, at personen samtidig rent faktisk indgår i livssituationen som en inkluderet og accepteret person, der er personligt engageret og som har adgang til de ressourcer, der er nødvendige for et medvirke i livssituationen.

Af ovenstående fremgår det, at begrebet deltagelse kan ses i et *makroperspektiv*. Deltagelse drejer sig om at sikre menneskerettighederne ved, at mennesker med funktionshæmning sikres adgang til det politiske, samfundsmæssige og kulturelle liv ved at fjerne de barrierer for deltagelse, som findes i omgivelserne. Og deltagelse kan ses i et *mikroperspektiv*, hvor det er den enkeltes forhold til sig i forskellige livssituationer, der er i fokus.

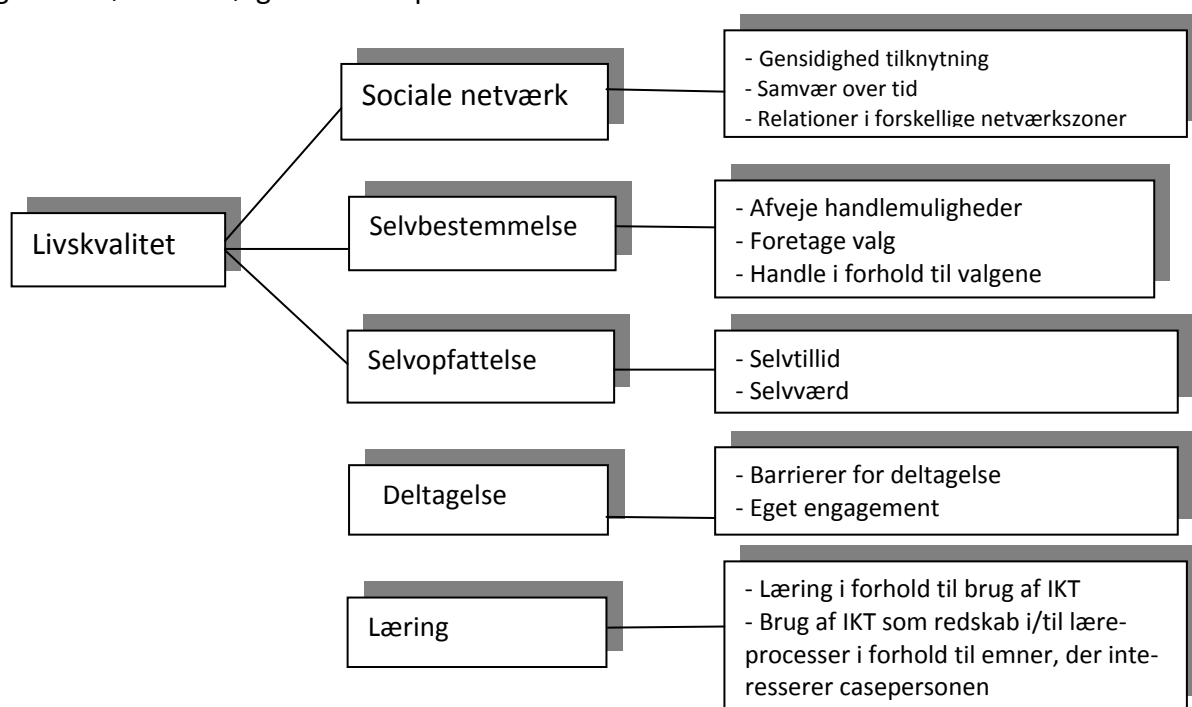
Med baggrund i IAT-projektets overordnede mål, hvor implementeringen af IKT har til formål at fremme beboernes aktive deltagelse, samt de her skitserede overvejelser omkring deltagelsesbegrebet, blev casestudierne planlagt og gennemført med endnu en fokusering: *Hvilken betydning implementeringen af IKT havde for casepersonernes mulighed for og engagement i deltagelse i forskellige livssituationer?*

Læring

Endelig forekom det interessant at følge, hvordan implementeringen og brug af IKT ville udvikle casepersonernes kompetencer i forhold til anvendelse af IKT i det daglige, samt om den implementerede IKT skabte nye muligheder for tilegnelse af viden og kompetencer i forhold til områder, der havde casepersonernes interesse. Den i denne sammenhæng brugte forståelse af læringsbegrebet læner sig op af en bred forståelse af læring, hvor læring er enhver proces, der medfører psykiske og adfærdsmæssige ændringer af forholdsvis varig karakter, dog med undtagelse af ændringer, der skyldes biologisk-genetiske forhold (Illeris, 1999). Den sidste fokusering for casestudierne blev altså den **læring**, som IAT-projektet medførte for casepersonerne.

2.2 CASESTUDIERNES FOKUSPUNKTER

Der er i det ovenstående gjort rede for nogle centrale teoretiske overvejelser i forbindelse med gennemførelsen af casestudierne. Disse overvejelser førte frem til, at case-studierne blev planlagt og gennemført med følgende fokuspunkter:

2.3 PLANLÆGNING AF CASESTUDIERNES

Med henblik på at gennemføre casestudierne med det ovenfor beskrevne formål og fokuspunkter blev dataindsamlings- og analysemetoder, der skulle bruges i gennemførelsen af casestudierne diskuteret og udviklet. Det blev planlagt, at dataindsamlingen til casestudierne skulle gennemføres:

1. I *starten* af projektet som en del af baselinedataindsamlingen, der ud over casestudiedata også bestod af fokusgruppeinterviews, spørgeskemaer, samt teknologiscreeninger i form af Talking Mats interviews med beboere.
2. *Midtvejs* i projektet som en del af den løbende formative evaluering.
3. Ved projektets *afslutning* som en del af den afsluttende summative resultatevaluering, hvor der også skulle gennemføres en spørgeskemaundersøgelse, samt afsluttende interviews med bomiljøets ledelse og IAT projektvoholdere.

De indsamlede casestudie data skulle løbende analyseres og resultaterne diskuteres med bomiljøerne efter hver dataindsamling. Det blev ligeledes besluttet, at casepersonerne i bomiljøerne samt deres støttepersoner skulle involveres i casestudierne, som led i en deltagerorienteret metode. Således kom de selv til at forestå dataindsamlingen ud fra nøje beskrevne fremgangsmåder og retningslinjer, der var samlet og udleveret i en casestudie-mappe. Casestudie-mappen er indsat i denne rapport som bilag nr. 1.

Ved hjælp af denne casestudiemappe skulle de involverede bosteder indsamle nedenstående data:

1. En begrundelse for at beboeren er valgt som caseperson

Et eksempel på begrundelse:

1. Sonja har bevilget aflastning i 182 døgn årligt, hvilket svarer til, at hun er i Sommerfuglen hver 2. uge, hvilket giver os mulighed for at arbejde med Sonja om implementering af IKT
2. Sonja er i forvejen tilknyttet et IKT projekt på Marselisborg Centret
3. Sonjas skole arbejder i forvejen med Sonja og IKT
4. Sonjas forældre er meget interesserede og engagerede i at udbygge og udvikle Sonjas kommunikationsmuligheder
5. I Sommerfuglen er Sonja, hvad kommunikations muligheder og færdigheder angår, placeret i midten af vores brugergruppe og vi mener derved, at arbejdet med Sonja vil have en positiv og afsmittende effekt på kommunikationsmiljøet på afdelingen.

2. Skriftlige samtykkeerklæringer fra beboere og personale

En samtykkeerklæring, der giver samtykke til deltagelse i projektet, samt indhentning og videregivelse af personlige oplysninger. En anden samtykkeerklæring, der giver tilladelse til at videofilme beboere og personale og at evalueringsgruppen og styregruppen må se og arbejde med disse videoklip.

3. Materiale om casepersonen

Det kan dreje sig om fx aktuell handleplan (§ 141), pædagogiske planer samt kort beskrivelse af casepersonens sociale historie, som har relevans i forhold til dette projekt, fx familieforhold, skolegang, boligskifte, arbejde, fritidsaktiviteter og lignende.

4. En registrering af casepersonens sociale netværk samt casepersonens ønsker til ændringer i det sociale netværk

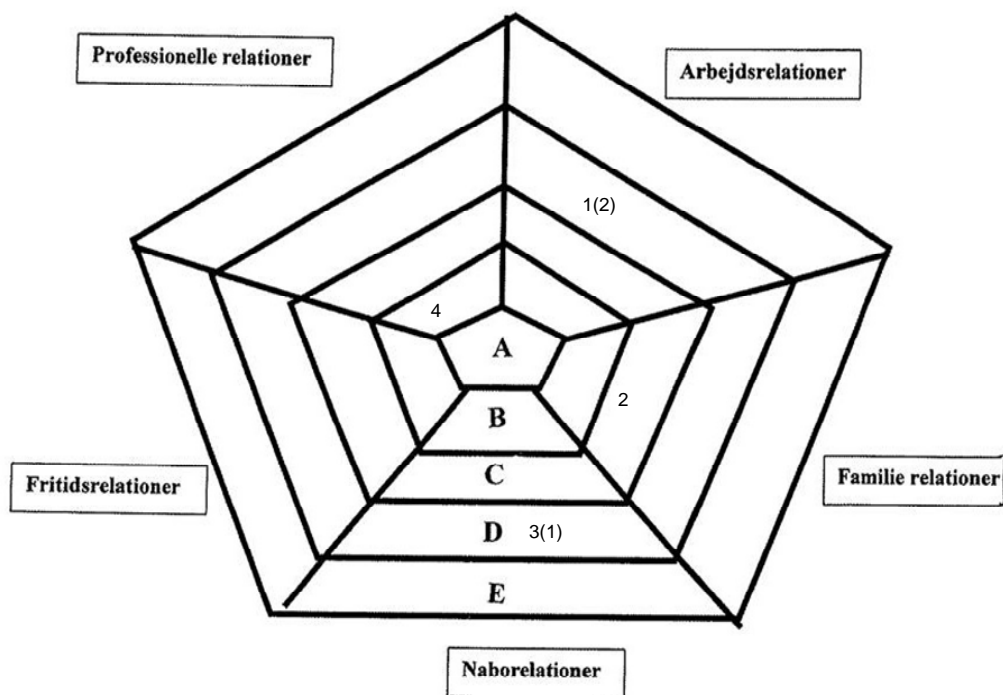
Registreringen omkring casepersonens sociale netværk blev planlagt til at skulle gennemføres som følger:

- *Trin 1* - Den caseansvarlige udarbejder sammen med casepersonen en liste over personer, som casepersonen opfatter som en del af hans eller hendes netværk.
- *Trin 2* - Herefter diskuteres, for det første, hver af de listede personer med henblik på at udfylde det sociale netværks-registreringsskema. I denne diskussion afgøres det, hvilke(n) netværkszone(r) de listede personer indgår i. Er den listede person familie, arbejdskollega, fritidsbekendtskab, nabo, eller en af de professionelle, der varetager pædagogiske og omsorgsopgaver i casepersonens hverdagsliv. For det andet vurderes det for hver enkelt af de listede sociale netværkspersoner, om relationen til dem er tæt og nær, eller om der er tale om et bekendtskab. Endelig for det tredje afgøres det, om kontakten kan siges at være hyppig eller ej.
- *Trin 3* - Ud fra disse diskussioner og afgørelser skulle det sociale netværksregistreringsskema udfyldes, som det fx ses i nedenstående eksempel:

Socialt netværks registreringsskema										
Nummer	Navn	Familie-Relation	Medbober/ Nabo- relation	Arbejds/ kollegial relation	Profes- sionel Relation	Fritids- relation	Nær relation	Bekendt- skab	Hyppig kontakt	Ikke så ofte kon- takt
1	Jens			X (2)*				X	X	
2	Grethe	X					X			X
3	Hanne		X(1)					X	X	
4	Gerda				X		X		X	
OSV										

2) tallet i parentes betyder, at den listede person også indgår i to andre netværkszoner som f.eks. naborelation og fritidsrelation.

- *Trin 4* - På baggrund af netværksregistreringsskemaet skulle netværkspersonerne herefter placeres i det sociale netværk kort jævnt før nedenstående eksempel. Netværkspersonerne placeres i netværk kortets 5 relationszoner: Familie, arbejde, fritid, bolig og professionel. Beboeren selv placeres i centrum (A) af det sociale netværk kort. I ringen nærmest centrum (B) placeres nære relationer med hyppig kontakt. I den tredje ring (C) placeres de nære relationer med ikke så hyppig kontakt. I den næstyderste ring (D) placeres bekendtskaber med hyppig kontakt. Og endelig i den yderste ring (E) registreres bekendtskaber med ikke så hyppig kontakt.

I det sociale netværkskort bruges de numre casepersonerne har i registreringskemaet. Således er Jens (1), Grethe (2), Hanne (3) og Gerda (4) indsat i ovenstående sociale netværkskort med numrene fra netværks-registreringskemaet.

- *Trin 5* - Som sidste trin i arbejdet med registreringen af casepersonens sociale netværk skulle casepersonens ønsker til ændringer og udviklinger i det sociale netværk diskuteres sammen med spørgsmålet om IKTs mulighed for at kunne medvirke til at fremme nogle af beboerens ønskede netværksændringer.

Det følgende er et eksempel på, hvad der blev skrevet i forbindelse med et bomiljøarbejde med casestudiematerialet i forhold til casepersonen Hans.

Har et lille familienetværk med tætte relationer. Derudover har Hans mange professionelle relationer. Hans er privilegeret ved, at siden han flyttede på døgninstitution har han været fulgt af de samme 5 pædagoger. Hans virker til at trives med de få, men tætte familierelationer, han har. Han nyder de strukturerede besøg, og har en helt klar forventning om, hvad besøgene skal indeholde. Derudover giver Hans ikke udtryk for savn eller yderligere behov for flere tætte relationer.

Som nævnt giver Hans ikke udtryk for yderligere behov for flere tætte relationer. Men vi ser projekt 'Implementering Af Teknologi' som en mulighed for at opretholde og bevare den nuværende kontakt. Evt. igennem at se familiefotos på computeren. Ydermere har forældrene et ønske om, at Hans skal prøve at være med i baggrunden, når søsteren Skyper med enten mor eller far, hvad Hans tidligere har afvist

5. En 'dagbog' over casepersonens hverdag

Inspireret af etnografiske dagbogsmetode, som beskrevet af U.A. Madsen (2003), skulle casepersonerne i samarbejde med den caseansvarlige støtteperson på bomiljøet gennemføre strukturerede observationer over fire dage, hvoraf de tre er hverdage og en dag er en lørdag eller søndag. Dette skulle gerne give et indtryk af casepersonernes hverdagsliv og nogle af de forandringer i hverdagslivets aktiviteter, sociale relationer, kommunikation og brug af IKT, der skete i IAT projektperioden. De strukturerede "dagbogs" observationer blev gennemført ud fra følgende registreringer:

Dato/tid	Sted	Sæd.	Usæd.	Aktivitet	Motiv			
					Lyst Skal	Ked.	Nødv.	Plejer

Arbejde med IKT		Med hvem	IKT aktivitet	Kommunikation, med hvem					Brug af andre kommunikationshjælpemidler			Kommentar
Ja	Nej			Fam	Beb	Kol	Per	And	Tele	Com	Andet	

Hvilket vil sige:

- Dato og klokkeslæt for dagbogsnotatet
- Stedet hvor jeg opholder mig
- Opholder jeg mig sædvanligvis på dette sted på dette tidspunkt?
- Er det usædvanligt, at jeg opholder mig på dette sted på dette tidspunkt?
- Hvilken aktivitet er jeg involveret i?
- Har jeg lyst til aktiviteten? Er det fordi, jeg ikke har andet at lave (keder mig)? Er det fordi, det er nødvendigt? Er der fordi, det plejer jeg at gøre på dette tidspunkt? Eller er det fordi, det skal jeg?
- Har jeg benyttet IKT i dag siden sidst dagbogsnotat?
- Hvis ja, hvem var jeg sammen med omkring IKT aktiviteten, hvis jeg ikke var alene?
- Hvilke(n) IKT aktivitet(er) har jeg været i gang med i dag siden sidste dagbogsnotat?
- Hvem har jeg kommunikeret med i dag siden sidste dagbogsnotat (familie, beboere, kolleger, personale eller andre)?
- Har jeg brugt kommunikationshjælpemidler i dag siden sidste dagbogsnotat (mobil computer eller andet)?
- Andre dagbogskommentarer.

6. Videooptagelse

Der optages en videosekvens på højst fem minutter af en naturlig situation, hvor casepersonen beskæftiger sig med computeren eller anden IKT. Det primære formål med det er at få et indtryk af casepersonens kommunikation og forhold til IKT.

Det blev således planlagt, at bomiljøerne skulle udarbejde og fremsende casestudiedata tre gange i løbet af IAT projektperioden. Dette skulle ske således, at der i forbindelse med baselinedataindsamlingen også skulle afleveres et casestudiedatamateriale bestående af:

1. En begrundelse for at beboeren er valgt som caseperson
2. Skriftlige samtykkeerklæringer fra beboere og personale
3. Materiale om casepersonen
4. En registrering af casepersonens sociale netværk, samt casepersonens ønsker til ændringer i det sociale netværk
5. En 'dagbog' over casepersonens hverdag
6. Videoptagelse.

De to efterfølgende afleveringer i forbindelse med casestudierne, der som nævnt skulle finde sted halvvejs inde i projektperioden og ved afslutningen af projektet, skulle bestå af følgende:

1. En fortsat registrering af casepersonens sociale netværk, samt casepersonens ønsker til ændringer i det sociale netværk
2. En ny 'dagbog' over casepersonens hverdag
3. En ny videoptagelse.

Den casestudie-mappe, som blev styrende for dataindsamlingen i casestudierne, er bilag 1 her.

2.4 GENNEMFØRELSEN AF CASESTUDIERNE

De deltagende bosteder og personer

Casestudierne blev gennemført på alle de fem bosteder, der var involveret i IAT-projektet. Det drejede sig om:

Hulegården - Brøndby

Hulegården er et botilbud til 42 voksne mennesker mellem 17 og 50 år med udviklingshæmning. Hulegården, der hører under Region Hovedstaden, består af syv selvstændige huse alle beliggende på den samme matrikel i Brøndby. På Hulegården valgte man at gennemføre to casestudier, hvilket betød, at to huse blev involveret i casestudierne. De involverede blev Louise og Søren. Endvidere blev der udpeget caseansvarlige blandt personalet.

Klub Kildebakken og bofællesskabet Hyldebo - Gentofte

Hjemmevejlederteamet, *Gentofte Kommune* har fem tilbud (bofællesskaber), der er placeret forskellige steder i kommunen. Det drejer sig om hjemmevejledning til selvstændigt boende, Bofællesskabet Mosebuen, Bofællesskabet Hyldebo, Botræningsstedet Øresundshøj og Klub Kildebakken, der er en selvstændig klub målrettet beboerne. Bofællesskabet Hyldebo, hvor den valgte caseperson bor, består af 11 individuelt indrettede lejligheder i en flot ældre renoveret bygning tæt ved Ordrup station. Hjemmevejlederteamet valgte at gennemføre et casestudie med Heidi som caseperson. Der blev her udpeget en pædagog som casestudieansvarlig.

Stefanshjemmet - Århus

Stefanshjemmet er et selvejende socialpædagogisk botilbud og aktivitetscenter for mennesker, der har et fysisk handicap og/eller har pådraget sig en hjerneskade. Stefanshjemmet er beliggende på

Strandvejen i Århus. Det har driftsoverenskomst med Århus Kommune og består af aktivitetscenteret og 44 toværelses lejligheder fordelt på afdelingerne Havglimt 1 og 2 samt Strandvejen stuen og 1. sal. Stefanshjemmet valgte at gennemføre tre casestudier fordelt på forskellige afdelinger. Således indvilgede Marianne, Anita og Jane i at blive casepersoner. Ved siden af de tre casepersoner blev de caseansvarlige blandt personalet udpeget.

Skovbo - Skanderborg

Skovbo er et døgntilbud under Skanderborg Kommune. Skovbo ligger ved Galten og består af to døgnafdelinger og en aflastningsafdeling. På de to døgnafdelinger - Lærken og Blæksprutten - kan der bo 17 børn og unge med betydeligt og varigt nedsat funktionsevne samt børn og unge med autisme og beslægtede udviklingsforstyrrelser. Aflastningsafdelingen Sommerfuglen har foruden to døgnpladser også fem aflastningspladser, der deles mellem 20 hjemmeboende børn. Skovbo valgte at gennemføre tre casestudier, således at hver af de tre afdelinger valgte en case-beboer. Lærken valgte Peter. Blæksprutten valgte Hans. Og endelig valgte Sommerfuglen Sonja. Også her blev der, ved siden af de tre casepersoner, udpeget caseansvarlige blandt personalet.

Christian X's Allé – Lyngby-Taarbæk

Christian X's Allé, der er et nyligt etableret bosted for 32 yngre voksne med autisme, hører under Lyngby-Taarbæk Kommune. Beboerne bor i fem huse og er for de flestes vedkommende i begyndelsen af 20'erne. Beboerne har brug for forskellige grader af døgnstøtte. Nogle af beboerne har et veludviklet talesprog, medens andre kun har lidt eller intet talesprog. På bostedet Christian X's allé valgte man at gennemføre to casestudier, hvilket betød, at to af de fem huse blev involveret i casestudierne. De to involverede casepersoner blev Thomas og Bente. Ved siden af de to valgte casepersoner blev der også her udpeget personer fra personalet, der var caseansvarlige.

En samlet oversigt over deltagende casepersoner kom til at se således ud:

Case –person	Bosted	Præsentation af caseperson og begrundelse for valget	Født	Køn
Louise	Hulegården	Se side XX	1974	Kvinde
Søren	Hulegården	Se side XX	1985	Mand
Heidi	Hjemmevejlederteamet, Gentofte Kommune	Se Side ????	1980	Kvinde
Marianne	Stefanshjemmet	Se side ????	1953	Kvinde
Anita	Stefanshjemmet	Se side ????	1958	Kvinde
Jane	Stefanshjemmet	Se side ????	1946	Kvinde
Peter	Skovbo	Se side ????	1999	Mand
Hans	Skovbo	Se side ????	1994	Mand
Sonja	Skovbo	Se side ????	1998	Kvinde
Thomas	Chr.x's allé	Se side ????	1990	Mand
Bente	Chr.x's allé	Se side ????	1987	Kvinde

Uden på nogen måde at ville forsøge at opnå den repræsentativitet, som kan kræves i forbindelse med fx en *sample* til et mere kvantitativt studie, skal det alligevel noteres, at de 11 casepersoner repræsenterer de to køn med fire mænd og syv kvinder. Aldersmæssigt spredte de 11 casepersoner ved projektstarten i 2008 sig fra den yngste på ni år til den ældste på 62 år. Det er her værd at bemærke, at vi med Peter, Hans og Sonja har en gruppe, der er børn (9–14 år), mens Thomas, Bente og Søren er unge (18–23 år). Og Marianne, Anita og Jane er ældre (50–62 år).

Endelig kan det nævnes at casepersonernes handicap og funktionsniveauer er meget forskellige. Der er unge med autisme med verbalt ekspressivt sprog, og der er børn med multiple funktionsnedsættelser uden verbalt sprog samt mennesker med og uden verbalt sprog på grund af senhjerneskade.

2.5 CASESTUDIERNES FORLØB

Efter at de fem projektbosteder havde valgt casepersoner (og efter planlægningen af casestudierne og udviklingen af casestudiemappen (jf. bilag 1) var gennemført sidst i 2008), blev de fem bosteder besøgt for at præsentere og diskutere casestudiematerialet med de caseansvarlige. Ved dette besøg blev aftalt deadline for den første aflevering af casestudie datamateriale i løbet af vinteren 2008/09. Herefter gik bostederne, casepersonerne og de caseansvarlige i gang med den første dataindsamling med den udleverede casestudiemappe metodisk værktøj.

Den første casestudie dataindsamling blev afsluttet i løbet af foråret 2009. De indsamlede data blev analyseret og alle de fem bosteder blev besøgt med henblik på at diskutere erfaringer, resultater og nye ideer til det videre IAT-projektforløb. Centrale temaer for disse besøg var for det *første* at få klarlagt misforståelser og uklarheder i de indsamlede data. For det *andet* at diskutere mulige ideer til det fortsatte projektforløb og endelig for det *trede* at diskutere erfaringerne med at anvende casestudiemappens dataindsamlingsmetoder med henblik på at foretage relevante ændringer og rettelser i casestudiemappen.

Selvom en del af de caseansvarlige oplevede dataindsamlingen som tidskrævende og til tider svær at passe ind i det daglige arbejde, oplevede en del også at selve dataindsamlingsmetoderne, dagbogen, videoen og registreringen af det sociale netværk gav nye indsigter i casepersonernes dagligliv, hvilket følgende kommentar fra den 1. dataindsamling er et godt eksempel på:

”Det sociale netværkskort gav anledning til mange snakke om venner, familie, arbejdskolleger, bofæller og ”professionelle” relationer. Heidi havde vanskeligheder med at forstå forskelle på tilknytning til de enkelte. Derfor valgte vi at visualisere ved at skrive de enkelte navne på hver sin lap papir og lægge dem ud på række i forhold til Heidis mening om tilknytning”.

Skriftlig kommentar fra caseansvarlig indsendt sammen med 1. casestudie datamateriale

I løbet af dette første besøg blev deadline for den anden aflevering af casestudie datamateriale i løbet af vinteren 2009/10 aftalt.

Der vil i de følgende afsnit om casestudierne blive henvist til denne 1. dataindsamling med: *"Fra 1. casestudie datamateriale aflevering"*. Og der vil blive henvist til diskussionen i forbindelse med besøget efter første dataindsamling med: *"Fra 1. casestudie møde"*.

Den anden dataindsamling blev som planlagt afsluttet i løbet af vinteren 2009/10 og igen blev de indsamlede data analyseret, og en ny besøgsrunde på de fem bosteder blev gennemført. Centrale temaer for dette andet besøg her midtvejs i IAT-projektet var projektets udvikling og ideer til nye initiativer på baggrund af det afleverede casestudie datamateriale. Ydermere drøftedes udfordringer, som man stod over for på bostederne i forbindelse med casepersonernes ønsker eller manglende ønsker til ændringer og udvikling af deres sociale netværk. I løbet af dette andet besøg blev deadline for den tredje aflevering af casestudie datamateriale sidst på året 2010 aftalt. Der vil i de følgende afsnit om casestudierne blive henvist til denne 2. dataindsamling med: *"Fra 2. casestudie datamateriale aflevering"*, og der vil blive henvist til diskussionen i forbindelse med besøget efter første dataindsamling med: *"Fra 2. casestudie møde"*.

Den tredje dataindsamling blev afsluttet lidt senere end planlagt og i vinteren 2010/11 - før det sidste casestudie datamateriale var afleveret. Herefter blev det samlede casestudie datamateriale analyseret og sammenskrevet som første casestudie udkast om den enkelte caseperson. Udkast til analysen blev sendt til de fem bosteder til kommentering. Herefter blev det sidste casestudie besøg gennemført på bostederne. De centrale temaer for dette sidste besøg var for det første bostedets kommentarer til de fremsendte casestudie udkast samt det at gennemføre et afsluttende semistruktureret interview med de caseansvarlige og i et enkelt tilfælde med casepersonen. Dette interview drejede sig om den udviklingsproces og de resultater, som man havde oplevet i forbindelse med casepersonernes medvirken i IAT-projektet.

Det blev i forbindelse med dette møde besluttet, at alle de 11 case-studier skulle anonymiseres. Der vil i de følgende afsnit om casestudierne blive henvist til denne 3. dataindsamling med: *"Fra 3. casestudie datamateriale aflevering"*, og der vil blive henvist til interviewet i forbindelse med besøget efter tredje dataindsamling med: *"Fra det afsluttende casestudie interview"*.

Efter disse møder blev der gennemført endnu en analyse af det samlede datamateriale og endnu en gennemskrivning af de 11 casestudier. Også denne gennemskrivning blev sendt til de involverede bosteder for de sidste kommentarer, hvilket medførte enkelte rettelser og at casestudierne kom til at fremstå, som de kan læses i det efterfølgende afsnit.

3 11 CASESTUDIER AF OPLEVELSER MED SOCIAL IT

Denne del af rapporten præsenterer beskrivelse og analyse af de oplevelser og erfaringer med at bruge IT, som de 11 mennesker, der indgik i casestudierne, har haft. Datamaterialet er leveret af de caseansvarlige medarbejdere på de fem bomiljøer.

Her er der således mulighed for at få mere dybdegående viden om, hvordan IT er blevet anvendt af disse 11 personer - og hvilken betydning det har haft for deres livskvalitet, kommunikation, deltagelse og læring. Hver single case studie indledes med en faktaboks med baggrund om casepersonens hverdagsliv – idet det er i denne arena, at IT'en er blevet introduceret og forsøgt integreret.

3.1 LOUISE

Louise og hendes hverdagsliv ved projektstarten:

Louise, der bor på Hulegården er født i 1974. Louise levede ved IAT-projektets start et relativt struktureret og rutinepræget hverdagsliv, der dog jævnligt afbrydes af lidt mere usædvanlige begivenheder og aktiviteter. Fire af ugens dage står hun op omkring kl. 6.00 for at nå at være klar til at tage på arbejde kl. 7.15. Efter endt arbejde vender hun så hjem til Hulegården hen på eftermiddagen, hvor hun bruger fritiden til at være sammen med sin kæreste og hygge sig på værelset eller i stuen med at spille ludo, tegne, lægge puslespil eller se TV/video. Louise er glad for sin tilværelse, der bærer præg af, at hun på Hulegården virker aktiv og relativt selvstændig, idet hun involverer sig i aktiviteter, hun har lyst til, medens arbejdet opleves noget mere tvangspræget. En enkelt dag om ugen har Louise hjemmedag, hvor hun har tid til at ordne de praktiske ting, hun ikke får klaret i løbet af arbejdsdagene. Endvidere har Louise en ledsagerordning og vil gerne deltage i aktiviteter udenfor det hus, hun bor i på Hulegården. Hun deltager i en kvindegroupe og et kærestekursus sammen med sin kæreste. Louise har et veludviklet talesprog og kommunikerer verbalt.

Louise har god kontakt til sin nærmeste familie. Hun har således jævnligt kontakt med sin mor og lidt mindre jævnligt med sin bror og søster. Kontakten foregår mest via telefonen og besøg hos mor hjemme på Lolland eller som besøg af familien her på Hulegården. Louise har desuden god kontakt med de mennesker, hun omgås til dagligt, hvilket vil sige medbeboere, arbejdskolleger, personale, samt en tæt og hyppig kontakt til kæresten, der også er medbeboer. Endelig holder Louise kontakt med en tidligere beboer på Hulegården samt ønsker udbygget kontakt til en anden tidligere beboer.

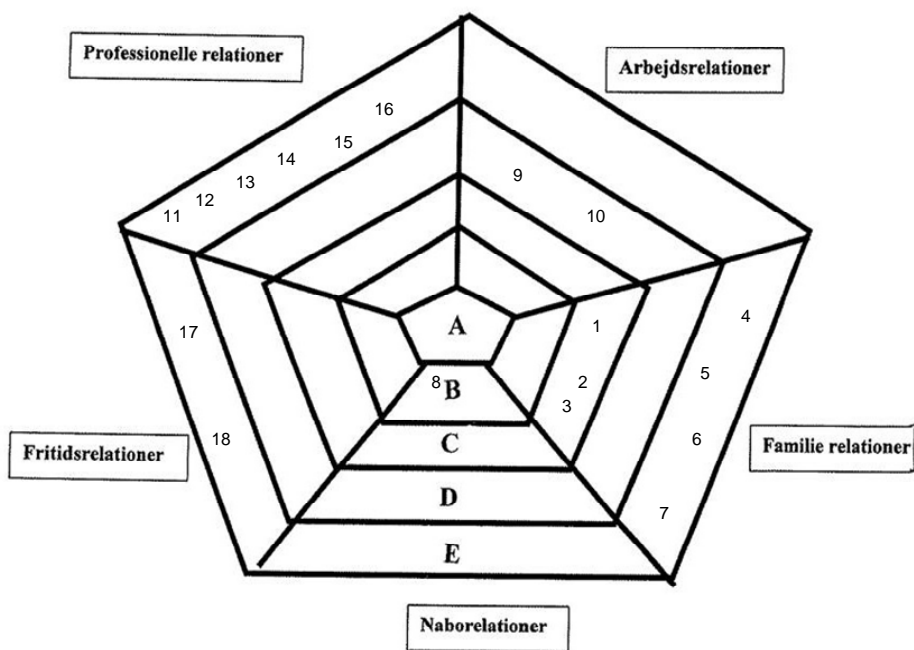
Louises havde ønsket sig og fik ved starten af IAT-projektet anskaffet sig sin egen computer, som her ved projektstarten primært blev brugt til at lægge kabale.

Louises ønsker i forbindelse med deltagelse i projektet er primært, at IKT teknologien kan hjælpe hende med at holde kontakt med familie og venner. Hun ønsker således en hyppigere kontakt med sin søster, en tættere kontakt med sin bror, samt en hyppigere kontakt til en nær ven.

Louises sociale netværk

Som det kan ses af Louises sociale netværksskema på den følgende side, har Louise et temmelig begrænset netværk, der, ud over familien og de mennesker, Louise lever sammen med i det daglige i bo- og arbejdsmiljø, kun tæller 2 personer, der endda registreres som ikke særligt nære relationer og uden hyppig kontakt. Kun kæresten, registreret som nr. 8, er en nær relation med hyppig kontakt, medens en del af familien, nr. 1, 2 og 3, er registreret som nære relationer med ikke så hyppig kontakt.

På denne baggrund og på baggrund af Louises ønsker i forbindelse med IAT-projektet er det forståeligt og relevant, at man på Hulegården valgte at satse på at bruge IAT-projektet til at give Louise muligheder for via mailprogrammet Herbor og senere måske Skype at vedligeholde og udbygge kontakterne i det sociale netværk.

Louises egne ønsker til IAT-projektet er, at projektet kan medvirke til, at hun opnår tættere og hyppigere kontakt med søsteren, broderen, samt til en nær ven.

Louise og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

Satsningen på at bruge IAT-projektet til at skabe muligheder for at Louise kunne vedligeholde og udbygge sit sociale netværk, ved hjælp af mailprogrammet Herbor og senere måske Skype, kom ikke til at betyde gennemgribende ændringer i relationen til moderen, idet relationen til moderen altid har været nær med relativ hyppig kontakt på trods af den fysiske afstand til moderens bopæl på Lolland. Heller ikke relationerne til broderen og søsteren, der begge bor i København, kom til at ændre sig voldsomt. Søsteren var både før og under projektperioden interesseret i at have kontakt

med Louise, men havde på grund af egen travl tilværelse ikke rigtig den tid, som jævnlig kontakt kræver. Ved projektets afslutning var der ved siden af de sædvanlige kontaktformer endvidere opstået mail kontakt mellem Louise og søsteren, der har fået oprettet internetforbindelse. Broderen var det eneste nære familiemedlem, hvor Louise var skuffet over den ikke specielt gode kontakt. Imidlertid kom satsningen på at vedligeholde og udvide Louises sociale netværk ved hjælp af IKT til at betyde, at Louise igen fik kontakt med sine kusiner og fætter.

”Det er to kusiner og en fætter, som er kommet ind over nu. I dag har de svært ved at se, hvorfor de egentlig ikke har haft kontakt med Louise i mange år, nu hvor de synes, at det er hyggeligt at være sammen med hende. Og Louise synes, det er super dejligt. Der er ikke nogen problemer, når de er sammen overhovedet.” Og videre: *”Det er jo en succeshistorie. Det er rigtigt positivt, at de har fået mere med hinanden at gøre. At hun er blevet inviteret til mange flere ting, og de kommer og besøger hende og er hjemme hos hende. Det, syntes jeg, er helt fantastisk.*

Fra det afsluttende casestudie interview

Den tættere og bedre kontakt til fætter og kusiner er endvidere blev fulgt op med nye og tættere kontakter til i hvert fald to andre beboere på Hulegården, nemlig til den nyindflyttede Peter, som Louise hygger sig med omkring computeren samt til Heidi fra et af de andre huse. Det opleves således, at Louise er blevet bedre til at skabe kontakt og relationer og at hun har skabt sig valgmuligheder i forhold til, hvem hun vil være sammen med og derfor ikke længere sidder passivt og venter på, at kæresten vil være sammen med hende.

”Men jeg vil sige, at det, der har ændret sig i Louises hverdag er, at hun er blevet bedre til at danne sociale kontakter. Der er flyttet en ny beboer ind i huset, som hun har rigtig god kontakt med, Peter, og de hygger sig rigtig meget omkring computeren.”

Fra det afsluttende casestudie interview

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

De øgede kompetencer i brugen af IKT har tilsyneladende øget Louises muligheder for selv at arrangere og indgå aftaler om deltagelse i aktiviteter med mennesker, hun har lyst til at være sammen med. Dette har ifølge de caseansvarlige på Hulegården medført, at Louise i højere grad selv tager beslutninger om, hvad der skal ske og hvem hun vil være sammen med. Altså en højere grad af deltagelse i selvbestemte sociale sammenhænge.

” – men så kom de helt uventet i torsdags, (fætter og kusiner) og de var alle ude at se Skatteøen. Det vil sige, at Louise selv havde lavet en aftale, som vi ikke var bevidste om. Det er jo selvstændighed. ”

Fra det afsluttende casestudie interview

De caseansvarlige beskriver endvidere, at Louise er blevet mere glad og åben.

”Altså hun er blevet mere åben over for ting og sager. Hun har det helt klart bedre med sig selv og andre lige nu. Det er selvfølgelig svært entydigt at sige, hvad der har skabt denne udvikling. Og det er svært at sige, om det ser anderledes ud om to måneder.”

Fra det afsluttende casestudie interview

Læring og Louises brug af IKT

Louise har siden hun i starten af IAT-projektet fik sin egen computer blandt andet sammen med en IT-frivillig deltaget i læreprocesser, der har øget hendes kompetencer i forhold til at bruge computeren. Hvor den i starten primært blev brugt til kabaler, er brugen ved IAT-projektets afslutning mere nuanceret, idet computeren også bruges som medie, når Louise via sine billeder vil fortælle om, hvad hun har oplevet på ferieture og lignende, ligesom hun bruger computeren, som noget, man kan samles om sammen med venner og familie. Endelig bruger Louise computeren og Herbor-programmet til at kommunikere med venner og familie. Det skal til sidst bemærkes, at Louise var blevet Facebook-bruger ved IAT-projektets afslutning.

3.2 SØREN

Søren og hans hverdagsliv ved projektstarten:

Søren, der ligesom Louise bor på Hulegården, men i et andet af Hulegårdens huse, er en ung mand midt i tyverne. Søren, der ved IAT-projektets start var nytilflytter på Hulegården, har en travl og aktiv dagligdag. Søren står tidligt op og sørger selv for at komme på arbejde. Hen på eftermiddagen er han tilbage på Hulegården, hvor han meget aktivt tager del i snak og aktiviteter sammen med husets andre beboere og personale. Søren spiller fodbold og er som trommeslager en del af et orkester. Desuden er Søren ofte sammen med sin familie, der bortset fra en søster, bor i umiddelbar nærhed af Hulegården, ligesom han et par gange om ugen sammen med sin familie deltager i en frimenigheds aktiviteter. En frimenighed som udgør et fællesskab, som Søren og hans familie er tæt knyttet til.

"En stor del af hans liv er knyttet til kirken, men det er... og så er der en masse unge i denne her kirke. Så når Søren har fødselsdag, så kommer der 40 mennesker. Så det er jo en stor fest. Og det er lige fra de små babyer til gamle. Det er et kærlighedsfyldt fællesskab. Og Søren har plads i dette fællesskab med en masse venskaber på kryds og tværs."

Fra det afsluttende casestudie interview

Søren er uden tvivl glad for sin nære knytning til det fællesskab, som frimenigheden udgør, men samtidig gøres der opmærksom på, at Søren lever et dobbeltliv:

"Søren adskiller de der to verdener meget. Der er ting, han gør her på Hulegården, som han egentlig ikke må i forhold til kirken. Så Søren's liv er delt lidt op i, hvad gør jeg i kirken og hvad gør jeg på Hulegården. Søren spiller spillet – sørgeligt nok, kan man næsten sige, for det giver jo nogle konflikter for ham selv."

Fra det afsluttende casestudie interview

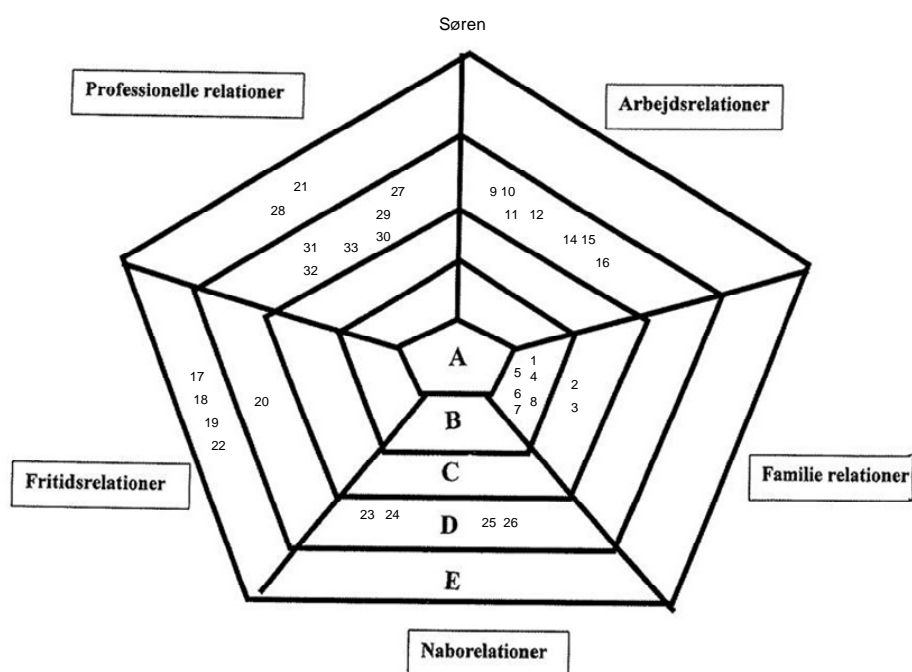
Det skal imidlertid pointeres, at Søren er glad for og tilfreds med sin tilværelse. Han nyder socialt samvær, hvad enten det er med familien, med medbeboere på Hulegården eller i menighedens fællesskab. Søren havde allerede ved IAT-projektets start sin egen computer, som han ofte brugte til Informationssøgning samt underholdning i form af at spille musik, se YouTube samt spille spil. Desuden havde Søren kendskab til Herbor, som han og familien havde benyttet, da Søren, før han flyttede ind på Hulegården, var på højskoleophold og dermed længere væk fra familien. Grunden til at Søren blev valgt som caseperson skyldtes tilsyneladende flere forhold. For det første brugte Søren allerede IKT og var Herbor bruger. For det andet havde Søren et stort socialt netværk, mange e-mail adresser og ville gerne have udbygget kontakten, især til søsteren i Schweiz. Og endelig var Søren ny beboer på Hulegården og IAT-projektet gav mulighed for at involvere sig sammen med Søren i noget, han gerne ville og på den måde lære ham bedre at kende.

Søren's sociale netværk

Som det kan ses af nedenstående netværksskema har Søren et bredt sammensat netværk, der viser relationer i alle 5 netværkszoner. Bemærkelsesværdigt er det, at kun relationerne til familien opfattes som nære relationer, medens alle andre relationer opfattes som mere uforpligtende bekendtskaber:

"Søren har et meget aktivt liv, hvilket ikke mindst skyldes familien og har meget tætte kontakter med familien og den frikirke, han er medlem af. Men der er ikke egentlige nære kontakter ud over familien. Relationerne til andre er mere overfladiske"

Fra andet casestudie interview

Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at familien og frimenighedens fællesskab, der er en slags skæbnefællesskaber, som Søren er født ind i, udgør en meget central del af netværket og at Søren ikke aktivt forsøger at skabe sig selvvalgte nære relationer.

Det skal dog bemærkes, at Søren siden sit højskoleophold har haft en kæreste, der nu bor så langt væk, at de højst ser hinanden et par gange om året.

Ved IAT-projektets start havde Søren således et rimeligt omfattende og stabilt socialt netværk, som han var godt tilfreds med og hvor ideen var, at der skulle sættes på at bruge IKT til at skabe jævnlig kontakt til søsteren i Schweiz samt til hans kæreste.

Søren og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

Bestræbelserne på at bruge IAT-projektet til at udbygge Søren's brug af IKT og mailprogrammet Herbor til at interagere med sit netværk og frem for alt få hyppigere kontakt med søsteren i Schweiz og med kæresten blev ikke umiddelbart nogen succes:

"Vi havde et håb om, at han også på den måde kunne have mere kontakt med hende (kæresten), og at de kunne skrive sammen. Og der må vi jo bare sige, at det ikke lykkedes." Og videre: "Og det er heller ikke lykkedes med søsteren. Jeg har forsøgt at inddrage familien, som også ville skubbe til den søster i Schweiz. Og Søren har skrevet... Og så er det ligesom om, han har mistet interessen lidt, fordi der ikke kommer noget feedback." Og endelig: "Familien snakkede om, hvor ærgerligt og hvor kede af det de var, fordi de havde haft så god erfaring med det, da han var på højskole. Spørgsmålet er, om det er fordi, han nu bor her lige i nærheden af familien. ...Søren bor nu lige pludselig ti minutter fra dem alle sammen og han ser dem en gang om ugen... Det eneste, der er problemet, det er søsteren i Schweiz, og hun kommer så hjem nu."

Fra det afsluttende casestudie interview

Planen om at bruge IAT-projektet til at skabe øgede muligheder for, at Søren brugte IKT til at vedligeholde sit sociale netværk lykkedes således ikke, hvilket opleves som resultat af flere forhold: For det *første* er Søren stort set glad for sit sociale netværk og har ikke de store behov for yderligere eller hyppigere kontakter. For det *andet* bor Søren så tæt ved og har så mange kontakter med sin familie, at e-mail korrespondance har virket overflødig. Og endelig for det *tredje* var søsteren og kæresten ikke parat til mailkontakt.

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Ret hurtigt i IAT-projektforløbet blev de caseansvarlige klar over, at den oprindelige ide, om at Søren skulle bruge IKT til at udvikle og vedligeholde sit sociale netværk, ikke kunne bære. Det betød, at man i stedet satsede på at følge, hvordan Søren brugte IKT og hvordan installeringen af IKT i husets fællesarealer påvirkede Søren's samspil med de øvrige beboere i huset. Og her skete der noget i løbet af projektperioden:

"Før sad Søren jo med sin computer. Det at vi har fået fællescomputerne, jamen så er han jo også kommet ud af sin hule, kan man sige. Det er jo det... han er med i fællesskabet ude i stuen. Han sidder slet ikke lige så tit inde i sin egen lejlighed. Nu er han ude, der hvor det sker. Ude ved fællescomputerne sammen med de andre. Så der har det rykket."

Fra det afsluttende casestudie interview

Endvidere bruger Søren computeren til at søge information og til at følge med i, hvad der interesserer ham, som for eksempel musik. IKT giver således Søren muligheder for selv at følge med i forhold, der interesserer ham og mulighed for at deltage i et fællesskab med husets øvrige beboere, hvor computeren udgør det, man er sammen om.

Læring og Søren's brug af IKT

Søren bruger næsten dagligt sin egen og husets fælles computere til informationssøgning på internettet, underholdning med musik og Youtube samt spil. Der er ifølge de caseansvarlige ikke sket en egentlig udvikling i Søren's kompetencer i forhold til IKT. Men han har blandt andet via IAT-projektets fokus på brugen af IKT skabt sig en mulighed for som ny beboer at indgå i beboernes fællesskab.

3.3 HEIDI

Heidi og hendes hverdagsliv ved projektstarten

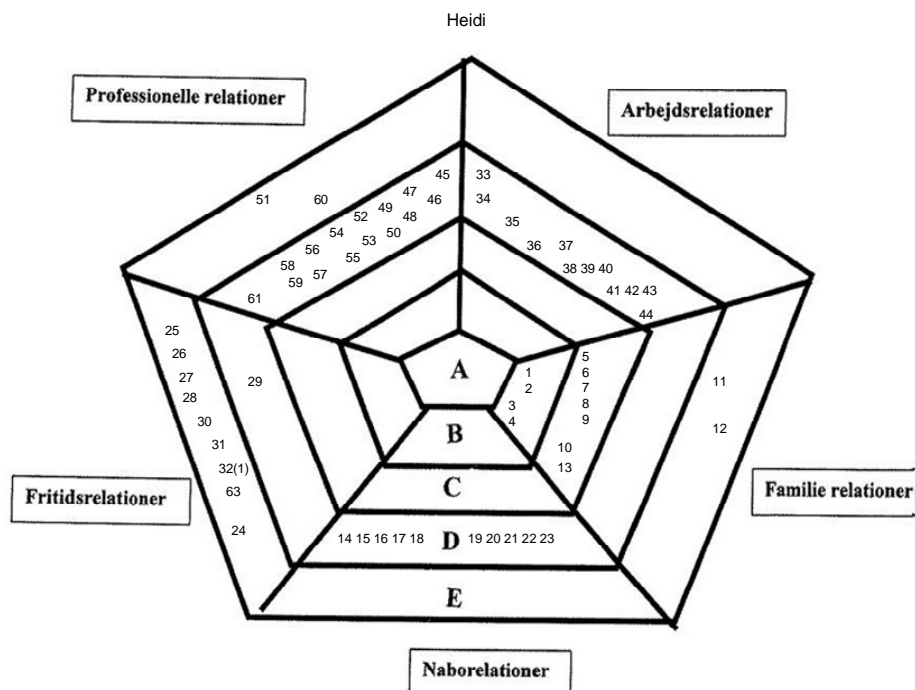
Heidi er født i 1980. Hun bor nu i egen selvstændig lejlighed i bofællesskabet Hyldebo i Gentofte Kommune. Ved IAT –projektets start havde Heidi et års orlov fra håndarbejdsværkstedet frem til august 2009. I denne orlovsperiode gik Heidi på SVIKA, der er et specialundervisningscenter for voksne. Heidi går til fitness og spinning. Endvidere deltager hun i Klub Kildebakkens aktiviteter, samt i Bofællesskabets arrangementer. Heidi kommunikerer åbent og udadvendt med brug af såvel det talte som det skrevne sprog og bruger telefon, SMS og mail som kommunikationsredskaber. Hun ser ofte sine forældre, sin bror og niece, venner i Klub Kildebakken samt nogle veninder fra tidligere skolegang og højskoleophold. Heidi lever en selvstændig tilværelse og tager blandt andet selv initiativ til at ses med sine veninder, ligesom hun er optaget af at møde nye mennesker. Heidi var ved IAT projektstarten allerede godt i gang med at bruge IKT i dagligdagen, hvilket også fremgår af den caseansvarliges begrundelse for valg af Heidi som caseperson:

”Vi har valgt Heidi som caseperson, fordi Heidi har vist stor interesse for IT. Heidi har sin egen PC og adgang til internettet, hvilket hun har fået ca. et år før IAT-projektet startede. Inden da havde hun en anden PC, der primært blev brugt til spil og den havde ikke internetadgang. Heidi mestrer nu at søge oplysninger på nettet og skrive/modtage mail. Heidi er udadvendt og har allerede et stort netværk. Vil dette netværksbillede ændres ved yderligere tilgang af IKT? Det er derfor, Heidi er blevet valgt.”

Fra 1. casestudie materiale

Heidis sociale netværk

Som det kan ses af nedenstående sociale netværkskort har Heidi et omfattende og bredt sammensat netværk, hvor det dog er familienetværket, der fremstår som det helt centrale for Heidi.

Relationerne til familien og især moderen vedligeholdes blandt andet gennem hyppig kontakt via mail. I forbindelse med IAT-projektet var Heidis ønsker til udviklingen af sit netværk først og

fremmest knyttet til udvikling og vedligeholdelse af relationer til veninder og til den kæreste, hun fik, da projektet var ved at være slut. Af samtalen efter den anden netværksregistrering fremgik det, at Heidi havde veninder, som hun føler sig knyttet til. Det drejede sig om en medbeboer, hvor relationen var blevet stadigt mere nær, samt en tidligere skoleveninde og veninden Lise. Dette betød, at følgende ønsker og planer blev skitseret ved først 2. og så 3. netværksregistrering:

”Heidi fortæller, at hun kontakter en veninde (Lise) på SMS og på mail. Heidi kunne godt tænke sig, at de kunne mødes en gang imellem. De kender hinanden fra en skole, som de begge har gået på. Da Heidi og Lise allerede er på SMS og på mail, har vi aftalt, at Heidi skal lære at kunne tage og sende billeder til sin veninde, samt på lidt længere sigt at Lise får Skype tilknyttet sin Pc. Lise siger, at det vigtigste vil være at kunne få besøg af sin veninde mere end at tale med hende på Skype.”

Fra 2. netværksregistrering

”Heidi har en kæreste, som hun ringer til, når de ikke ses. Han kan ikke SMSse. Heidi har en drøm om, at vennen kan lære at maile. Det vil han gerne lære.Der skal personale til at hjælpe kæresten med at maile. Vi aftaler med kærestens personale at støtte ham i brugen af et mailprogram. Vi har aftalt bestemte tidspunkter, hvor der kan mailles.”

Fra 3. netværksregistrering

Heidi og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

De tre netværksregistreringer, der blev gennemført i forbindelse med IAT-projektet, kunne tyde på, at der skete en udvikling i Heidis sociale netværk. Således udviklede et par af familierelationerne sig fra at være nære relationer med hyppig kontakt til at være nære relationer med knap så hyppig kontakt, samtidig med at et par fritidsrelationer udviklede sig fra at være bekendtskaber med ikke hyppig kontakt til at være nære relationer med hyppig kontakt.

Der kan tilsyneladende spores en udvikling, hvor kontakten til familienetværket svinder en anelse, medens kontakten til de selvvalgte venner styrkes. Det er på nuværende tidspunkt svært at afgøre, om denne udvikling reelt sker eller om det bare er et udslag af de fejl og tilfældigheder, der kan opstå i forbindelse med netværksregistreringen. Men sikkert er det, at det ikke er brugen af IKT, der har skabt denne mulige udvikling, idet Heidi ikke udviklede eller ændrede sin brug af IKT i projektperioden, selvom ideen med at vælge Heidi som caseperson netop var spørgsmålet, om det sociale netværk ville ændre sig ved yderligere tilgang af IKT. Hun kom således ikke i gang med at bruge Skype eller med at bruge billeder i sin mailkommunikation.

Baggrunden for, at der ikke skete denne yderligere tilgang af IKT, må findes i mindst to forhold. For det første vægter hjemmevejledere i Gentofte, at beboerne har en selvstændig tilværelse, hvor de selv bestemmer, hvad der skal udvikles og afprøves, hvilket tydeligt fremgår af den caseansvarlige hjemmevejleders bemærkninger til interviewere og Heidi i forbindelse med det afsluttende case-studie interview.

Til interviewere:

"Men jeg synes da, det har været spændende. Da vi startede, havde vi nok nogle andre...Jeg havde nok tænkt, at Heidi havde nået noget andet. At det havde givet noget andet, at vi havde haft sådan en opmærksomhed omkring IT i det halvandet års tid. Men ting tager tid."

Til Heidi:

"Og det er nok ikke gået så stærkt, som jeg havde forestillet mig. Det kan godt være, der går lidt tid, inden du rigtig får sagt 'nu skal der være Skype på'. Eller at nu vil du søge nogle andre ting på nettet end musikken. Og det er jo dig, det handler om Heidi. Fordi vi andre kan jo godt sidde og have alle mulige ideer og drømme og alt muligt og så bare køre derud af. Men det skal jo passe til dit tempo."

For det andet havde man på Hyldebo oplevet, at Heidis tilværelse på nogen måder havde udviklet sig til at blive for presset, da Heidi var kommet i klemme mellem mange forskellige meninger og forventninger. Ansattes forventninger, familiens forventninger og andres forventninger. Disse forventninger var ikke altid ens, hvilket gjorde Heidi forvirret. Man blev derfor enige om at træde et par skridt tilbage, da man fandt det vigtigt, at Heidi selv og hendes motivation og lyster blev det, der kom til at drive udviklingen.

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Selvom Heidis brug af IKT ikke ændrede sig væsentligt i forbindelse med gennemførelsen af IAT-projektet, er der i Heidis brug af IKT gode eksempler på, hvordan IKT kan fremme muligheder for deltagelse og selvbestemmelse. Heidi kan således selvstændigt dyrke sine interesser for musik og fodbold. Hun bruger internettet til at opsøge musik, mest på YouTube og mest musik af og med Thomas Helmig, Kim Larsen og Jacob Svestrup (MGP-musiker), og hun bruger internettet til at dyrke sin fodboldinteresse. Heidi er FCK-fan og ser FCK's slagsange på YouTube. Heidi brugte endvidere sin PC, da hun skulle planlægge en tur til øen Hven, ligesom hun anvendte sin mail til at meddele sin arbejdsplads, at hun ikke var i stand til at komme. Hun bruger endvidere internettet til at følge Klub Kildebakkens Herbor-hjemmeside, hvor hun kan følge med i klubbens aktivitetstilbud og melde sig til det, hun har lyst til at deltage i. Heidi er således et godt eksempel på, at brug af IKT i dagligdagen kan give muligheder for selvbestemmelse og deltagelse.

Læring og Heidis brug af IKT

Som det kan ses af ovenstående, bruger Heidi IKT som en helt integreret del af sin dagligdag. Hun bruger således IKT til via den almindelige mail at holde kontakt med især familien. Hun bruger internettet til at søge informationer f.eks. på Klub Kildebakkens hjemmeside eller om, hvordan man kommer til Hven og hun bruger internettet til at dyrke sine interesser for musik og fodbold, ligesom hun bruger sin PC til forskellige former for spil og underholdning. Heidi mener selv, at hun i løbet af IAT-projektperioden har udviklet sine kompetencer i forbindelse med at bruge e-mails som kommunikationsmiddel.

3.4 MARIANNE

Marianne og hendes hverdagsliv ved projektstarten

Marianne, der er født i 1953, pådrog sig som 34 årig en hjerneskode efter fald fra en hest. Før faldet beskrives Marianne som velfungerende og dygtig både i sit arbejdsliv og sit privatliv. Før ulykken arbejdede Marianne som uddannet lærer med undervisning af mennesker med udviklingshæmning og i tiden op til ulykken var hun i gang med at uddanne sig til psykolog. Hun var gift med en arkitekt og boede i Helsingør. Ved siden af sin interesse for ridning og islandske heste, som hun først og fremmest dyrkede på faderens gård ved Skanderborg, var Marianne meget interesseret i kunst, litteratur, teater, musik m.m. og hun havde mange venner i de miljøer, hvori hun færdedes.

Faldet fra hesten gav imidlertid skader i hjernestammen, der blandt andet medførte spasticitet og lammelser i højre side. Marianne oplever selv, at hun efter skaden har mistet alt det, hun var glad for. Hun beskriver således sig selv som en person, der på grund sit handicap er til besvær for sine omgivelser. Marianne synes, at hun har mistet de fleste af sine evner og derfor ikke har mulighed for at bidrage med noget i sociale sammenhænge.

I perioden fra 1993 og frem til 2007 boede Marianne i Bofællesskabet på Børglumvej. Frem mod 2007 blev hun her oplevet som fungerende tiltagende dårligere både kognitivt, følelsesmæssigt og ikke mindst fysisk, hvilket medførte pleje- og omsorgsbehov, som bofællesskabet ikke kunne imødekomme.

Marianne bor ved IAT-projektets start efter eget ønske på Stefanshjemmet, samtidigt med at hun har bevaret sin tilknytning til aktivitetscentret Høskoven, hvor hun kommer formiddage eller eftermiddage 4 gange om ugen. Marianne lever et struktureret hverdagsliv præget af rutiner og det, at hun opholder sig meget i sin lejlighed. Personalet på Stefanshjemmet vurderer, at Marianne stort set lever det hverdagsliv, som hun har lyst til. Imidlertid har hun svært ved at forlige sig med den situation, som handicappet sætter hende i og hun kan reagere med voldsomme udbrud, når hun møder de begrænsninger, som handicappet medfører. Dertil kommer, at Marianne er kørestolsbruger og kun selv kan bevæge sig over meget korte afstande. Endvidere er hun overvægtig, hvilket giver hende mindreværdsfølelser og begrænser hendes fysiske formåen. Hjerneskode har også medført, at Marianne har hukommelsesproblemer, men samtidig er hun god til at koncentrere sig, når hun samtaler eller beskæftiger sig med noget, der har hendes interesse, som billedkunst eller litteratur. Personalet på Stefanshjemmet håber, at Marianne kan få glæde af IAT-projektet og at det kan hjælpe Marianne med at klare nogle af hukommelsesproblemerne ved hjælp af en elektronisk kalender.

Stefanshjemmets begrundelse for at vælge Marianne som caseperson beskrives med følgende:

Marianne vil meget gerne være med og er meget interesseret i at komme i gang med computer og kommunikation.

Fra 1. case studie materiale

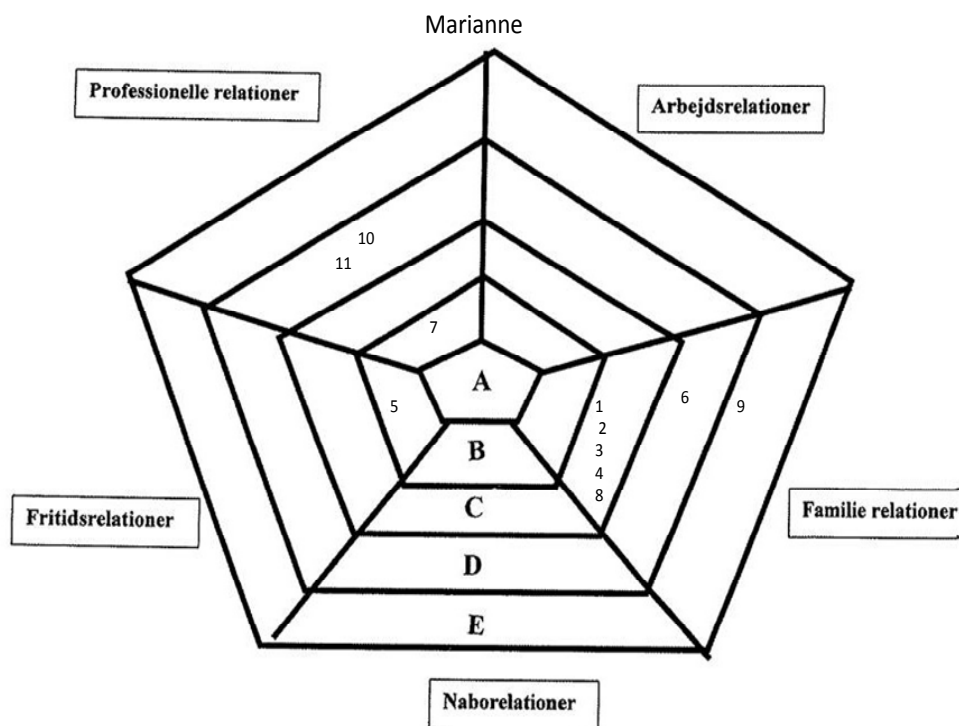
Mariannes sociale netværk

Som det kan ses af nedenstående netværksskort har Marianne et meget begrænset netværk, der begrænser sig til familien, få professionelle og en enkelt ven. Det er bemærkelsesværdigt, at Marianne ikke oplever nogle af medbeboerne på Stefanshjemmet eller kollegerne på aktivitetscentret Høskoven som en del af hendes netværk.

"Marianne er vred på sin skæbne og hun er vred på dem, der bor her. Marianne synes, hun er mere end dem, der bor her. Hun er jo en del af personalet. Hun er næsten psykolog og lærer og alt muligt."

Fra afsluttende case studie interview

Marianne er god til at samtale og er meget velformuleret. Marianne er glad for sit netværk, som hun mener fungerer fint, men hun vil gerne have udvidet netværket med en kæreste, venner hun kan dele sine interesser for litteratur og musik med.

Marianne og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

På trods af Mariannes udtalte ønsker om udvidelse af det sociale netværk og hendes tilsyneladende motivation med hensyn til at arbejde med computer og kommunikation, kom IAT-projektet ikke til at betyde væsentlige ændringer i Mariannes netværk, hverken hvad angår udvidelse eller vedligeholdelse af netværket. En række initiativer, som det at få Marianne til at kommunikere ved hjælp af e-mail, Skype og Facebook, blev taget uden, at Marianne tog disse måder at kommunikere på til sig:

"Det var en dårlig oplevelse for Sanne, når vi sendte en e-mail. For 'hvorfor svarer hun ikke? Er Karen sur på mig? (Mariannes søster) Hvad nu?' Altså, Marianne sov ikke om natten, fordi at der ikke var svar med det samme. Og det har hun jo fra brugen af telefonen. Enten så er der én, der tager den, eller også tager de den ikke, og så er de nok ikke hjemme."

Fra det afsluttende case studieinterview

"Marianne nød jo de første to gange at snakke med Hanne (IT-frivillig) over Skype, fordi det var rigtig spændende. Marianne kunne spørge om, hvad hun hedder og hendes kæreste hedder, og hvad de havde fået at spise. Og så var det ikke sjovt længere. Men det var jo en succes de to første gange. Men så gad hun simpelthen ikke. Når vi kom til tirsdag, så bad hun mig, om jeg ikke ville ringe til Hanne (IT-frivillig) og sige, at hun ikke havde tid. Marianne havde simpelthen

ikke lyst til det. Det interesserede hende ikke. Det var spændende at finde ud af, hvem Hanne var, og så var der ikke mere... Marianne har givet udtryk for, at det var for abstrakt for hende at sidde og se på en person på en skærm."

Fra det afsluttende case studieinterview

"Marianne fik også facebook på et tidspunkt, hvor der var nogle, der fandt hende. Men hun vil ikke have kontakt med dem, fordi hun ikke havde tid lige nu. Og hvad så? Kom de så på besøg nu? Kom de bare væltende lige pludselig? Nu havde hun jo set et billede af dem. Og hun ville altså ikke have dem på besøg, fordi de ikke skulle se, at hun var handicappet."

Fra det afsluttende case studieinterview

Et enkelt forhold i netværket ændrede sig dog i løbet af projektperioden. Mariannes fætter blev arbejdsløs og han begyndte at komme på besøg med billeder, som de snakkede om og lagde ind på computeren. Marianne nød samværet med fætteren og det at have billeder og computer at være sammen om betød måske, at samværet blev hyppigere.

"Ja, der skete jo det, at fætteren blev arbejdsløs og så havde han tid til at besøge Marianne. De har altså ikke haft nogen kontakt i mange år. Ja, men hvis ikke de havde haft computeren at være sammen om, så var han måske ikke kommet så meget. Det kan godt være. Fordi hvad skulle de så lave? Det kan sagtens være."

Fra det afsluttende case studieinterview

Sammenfattende kan det hævdes, at IAT-projektets succes i forhold til udvikling af netværket primært har været, at Marianne har fået mulighed for at finde ud af, at mail, Skype og Facebook ikke er noget, hun vil bruge i sin dagligdag.

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Marianne reagerer heller ikke positivt på IKT brugt som medie til at følge med i emner og forhold, der interesserer hende som fx kunst.

"Marianne er meget interesseret i kunst. Jeg prøvede derfor at vise hende nogle hjemmesider om kunst. Vi var også inde på Aros. Hun går meget op i Aros. Men så kunne hun ikke forstå, at hun ikke skulle derind og 'er det nu, vi skal af sted'? 'Hvor kommer de billeder fra'? 'Hvem har taget dem'?"

Fra det afsluttende case studieinterview

Forsøget på at få Marianne til at bruge IKT til at øge hendes mulighed for på egne præmisser at få information om og følge med i områder, der interesserer hende, var således ikke umiddelbart nogen succes.

Læring og Mariannes brug af IKT

Marianne fik i løbet af IAT-projektperioden mulighed for at afprøve forskellige måder at bruge computeren. Det drejede sig om muligheder for at vedligeholde og udvide sit sociale netværk via E-mail, Skype og Facebook. Og det drejede sig om muligheder for at følge områder, der har hendes interesse. Disse afprøvninger og det at Marianne blev udstyret med bærbar computer, nyt kamera og fotoramme viste, at der ikke var noget ved de forskellige måder at bruge af IKT, måske udover samværet med fætteren omkring PC'en, der sagde Marianne noget. Marianne brugte stadig PC'en til det samme som før IAT-projektet, nemlig til at spille kabale.

"Jeg er ikke skuffet, Jeg synes, det er rigtig godt, vi har prøvet det, og jeg synes, det var en god proces også for Marianne. Jeg tror, at hun har fået gode oplevelser. Hun har fået noget kontakt, og hun har prøvet nogle forskellige ting."

Fra det afsluttende case studieinterview

3.5 ANITA

Anita og hendes hverdagsliv ved projektstarten

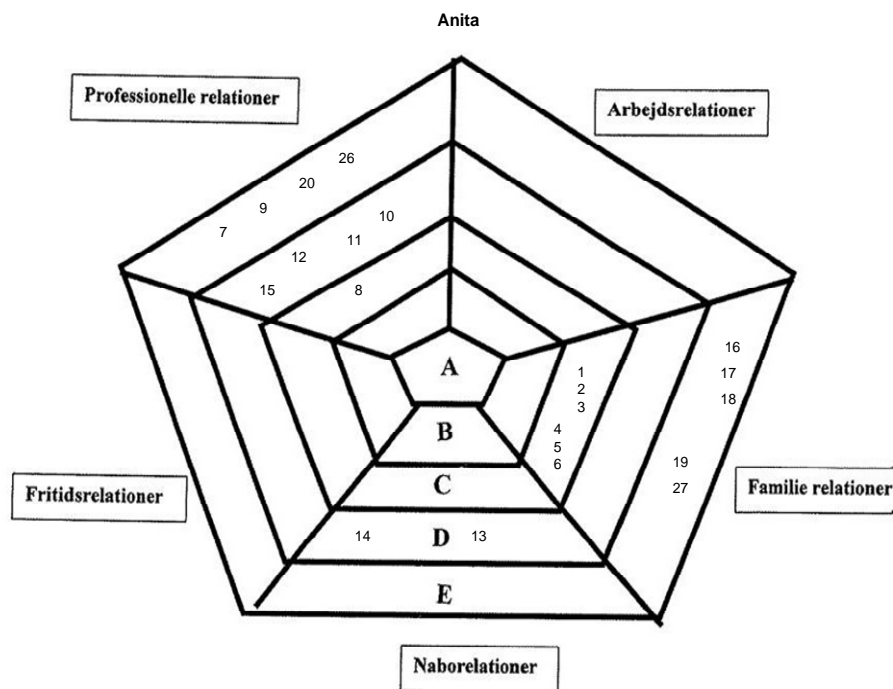
Anita blev født i et afrikansk land i 1958. I slutningen af 1980'erne arbejdede Anita på sit lands ambassade i Bagdad. Da den 1. Golf krig var på sit højeste i 1991 valgte ambassaden at trække personalet hjem til Afrika via Iran. Under sit korte ophold i Teheran blev Anita involveret i en trafikulykke. Ulykken betød at Anita pådrog sig en hjerneskade. Efter en kort stabiliseringsperiode kom Anita til Danmark via international Røde Kors og blev indlagt på Århus Kommune Hospital i februar 1992. Efter undersøgelsen på Kommunehospitalet, der viste, at hun har fået betydelige hjerneskader, udskrives Anita. Efter ophold på et kollegium i nærheden af Århus flytter Anita ind på Stefanshjemmet i januar 2005, og her har hun boet siden.

På Stefanshjemmet lever Anita et forudsigeligt hverdagsliv, der er præget af rutiner, små pligter samt personalets omsorg og pleje. Anita lever stort set hele sit liv på Stefanshjemmet, som hun sjældent forlader. På Stefanshjemmet er hun aktiv i en spillegruppe, hun går til Wellness, samt deltager i musik, sang, dans og afspænding. Desuden bliver Anita hurtig træt og bruger megen tid i sengen. Anita er ugift og har en datter og 4 børnebørn, der bor i en forstad til Århus, ligesom hun har en søster med 4 børn, der bor i en anden forstad til Århus. Anita har endvidere en personlig og økonomisk værge.

I beskrivelsen af Anitas situation i begyndelsen af IAT-projektet lægges der vægt på, at Anitas tendens til at blive urolig og skrigende er i aftagende. Tendensen til uro forklares med flere forhold. For det første har Anita ikke et verbalt ekspressivt sprog men kommunikerer non verbalt. Dette medfører til tider kommunikationsvanskeligheder, der gør, at hun ikke altid bliver forstået, hvilket tydeligvis opleves som frustrerende og får hende til at reagere med uro. For det andet søger Anita social kontakt og er glad for person til person interaktion. Hvis disse kontaktforsøg ikke opfattes, bliver hun urolig. For det tredje bliver Anita hurtigt træt, hvilket gør, at man må respektere, når hun kommunikerer behov for pause i samværet med andre. Og endelig for det fjerde har Anita brug for den tryghed, som en ensartet og struktureret hverdag kan give hende. På denne baggrund arbejdes der pædagogisk på, at Anitas hverdag bliver så overskuelig og genkendelig som muligt og at man til stadighed forsøger at finde en mere optimal måde at kommunikere på. Endvidere arbejdes der på, at Anita får oplevelser og gennemfører aktiviteter, der udfordrer hende. Deltagelse i IAT-projektet ses som en mulighed, som personalet på Stefanshjemmet er spændt på forløbet af.

Anitas sociale netværk

Som det kan ses af Anitas sociale netværkskort har Anita et temmelig begrænset socialt netværk, der stort set består af familie og de professionelle, der er omkring hende på Stefanshjemmet. På en måde afspejler det sociale netværk de problemer, der er i forhold til kommunikation med Anita samt den "total" institutionaliserede tilværelse, som hun lever. Det er endvidere værd at bemærke, at de nære relationer på én nær, består af familie, samt at Anita ikke har hyppig kontakt med nogen i netværket.

Dette svarer meget fint til den begrundelse, som Stefanshjemmet giver for valget af Anita som caseperson: Anita bliver valgt, fordi hun er:

"Fattig på nære daglige aktive relationer og havde svært ved at gøre sig forståelig og udtrykke sine behov". Og derfor vil Stefanshjemmet gerne: "

- sikre kommunikationsudredning
- udbygge det nære netværk
- blive aktivt deltagende i det sociale rum"

Fra 1. case studie materiale aflevering

Anita og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

I forbindelse med IAT-projektet er Anita blevet introduceret for Skype og har været i Skype kontakt med sin familie. Anita reagerede med glæde, når hun var på Skype med familien. Men imidlertid har denne mulighed for kontakt ikke vist sig stabil, hvilket delvis skyldes tekniske problemer med internettet samt en tilsyneladende manglende interesse for denne form for kontakt fra familiens side. Dette kan skyldes vanskeligheder med at kommunikere med Anita via et skærbillede og det forhold, at familien bor tæt ved Stefanshjemmet og derfor har andre muligheder for at have direkte fysisk kontakt med Anita.

Hun har Skypet og har haft glæde af det? De sidste to måneder har der ikke været så meget. Så det er jo op og ned. Men hun har haft glæde af det" Og videre: "Ja det kan godt være, at der ikke er så megen mening i at Skype med Anita (for familien) Men, altså Anita reagerer jo på dem, når hun ser dem på Skype". ...Jeg syntes, det er blevet oftere, at familien inviterer Anita hjem. Og så har de også inviteret hende med på en kort rejse i efteråret til Lalandia. Så interessen er blevet større fra familiens side".

Bortset fra at Skypemuligheden med familien er blevet afprøvet og måske vil blive mere brugt i fremtiden, har IAT-projektet ikke medført ændringer i Anitas netværk. Det, at der ikke er sket registrerbare ændringer, kan skyldes flere forhold. For det første sammensætningen af Anitas netværk, hvor dem hun betragter som havende nære relationer til, med undtagelse af en enkelt person (nr. 8, der er musikterapeut) alle tilhører den nærmeste familie, der tilsyneladende ikke har været så interesserede i den form for kontakt med Anita, som Skype skaber mulighed for. For det andet var det ved projektets afslutning ikke blevet forsøgt at skabe Skype kontakt til andre end den nærmeste familie, der boede tæt ved Stefanshjemmet.

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Det, at Anita har fået mulighed for at gå på nettet, har medført, at hun på nye måder har kunnet dyrke sin interesse for sit hjemland og sit hjemlands musik, idet hun nu er aktiv med især YouTube:

”Men jeg tror da helt sikkert, at det med internet..... Altså YouTube, det har da åbnet meget for hende som en aktivitet, hvor der førhen ikke var så meget at aktivere hende med.”

Fra det afsluttende case studie interview

Anita har glæde af YouTube og kan nu sammen med personalet involvere sig i musik og andre forhold, der har hendes interesse, som f.eks. liv, mennesker og kultur i hjemlandet. På denne måde har Anita fået mulighed for at deltage i aktiviteter, der tydeligt interesserer hende, ligesom det at være på nettet skaber mulighed for socialt samvær med andre:

”Så er det, at når hun lige sidder og kigger på YouTube, at der måske er nogle andre beboere, der spørger til, hvad hun ser.

Fra det afsluttende case studie interview

Som et andet resultat af IAT-projektet er der, som det blev ønsket, gennemført en kommunikationsudredning i forhold til Anita, idet der er blevet udarbejdet kommunikationspas for alle beboere på Stefanshjemmet, hvilket også inkluderer Anita.

Læring og Anitas brug af IKT

Anita er afhængig af personalet, når hun bruger computeren, men IAT-projektet har betydet, at hun har fået afprøvet det at Skype med familien og det at kunne dyrke sine interesser via YouTube.

I forbindelse med IAT-projektet har især YouTube vist sig at være en IKT aktivitet, der kan bidrage til udvikling af Anitas muligheder for at deltage i aktiviteter og sociale sammenhænge.

3.6 JANE

Jane og hendes hverdagsliv ved projektstarten:

Jane er født i 1946. I 1986 blev Jane lam fra halsen og ned som følge af en ulykke. Dengang boede hun og familien på Fyn. Efter ulykken flyttede hun ind på det lokale plejehjem, her boede hun frem til 1996, hvor hun fik en lejlighed på Stefanshjemmet. Jane har to børn, en søn og en datter. Sønnen arbejdede i Hong Kong indtil sommeren 2008, men er nu flyttet til Danmark og bor i en lejlighed i København. Datteren er bosiddende i en landsby lige uden for Århus og har 3 børn. Jane har god kontakt til sine børn og taler med sin datter flere gange om ugen. Jane har humoristisk sans og et realistisk forhold til egen situation. Hun virker glad for at bo på Stefanshjemmet og har god kontakt til beboere og personale.

Ved IAT-projektets start beskrives Jane som en person, der er glad for sin tilværelse og som har en hverdag med aktiviteter, der stor set alle er selvvalgte og lystbetonede. Jane kommer omkring i en hagestyret kørestol, som hun manøvrerer indenfor Stefanshjemmets område. Hun deltager aktivt i de sociale samspil på Stefanshjemmet og fungerer blandt andet som brugerrepræsentant. Jane har således stort set hele sin dagligdag på Stefanshjemmet, det ser dog ikke ud til at det interne aktivitetscenter udgør et reelt tilbud. Hun er i stedet glad for sin ledsagerordning og hun holder meget af at køre udenfor til sin sol-krog og nyde solen, når vejret er til det.

”Nu er vi jo i en periode med godt vejr, og så er hun jo næsten ikke til at rykke væk fra solen. Så når vi skal arbejde videre med hende, så er det først til efteråret.”

Fra det afsluttende casestudie interview

Jane bliver hurtigt træt, hvilket gør, at hun ofte går i seng sidst på eftermiddagen eller allerførst om aftenen. Hun skal have støtte i forbindelse med spisning, hygiejne, påklædning m.m.. Jane har alvorlige synsproblemer og motoriske talevanskeligheder. Hun taler lavt, hvilket yderligere forstærkes, når hun bliver træt. Jane har en god hukommelse og følger med i nyhederne, ligesom hun er helt bevidst omkring forhold, der påvirker hendes hverdag. Endvidere er Jane opmærksom på medbeboere og personale. Hun tager selv kontakt til familie, ledsager samt en anden beboer, som hjælper med små praktiske gøremål og hun planlægger selv udflugter og familiebesøg, samt deltagelse i de arrangementer, hun er interesseret i.

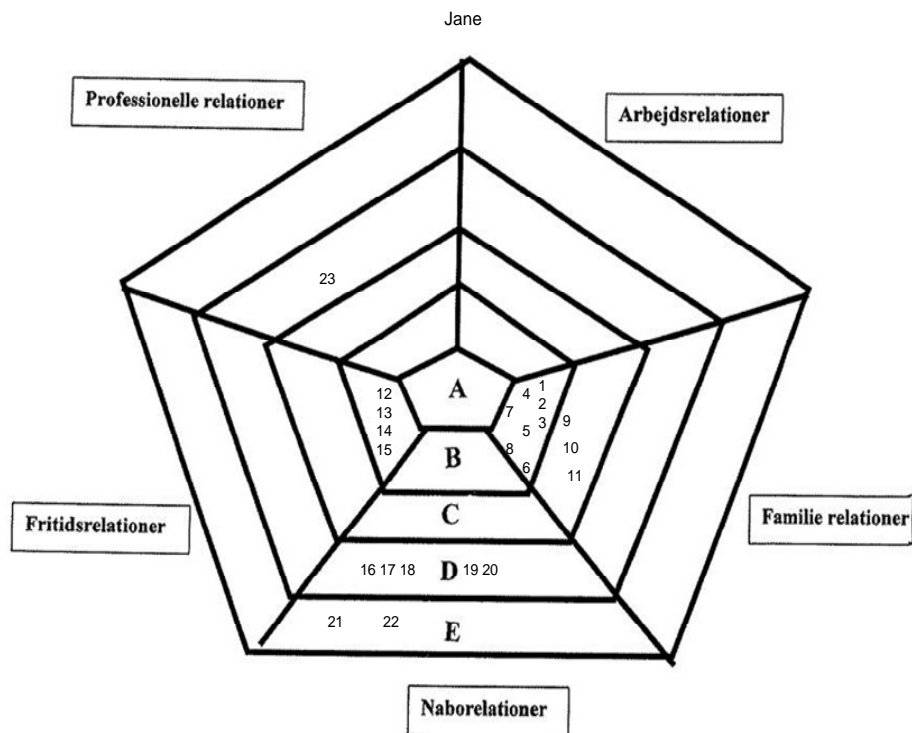
Janes sociale netværk

Som det kan ses af nedenstående sociale netværksskema har Jane et noget begrænset men stabilt netværk. Særlig relationerne til familie og 4 veninder, hvor mange er nære relationer med hyppige kontakter, synes at være væsentlige for Jane. Netværksskemaet viser også, at netværket er bestående af venner fra før ulykken, der førte til handicappet. Jane er ikke så interesseret i at udvide sit sociale netværk som i at vedligeholde det netværk, hun havde før ulykken.

På denne baggrund satsede man på Stefanshjemmet blandt andet på:

”at sikre Janes mulighed for at vedligeholde kontakten til familie og venner, samt deltage i de arrangementer hun ønsker sig, og at Jane starter med at bruge Skype og mails”

Fra 1. casestudie materiale

Jane og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

Satsningen på at bruge IAT-projektet til at skabe mulighed for, at Jane kunne vedligeholde sit sociale netværk ved hjælp af mails og Skype, blev i løbet af projektperioden udsat for en række udfordringer, der var med til at forsinke, at Jane kom i gang med at benytte IKT som planlagt. Det drejer sig om tekniske udfordringer som det, at Jane computer ikke fungerede i en temmelig lang tidsperiode og at det tog tid at få det anskaffet og komme i gang med det tekniske udstyr, Jane skulle bruge for at kunne betjene computeren. Og det drejer sig om Janes bekymring med hensyn til at forstyrre og belaste sine nærmeste, når hun kontakter dem via telefon, mail eller Skype.

”Plus at vi også har snakket om det der med, at hun ikke vil være nogen til last, med hensyn til telefon og alt sådan noget(...). Men også det med Skype, det er netop det der med: 'Hvis jeg nu forstyrrer dem, så skal jeg ikke gøre det (...). Og hun vil jo gerne. Men én ting er at ville det. Noget andet er at holde sig oppe til om aftenen, hvor det er bedst at kontakte familien. Der ligger hun i sengen. Og hun er ikke hooked på, at hun skal snakke med dem, når hun ligger i sengen.”

Fra det afsluttende case studie interview

Selvom Jane så småt kom i gang med mail og Skype er der ikke sket noget væsentligt med Janes sociale netværk i projektperioden udover, at hun har fået en tættere relation til to fætre, (nr. 9 og 10 på det sociale netværkskort). Det er dog usikkert, om udviklingen af disse relationer kan tilskrives IKT projektet.

Men på trods af disse udfordringer, og det at implementere IKT i Janes dagligdag gik langsommere end forventet og planlagt, var der stor optimisme i forbindelse med Janes fremtidige muligheder for at bruge IKT i forbindelse med vedligeholdelse af sit sociale netværk:

"Succesen har været, at hun har købt sin egen computer... hun har jo lysten. Det går langsomt fremad, men lysten er der, Det er jo en succes i sig selv". Og videre: "Vi håber og tror på, at når Jane kommer til at skrive mails selv, og hun kan få dem oplæst selv, så kan det gøre noget for hende omkring hendes netværk."

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Jane er, som det fremgår af ovenstående præsentation, glad for sit liv på Stefanshjemmet og i høj grad selvbestemmende i sin hverdag. Det er således værd at bemærke, at stort set alle aktiviteter i dagbogsnotaterne var præget af at være aktiviteter, som hun havde lyst til at involvere sig i.

Hun bruger forskellige elektroniske hjælpemidler og apparater som kaldeapparat og døråbner, ligesom hun er flittig bruger af radio og fjernsyn. Netop hvad angår betjening og styring af de elektroniske hjælpemidler og apparater, der er en del af Jannes dagligdag, ser det ud til, at IAT-projektet har fået og fortsat får betydning for Janes mulighed for deltagelse og selvbestemmelse. Det fremgår således at:

"Jane har nu indkøbt en computer, hvor der er installeret programsnedker. Hun kan allerede nu selv betjene kanalvalg på TV og snart vil hun også være i stand til at skrive mails, sende og modtage SMS'er samt tale med familie og venner på Skype"

Fra det afsluttende casestudie interview

Læring og Janes brug af IKT

IKT er endnu ikke indarbejdet i Janes hverdag. Men efter afprøvninger af forskellige måder at bruge computeren på, som f.eks. mail, Skype og at arbejde med at lægge billeder ind, er Jane så motiveret i forhold til det at bruge PC'er, at hun har anskaffet sin egen computer og fået installeret programsnedker samt betjeningsudstyr, der gør, at hun på længere sigt selv vil kunne bruge sin PC'er til en række forskellige praktiske, kommunikative og underholdende funktioner.

Meget tyder derfor på, at der med IAT-projektet er sat noget i gang, der involverer Jane i læreprocesser omkring selvstændig brug af IKT.

3.7 PETER

Peter og hans hverdagsliv ved projektstarten

Peter er født i august 1999. Iltmangel under fødslen medførte, at Peter fik en hjerneskade. Peter boede hjemme hos sine forældre indtil december 2000, hvor han kom i heltidsaflastning og lidt senere startede i en specialbørnehave. Omkring et halvt år senere flytter Peter så hjem til sin mor og er i aflastning hver anden uge. Halvanden år senere i november 2002 får Peter en døgnplads og stopper i specialbørnehaven. Imidlertid lukkes den institution, hvor Peter bor marts 2003 og Peter flytter sammen med de andre børn til Skovbo, hvor han stadig bor på Lærken. Som seksårig starter Peter som specialskoleelev og i begyndelsen af 2006 får han en lillebror.

Ved IKT-projektets start lever Peter en struktureret daglig tilværelse primært bestemt af de voksne i de miljøer, hvori han lever. Peter beskrives som en udadvendt dreng, der næsten altid er glad og som elsker, når der er nogen, der taler til ham, hvad enten det er børn eller voksne. Han er nuanceret i sine udtryk og han forstår de fleste konkrete, signalord og guidet tegn til tale.

Peter har god kontakt med begge sine forældre. Peter får besøg på skolen af sin mor, hvilket han tydeligvis nyder. Han får også besøg på Skovbo af og til, enten af mor eller af far og lillebror. Der er tydeligvis gensynsglæde og Peter viser stor interesse for sin lillebror. Peter taler også med sin mor i telefon, han smiler, når han hører hendes stemme og forsøger ivrigt at svare tilbage. Peter befinder sig endvidere godt, han er socialt aktiv og knytter kontakter og relationer til børn og voksne i skolen og på Lærken. Han skelner tydeligt mellem børnene. Han ser op til de ældste drenge og følger nysgerrigt med i deres leg.

Desuden nyder Peter samværet med en jævnaldrende pige, han smiler stort, når han enten ser eller hører hende. Når det gælder leg og aktiviteter er Peter meget nysgerrig og veloplagt. Han er glad for fysisk aktivitet (ridning, trampolin, pøllegynge m.m.) og for musik, lyde og TV. Peter er glad for selv at kunne bestemme og styre aktiviteter som f.eks. det at fremkalde lyde på Palettoen. Han har en talebøf, som han kan aktivere ved at trykke på den med hånden og han begejstres hver gang, det lykkes. Peter har endvidere en 0-1 kontakt, som kan betjenes med højre kind. Kontakten kan monteres på kørestolen ligesom Peter også kan betjene denne kontakt, når han ligger på gulvet, i sengen, på maven eller står i NF-walker osv. Med kontakten kan han styre en roll-talk, computer med forskellige undervisningsprogrammer, samt Skype, Paletto og forskelligt batterilegetøj. Peter leger med forskelligt legetøj. F.eks. sanslegetøj ophængt i snore. Han undersøger det med øjnene og forsøger at ramme det med hænderne. Sidstnævnte kræver stor koncentration, men vækker jubel, når det lykkes. Desuden elsker Peter at lege "turtagning med lyde", hvor man siger en lyd og venter på, at han "svarer", inden man siger en ny lyd. Han er også glad for en tur i sanserum, i kuglekasse, i vandseng eller ud i den friske luft, gerne sammen med et andet barn, ligesom han er glad for sang og musik.

Skovbos begrundelse for at vælge Peter som caseperson var:

Peter rummer udviklingspotentiale i forhold til at kommunikere. Vi forventer, at Peter kan styrke de nære relationer. Peter har en alder, hvor han forventes at bo på Skovbo hele projektperioden".

Fra 1. casestudie materiale

Peters sociale netværk

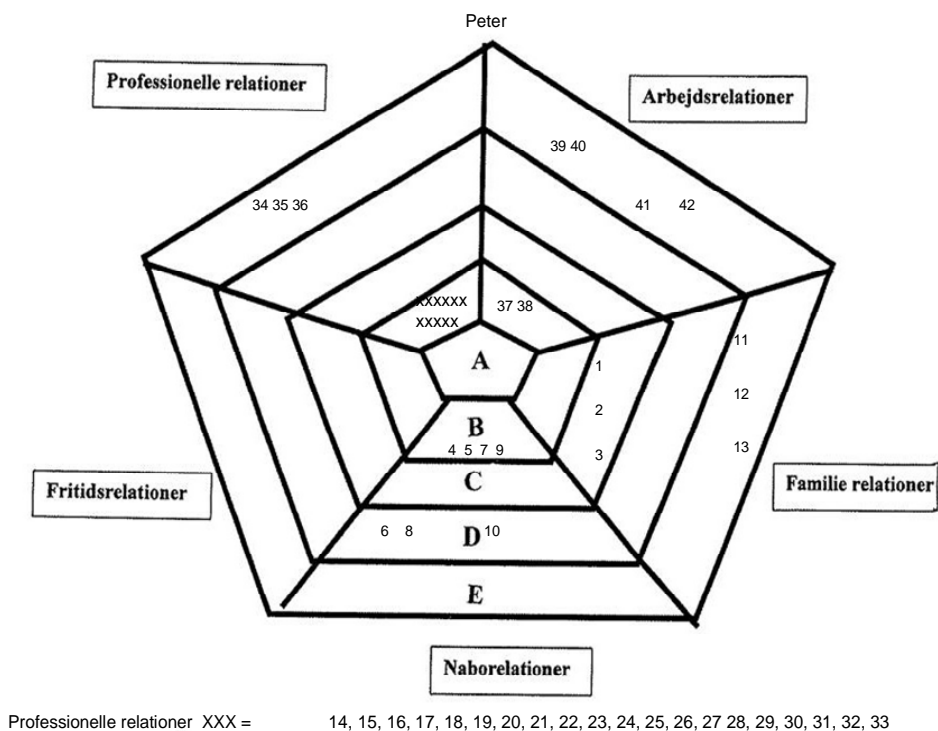
Som det kan ses af nedenstående netværksskema, har Peter et temmelig omfattende men noget skrøbeligt socialt netværk. Han har en stabil relation til den helt nære familie bestående af mor, far og lillebror. Den øvrige del af netværket må på nogle måder karakteriseres som skrøbeligt, da de øvrige Peter har knyttet sig til, er enkelte medbeboere og skolekammerater, samt rigtig mange af

de professionelle på skolen eller på Skovbo, hvor der er stor sandsynlighed for, at relationerne ophører, når Peter flytter fra Skovbo for at leve en voksentilværelse. Netværkskortet synes endvidere med de mange nære relationer til professionelle, medboere og skolekammerater at vise, at Peter er glad for sociale kontakter, og at han efter bedste evne forsøger at udvikle nære sociale relationer.

”Peter er jo meget begrænset af sin spasticitet, kan man sige. Men alt hvad han nu kan med den krop, han nu bor i, der forsøger han at henvende sig og skabe kontakt og invitere. Og boede han i en mere mobil krop, jamen så ville han have endnu mere kontakt. Så ja, han er en meget social dreng”.

Fra det afsluttende casestudie interview

På den baggrund drøftede man på Skovbo ved IAT-projektets start, hvordan IKT kunne bruges til at skabe muligheder for, at Peter kunne bevare relationerne til de venner, han har i skolen og på Skovbo, også når de er færdige med at gå i skole eller flytter fra Skovbo og hvordan f.eks. Skype kunne være med til at styrke Peters kontakt til sin lillebror og sine forældre.

Peter og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

I løbet af IAT-projektet bliver Peter Skype-bruger og har Skype-samtaler med far og lillebror en gang om ugen. Peter var meget tydelig i sin respons – han viser tydelig stor glæde – når han Skyper med sin far og lillebror.

Praksisfortælling fra Skovbo:**Peter og Skype**

Peter er på Skype en gang om ugen, hvor han snakker med sin far og lillebror. Det er en fast rutine og Peter viser tydeligt glæde, når vi siger, at han skal på Skype. Når han kommer ned og sidder foran computeren, viser han også tydeligt glæde ved at smile og med sit kropssprog, og det er tydeligt for os, at Peter ved, at han skal til at snakke med far og måske lillebror.

Der er meget hyppigere kontakt nu, hvor Peter bruger Skype. Denne kontakt har betydet, at far og lillebror er kommet tættere på Peter, idet de nu bedre kan følge med i Peters liv. Det har også betydet, at det er blevet hyggeligere og mere afslappet, når far og lillebror besøger Peter. Peter vil helt sikkert synes, at det ville være spændende at Skype med endnu flere personer.

I denne sammenhæng er det værd at bemærke, at Peter bruger en Roll-talk i skolen og at man ved projektets afslutning har planer om at få en sådan fast monteret på Peters kørestol, hvilket med tiden kan komme til at betyde, at Peter kan være on-line på Skype, så han kan Skype på en mere fleksibel måde og måske på sigt selv ringe op.

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Peter er glad for at kunne selv og har stor glæde af at bruge 0-1 kontakten, som han styrer med højre kind.

Praksisfortælling fra Skovbo:**Peter spiller musik for Anders**

Peter er en del år yngre end Anders og Peter giver ofte med sit kropssprog og lyde udtryk for, at han godt kan lide Anders og synes, at han er lidt sej. Han smiler for eksempel stort og spjætter i hele kroppen, når Anders kommer i nærheden. Peter har stor glæde af at 'kunne noget selv', og specielt også, at kunne noget over for Anders. Peter spiller på sin 'rockblomst', med 0-1 kontakten og får på den måde mulighed for at tiltrække sig Anders' opmærksomhed og at være den, der styrer samspillet/underholdningen. Han får også en oplevelse af at være midtpunktet for de andre børn, som er til stede i yderkanten. Peter viser stor begejstring, og han får samtidig mulighed for at tiltrække sig forbipasserendes opmærksomhed.

Mulighederne for det selv at kunne bestemme og det at kunne deltage i sociale sammenhænge vil uden tvivl kunne styrkes, når Peter får en fast monteret Roll-talk på sin kørestol

"Altså når Roll-talk den virker, så har han fået mere selvbestemmelse på den måde, at han kan vælge og har forskellige valgmuligheder på, hvad det er, han gerne vil. Og der er nogle perspektiver i det, fordi der er jo masser af ting, man kan koble på den i forhold til aktiviteter: Hvad han gerne vil? Vil du på trampolinen eller på gyngen, eller?"

Fra det afsluttende casestudie interview.

Læring og Peters brug af IKT

Peter er næsten daglig IKT bruger og som udsat for stadig nye udfordringer i skolen og på Skovbo med Roll-talk'en og Skype udvikler Peter sine kompetencer i forhold til at bruge IKT som et centralt redskab i hverdagslivet, ligesom han via IKT lærer om sine omgivers beskaffenhed og mulige

måder at påvirke disse omgivelser, hvad enten det drejer sig om at styre Palletto'en med forskellige lyde eller styre elektriske dyr, sansevæg eller Brio-tog:

"Vi er ikke i tvivl om, at Peter kan profitere rigtig meget af at bruge IKT, udfordringen ligger i, hvordan vi i personalegruppen får gjort brugen af kommunikationsteknologien til en endnu mere integreret del af hverdagen, end den er nu"

Fra 3. case studie materiale aflevering

3.8 HANS

Hans og hans hverdagsliv ved projektstarten:

Hans er født 1994. I 1997–1998 henvises Hans til Børnehospitalet i Risskov og får diagnosen infantil autisme og mental retardering. Efter et par år i specialbørnehaver og med brug af en aflastningsplads flytter Hans ind på en døgninstitution med børnehaver i år 2000. I 2002 begynder Hans på en specialskole for året efter at flytte bosted, idet han flytter ind på Skovbos afdeling Blæksprutten. I 2007 bliver Hans' forældre skilt og året efter flytter Hans' lillesøster Stine ind på Blæksprutten.

Ved IAT-projektets start i 2009 opleves Hans som en glad og tilfreds dreng med en dejlig humoristisk sans. Han lever en velstruktureret hverdag præget af rutiner, der dog ind imellem brydes op med mere usædvanlige aktiviteter. Hans nyder at være på sit værelse, men vil også gerne være sammen med de andre børn, enten på deres værelser eller i fællesrummet. Hans er blevet mere selvstændig. Han ved, hvad han vil, er selektiv og giver sine omgivelser med- og modspil. Hans har ikke et egentlig verbalt sprog, men udtrykker sig med lyde og er god til at kommunikere med PECS (Picture Exchange Communication System), som han bruger situationsbestemt i køkkenet (måltider), på værelset (film og musik) og i stuen (fælles film).

Hans er glad for at bruge sin krop. Han kan lide at gå ture, cykle på den store trehjulede cykel. Han går til ridning og svømning og vil gerne spille bold og nyder at komme i biografen sammen med miljøets andre børn. Desuden er Hans glad for at lægge puslespil og se tegnefilm. Hans opsøger i stadig højere grad fællesskabet med andre børn og voksne og opholder sig derfor mere og mere i bomiljøets fællesarealer og har desuden god kontakt med sine forældre, der kommer hver uge. Hans viser interesse i at sidde ved computeren og har en fast computerdag på Skovbo, hvor han spiller forskellige spil som Bamselæg og Fætter Kanin i Legeland og lægger computerbaserede puslespil. På skolen arbejder Hans med 'Puslabitan' på touchskærm.

Skovbo giver følgende begrundelse for valget af Hans som caseperson:

- *Vi har kendt Hans og hans familie i næsten 10 år*
- *Hans har en klassisk diagnose indenfor autisme-spektrum-forstyrrelser*
- *Hans kan udvise rigid adfærd, som gør det svært at lære nyt*
- *Hans udviser gode resultater ved at arbejde med kommunikationssystemet PECS og sit visuelle støttesystem*
- *Hans udviser glæde ved brug af computer, men er stagneret i sit udviklingstrin*
- *Der er stor velvilje og interesse fra forældrenes side om at udbygge og udvikle Hans' kommunikationsmuligheder.*
- *På afdelingen Blæksprutten placerer Hans sig kommunikationsmæssigt i midten, og vi mener derved, at det vil få en positiv og afsmittende effekt på hele kommunikationsmiljøet på afdelingen.*

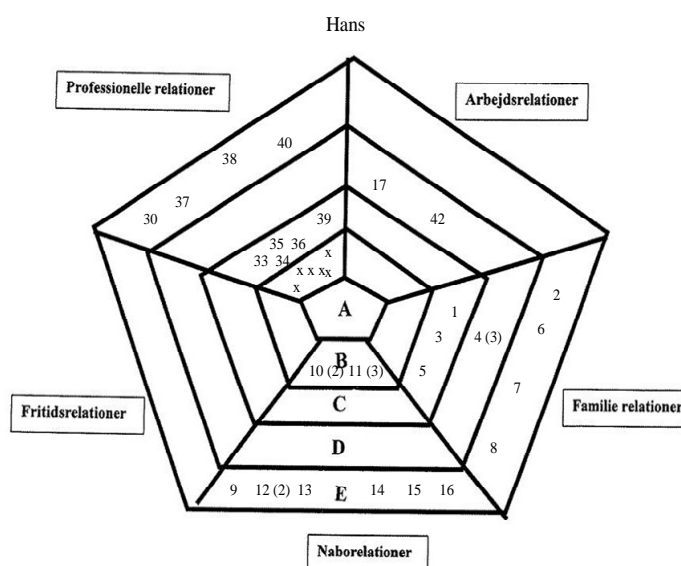
Fra 1. case studie materiale aflevering

Hans' sociale netværk

Som det kan ses af nedenstående netværksskema har Hans et stabilt og rimeligt omfattende socialt netværk, der er centreret om et noget begrænset nært familienetværk, som han trives med. Han nyder de ugentlige besøg og at kontakten til familien ligger på et meget stabilt leje og i faste rammer. Det er vigtigt for Hans, at samværet med forældrene er forbundet med en eller anden kendt aktivitet som f.eks. en gåtur. Udover den nære familie består netværket af de mange professionelle, som er omkring Hans på Skovbo og i skolen. Her er således tale om 17 sociale relationer, der karakteriseres som værende nære. Endelig fremgår det, at Hans er knyttet til enkelte af sine medboere på Skovbo. Vedrørende ønsker til udviklingen af netværket skrives der:

"Hans giver ikke udtryk for, at han savner flere tætte relationer. Men, vi mener, at det er vigtigt for Hans, at de tætte familierelationer, han har, bliver vedligeholdt, så familien bliver den stabile røde tråd, når han engang skal videre på et voksen-bosted. På netværksmødet faldt snakken på de mange professionelle relationer, som Hans er omgivet af. Dette, mener Hans's far, er en præmis for Hans's liv, som familien fuldt ud accepterer, da de kan se, at Hans trives."

Fra 1. case studie materiale aflevering

XXX: 18, 19, 20 26, 27, 28, 29, 31, 32, 41, 43 44

Endvidere bliver det bemærket at:

"Hans er lige så stille begyndt at vise interesse for det modsatte køn, så måske på længere sigt, kunne man forestille sig, at Hans fandt en veninde, som han er særlig glad for, en kæreste!"

Fra 1. case studie materiale aflevering

Hans og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

Der er i forbindelse med IAT-projektet blevet satset på, at få Hans introduceret til brugen af Skype, således at han også på den måde kunne holde kontakt med familien. For at vænne Hans til Skype

har han været hos søsteren, der også bor på Skovbo, for at følge hendes Skype kommunikation med faderen. Hans har ikke følt sig helt tilpas i søsterens rum og han viser ingen interesse i at blive Skype bruger. En medvirkende årsag kan være, at Skype kommunikationen mellem faren og søsteren blev sat lidt på stand by, da faren og kæresten gik fra hinanden.

Konkluderende kan det siges, at IAT-projektet ved dets afslutning ikke havde haft væsentlig indflydelse på Hans's muligheder for at udvide eller vedligeholde sit sociale netværk. Der var ved afslutningen af projektet dog en tro på, at det, at Hans havde fået egen computer på værelset, på sigt kunne være med til at motivere ham til også at komme i gang med at bruge computeren til kommunikation med mennesker i netværket.

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Det ser ud til, at IAT-projektet - og det at Hans har fået sin egen computer på værelset - har haft stor betydning for hans oplevelse af selv at kunne bestemme hvilke aktiviteter, puslespil, han ønsker at beskæftige sig med og hvilke mennesker, han ønsker eller ikke ønsker at dele sine oplevelser med.

Praksisfortælling fra Skovbo:

Computer på værelset

Der var blevet sat computer op på Hans's værelse, mens han var i skole. Vi var noget spændte på, hvordan han ville reagere, når han så den! Så da Hans kom hjem fra skole, fulgte jeg med ham ind på værelset. Her fik han øje på den ny-opsatte computer og kiggede noget mærkeligt på den, mens han stod i døren. Jeg gik hen til computeren, pegede på den og spurgte, om han havde lyst til at spille computer. Der gik lige et par sekunder, hvor han kiggede meget overrasket på computeren, men så begyndte han ellers at smile og "snakke". Han skyndte sig hen, satte sig foran computeren og kunne næsten ikke vente på, at jeg fik fundet spillet frem og startet det hele op! Lidt senere, da jeg så kom ind for at høre, om han ikke ville med ud og have noget frugt og saft, ignorerede han mig fuldstændig – han ville bare spille computer! Hans har siddet ved computeren helt fra han kom hjem fra skole til han skulle spise aftensmad. Jeg valgte ikke at forsøge at få ham til at lave andre aktiviteter, da han var så optaget af computeren og så let havde accepteret, at computeren nu stod på hans værelse.

På spørgsmålet om hvad pædagoger på Skovbo oplevede som den største succes i forbindelse med Hans deltagelse i IAT-projektet, svares der følgende:

"Den største succes ved IAT-projektet er, at se den glæde Hans har ved at sætte sig ved computeren og vise os: "I kan godt gå, og jeg kan godt selv". Det synes jeg er dejligt at se ved ham. Altså, jeg har jo kendt Hans i mange år og har oplevet ham fra dengang, han ingenting kunne. Når han skulle spise, så ville han gerne laves, fordi han ikke syntes, han selv kunne. Og så se ham være aktiv og gøre noget selv. Selv bestemme og fornemme det der med, at Hans han ved, hvem han er nu".

Fra det afsluttende casestudie interview

Læring og Hans' brug af IKT

Hans er først og fremmest involveret i computerbaserede læreprocesser, når han i skolen eller på værelset beskæftiger sig med de forskellige spil, som han er glad for og som kan optage ham i en sådan grad, at det at spise bliver noget, der hurtigt skal overstås.

Praksisfortælling fra Skovbo:

En eftermiddag i computerens tegn!

Efter en gåtur i eftermiddags trækker du mig hen til computeren, og vi får tændt for den. Du trykker lidt flakkende rundt med musen på de forskellige billeder på skrivebordet. Jeg spørger til sidst: "Hvad vil du spille"? Du peger på fætter Kanin på skrivebordet, og vi får klikket spillet i gang. Jeg prøver at blive stående og kigge over din skulder, da jeg er nysgerrig efter at se, hvor dygtig du er til spillet. Men du kigger på mig og skubber til mig, jeg skal helt klart gå ud, du vil spille i fred, uden der er nogen, der blander sig. Jeg går derfor ud af stuen. Efter nogen tid kommer jeg hen til dig og siger, at vi skal spise aftensmad, du er meget optaget men følger dog med ud i køkkenet. Jeg slukker ikke for computeren, men tænker, at det kan være du vil spille lidt igen bagefter. Da vi skal i gang med at spise sætter du STOP skiltet på din PECS-mappe. Jeg tænker, at det er, fordi du gerne vil tilbage til computerspillet og godtager ikke dit nej, men siger at nu skal vi spise. Du vælger en mad og derefter rejser du dig resolut op. Du går ind og kigger til computeren, det virker, som om du lige skal tjekke, om det hele nu er, som det var, da du forlod den. Det er det, og du går tilbage til køkkenet igen. Du vælger lidt hektisk en mad på PECS-mappen, og da jeg er ved at hjælpe et andet barn, propper du alt maden i munden og går i opvaskeren med din tallerken. Derefter går du målrettet ind til computeren igen og spiller.

Hans bruger ofte computeren, men brugen af IKT er foreløbigt stort set begrænset til forskellige former for computerbaserede spil, som Bamselæg, Fætter Kanin, puslespil og 'Puslabitan'. Hans glæde ved at have fået sin egen computer på værelset og ved at bruge den giver imidlertid tro på, at Hans i fremtiden vil kunne bruge IKT i hverdagen som et kommunikations- og informationsredskab.

3.9 SONJA

Sonja og hendes hverdagsliv ved projektstarten:

Sonja blev født i 1998 på Frederiksberg Sygehus. Efter at Sonjas mor havde passet hende det første år startede Sonja i en specialbørnehave i 1999. Året efter flytter familien, der består mor, far, Sonja og to mindre brødre, til Resenbro nær Silkeborg. Sonja indskrives kortvarigt i en almindelig børnehave med støtte, indtil hun i begyndelsen af 2001 får plads i Specialbørnehaven Solsikken. Sonja trives i børnehaven og begynder at komme i aflastning delvis hos en familie, som hun er glad for, og delvis i børnehaven en enkelt weekend om måneden. I 2005 starter Sonja sin skolegang i børnehaveklassen på Dybkær Specialskole samtidigt med, at hun starter med at være i aflastning i Sommerfuglen på Skovbo 1 uge om måneden. Dette blev nogle år senere øget til aflastning hver anden uge, hvilket er situationen ved IKT-projektets start.

Sonja er diagnosticeret som havende en hjerneskade, der medfører spasticitet i benene og epilepsi samt kortikal synsnedsettelse. På trods af at Sonja hele sit liv igennem har udviklet sig stille og roligt - og at hendes syn gradvist er blevet bedre - kan Sonja reagere med hidsighed, vredesudbrud og selvskadende adfærd, hvilket har medført, at hun nu får adfærdsregulerende medicin.

Sonja har ikke et udviklet talesprog, men kommunikerer ved hjælp af kropssprog, mimik, lyde og klap. Hun klapper for ja og foretager en skubben væk bevægelse for nej. Der er blevet satset på at udvikle hendes kommunikationsmuligheder blandt andet gennem samarbejde mellem skolen og IKT-gruppen på Marselisborgcentret, hvilket medførte udvikling og brug af Sonjas egen kommunikationsbog med billeder, samt brug af computer, touchskærm og programmer, som kan motivere Sonja til at følge, hvad der sker på skærmen. Da Sonja holder meget af musik, blev det anbefalet at satse på programmer, hvor musik indgår.

De par uger om måneden hvor Sonja er i aflastning på Skovbo er hendes hverdagsliv præget af faste strukturer og rutiner og de daglige skift mellem skole og bomiljø. Sonja er fysisk aktiv, hun er glad for sin rollator og bruger også sin cykel i weekenden, ligesom hun går til ridning og er glad for at svømme. Sonja nyder at være i Snoelzenrummet og er meget glad for musik. Hun er således også glad for at spille keyboard eller andet, enten alene eller sammen med andre. Sonja har siden 2007 haft glæde af at gå til musikterapi.

Sonja kan lide tæt kontakt med voksne og børn og vil gerne klappe hænder og smage lidt.

Hun meddeler tydeligt, når hun har brug for en pause i samværet og vælger ofte selv at gå på værelset, hvor hun hører musik.

Skovbo giver følgende begrundelse for valget af Sonja som caseperson:

- *Sonja har bevilget aflastning i 182 døgn årligt hvilket svarer til, at hun er i Sommerfuglen hver 2. uge, hvilket giver os mulighed for at arbejde med Sonja om implementering af IKT.*
- *Sonja er i forvejen tilknyttet et IKT projekt på Marselisborg Centret*
- *Sonjas skole arbejder i forvejen med Sonja og IKT*
- *Sonjas forældre er meget interesserede og engagerede i at udbygge og udvikle Sonjas kommunikationsmuligheder.*
- *I Sommerfuglen er Sonja, hvad kommunikationsmuligheder og færdigheder angår, placeret i midten af vores brugergruppe og vi mener derved, at arbejdet med Sonja vil have en positiv og afsmittende effekt på kommunikationsmiljøet på afdelingen.*

Fra 1. casestudie materiale aflevering

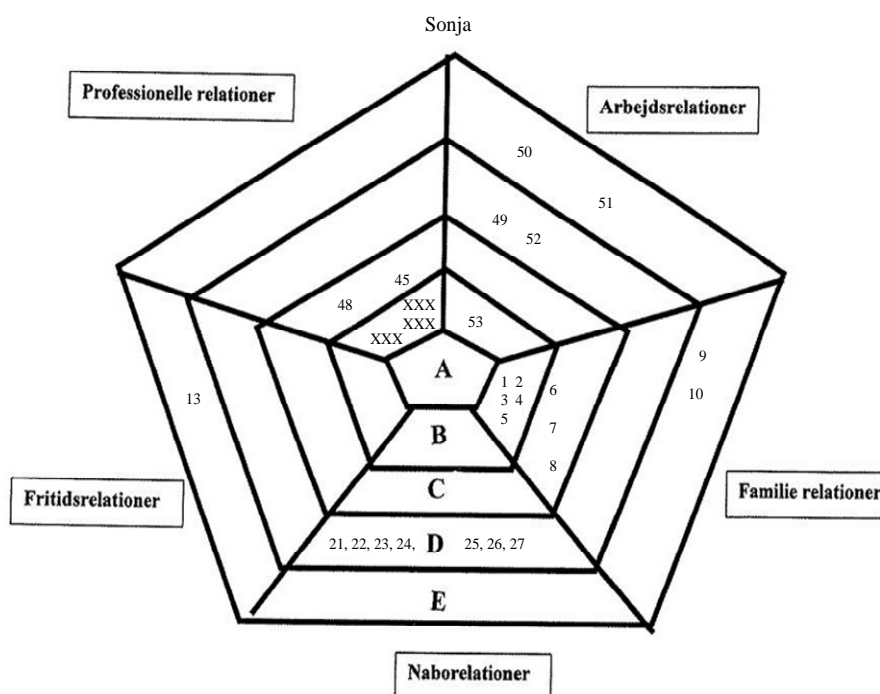
Skovbo har skitseret følgende ønsker til, hvad IAT-projektet skal betyde for Sonja:

- At øge muligheden for kontakt i forhold til netværket generelt
- At bevare den nære relation til Sonjas familie, både når hun er på Skovbo, men også når hun er hjemme.
- At skabe muligheder for at danne relationer med jævnaldrende
- At det over tid kunne være rart for Sonja at kunne bibeholde kontakten til nogle af de mange professionelle relationer, hun igennem sit liv vil komme til at indgå i.

Fra 1. casestudie materiale aflevering

På denne baggrund valgte man på Sommerfuglen, at Sonja skulle introduceres for Skype og at der skulle arbejdes på, at Sonja på denne måde kunne holde kontakt med sine forældre i de uger, hun var i aflastning på Skovbo.

Sonjas sociale netværk

XXX: 11, 12, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 47.

Af ovenstående netværkskort fremgår det, at Sonja har et temmelig omfattende socialt netværk, der er karakteriseret ved ikke at være et netværk, hun selv har været med til at skabe (et valgt netværk) - men et netværk, som er centreret om familien og de professionelle, der er omkring hende i skolen og bomiljøet. Sonja har et tæt og nært familienetværk, som hun er glad for og som der satses på at vedligeholde og hvis muligt at udvide. Det er primært denne del af netværket, der vil vedblive at være der, også når Sonja i fremtiden skal leve en mere selvstændig tilværelse som voksen. Dette er med Sonjas forældres ord en stadig udfordring da:

"Sonjas manglende muligheder for at fortælle om sig selv og sine oplevelser gør det svært at opretholde nære relationer til familiemedlemmer, hun ikke længere ser så tit, da kommunikationen ofte bliver envejs og derfor glider ud."

Fra 1. casestudie materiale aflevering

Sonja har få relationer med børn i hendes egen alder, hvilket primært skyldes hendes begrænsede lyst til at invitere til samvær. I den sammenhæng er det dog værd at bemærke, at Sonja har en speciel og nær kontakt til et andet barn, som hun går i klasse med - og som også er i aflastning i Sommerfuglen. De spiller musik sammen, og han kan finde på at besøge hende på værelset eller lægge sig ved siden af hende for at få kontakt.

Sonja og IAT-projektet

Helt væsentlig for udviklingen af Sonjas sociale netværk i IAT-projektperioden er forhold, der ikke skyldes IAT-projektet, men derimod at Sonja i denne periode flyttede fra at være i aflastning på Sommerfuglen til at være beboer på Lærken, der er en anden afdeling på Skovbo. Dette betød, at hun fra en tilværelse, hvor hun på skift boede hjemme hos familien og på Sommerfuglen nu kom til at bo fast på Lærken på Skovbo. Flytningen kom til at betyde, at Sonja ophørte med at få adfærdsregulerende medicin, ligesom flytningen fik store konsekvenser for Sonjas sociale netværk:

"Sonja er siden sidste casestudie aflevering flyttet ind i en fast plads på Lærken. Dette har medført at Sonja ikke længere har daglig kontakt med familien, men der er stadig hyppig kontakt, da hun ofte er hjemme hos familien eller får besøg på Skovbo."

Fra 3. case studie materiale aflevering

Det er tankevækkende, at Sonjas flytning fra Sommerfuglen til Lærken, hvilket er en flytning på 10–20 meter, kommer til at betyde:

"...at hele det omfattende professionelle netværk skiftes ud, (det drejer sig her om 15 – 22 personer). Der er ikke nogen af de gamle pædagoger tilbage i netværket, ligesom også børnegruppen stort set er skiftet ud. Så denne flytning har betydet, at mindst 2/3 af Sonjas netværk er blevet skiftet ud"

Fra det afsluttende case studie interview

I forbindelse med IAT-projektet satsede Sommerfuglen som tidligere nævnt på at få Sonja til at bruge Skype til at vedligeholde sine relationer til familien. Det var en krævende satsning:

"Sonja skulle forberedes og en ramme/stemning opbygges over tid. En gang oplevede jeg, at Sonja var igennem hele følelsesregisteret. Utilfreds over at skulle ind til computeren i aktivitetsrummet, glæde over at høre mor og far, grin ved søskendes stemmer og ulykkelig ved afsked"

Fra 2. casestudie materiale aflevering

Men satsningen støttede tilsyneladende Sonja i at holde tæt og hyppig kontakt med familien efter hun blev fast beboer på Lærken:

"Sonja er, efter hun flyttede ind på Lærken, på Skype med familien ca. en gang om ugen. Det er dog stadig nyt for Sonja at være på Skype, så indtil videre er det lidt svært at vurdere, hvad det betyder for hende"

Fra 3. casestudie materiale aflevering

Endelig diskuteres det ved IAT-projektet afslutning at bruge Skype til at vedligeholde Sonjas kontakt med den medbeboer på Sommerfuglen, som hun havde en nær relation til:

”Da Sonja var i aflastning på Sommerfuglen, havde hun en nær relation til et andet barn (53 i netværkskortet). Sonja og (53) har efter flytningen mistet kontakten på Skovbo, men de ser hinanden hver dag i skolen, hvor de går i samme klasse. Vi vil på Skovbo være opmærksomme på at genoptage kontakten, når (53) er i aflastning ved at give dem mulighed for at besøge hinanden og ved at Skype med hinanden.”

Fra 3. casestudie materiale aflevering

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Ud over brugen af Skype er Sonja blevet optaget af et programsnedkerprogram med forskellige YouTube musikvideoer.

”Jeg har også oplevet hende blive fanget af musikvideoerne. Da hun først kunne få lov at bestemme selv, og det var ungdomsmusik og Sys Bjerre og sådan...”

Fra det afsluttende casestudie interview

Endvidere fremgår det, at Sonja i stigende grad er rigtig glad for at bruge computeren til kontakt med familien eller til at høre den musik, hun gerne vil.

”Hun kan nogle gange sidde og blive sådan helt... (laver ”glad” lyd) og spænde sig helt op i kørestolen... Hun viser: ’Uhh, det er så dejligt det her’. Og videre: Hun er blevet fortrolig med Skype og nyder at være på Skype og jeg ved, at hun kysser skærmen og klapper den.”

Fra det afsluttende casestudie interview.

Læring og Sonjas brug af IKT

Samtidig med at Sonja har været tilbageholdene og til tider umotiveret i forhold til IKT, har hun, som det fremgår af følgende praksisfortælling, også været nysgerrig og glad for at bruge IKT til kontakt med familien via Skype og til at spille YouTube musikvideoer.

Praksisfortælling fra Skovbo:

Sonjas brug af touchskærmen

Vi har fået en touchskærm, som hænger i stuen, hvor de fleste af børnene opholder sig, når de er hjemme på Skovbo. Kurt sad ved skærmen og morede sig med at trykke på skærmen og på den måde få musikken og videoerne til at starte og slutte. Sonja kommer, foranlediget af pædagogen (undertegnede) hen til touchskærmen. Først viser hun ingen interesse og skubber sig helt væk derfra, men begynder så at lege med lågerne som sidder udenpå skærmen.

Da Kurt er færdig med at sidde ved skærmen, kører Sonja derhen og begynder selv at sidde og trykke på skærmen. Her sidder hun i over en time (hun kan selv køre væk derfra, hvis hun vil), og trykker på skærmen, mens hun skiftevis ’rocker’ til musikken med kroppen, leger med lågerne og trykker på skærmen. Sonja får kommentarer fra forbipasserende om, hvad hun laver og der er andre børn, der kommer til og er med i udkanten.

Sonja har igennem IAT-projektperioden fået flere kompetencer i forhold til at beskæftige sig med computeren og alt tyder på, at hun vil kunne anvende IKT til, for det første at vedligeholde relationerne til familien og til den tidligere medboer på Sommerfuglen og for det andet til at dyrke den store interesse for musik, enten alene eller sammen med andre.

3.10 THOMAS

Thomas og hans hverdagsliv ved projektstarten

Thomas, der er født i 1990 begyndte som elev på Sofieskolen i 1995. Syv år senere i 2002 flyttede Thomas hjemmefra familien, der består mor og far, der er skilt, samt 3 brødre. Thomas flytter ind på Sofieskolens boafdeling. Sofieskolen er i specialinstitution for børn og unge med autisme og består både af børnehave, skole, SFO såvel som boafdeling. På Sofieskolen fremstår Thomas som en dreng, der har et aktivt sprog, som han ivrigt bruger til at kommunikere med. Thomas bruger også sproget i fantasilege, som han involverer sig i enten alene eller sammen med andre børn og unge. Thomas er særdeles vidende om områder, der har hans interesse. I 2007, hvilket er året før Thomas flytter fra Sofieskolen er hans yndlingsemner dinosaurer, det ydre rum og fantasiemner omhandlede tidsmaskiner og figurer som "Syria", "Galatos", "Karsten" og "Rumkjeld". Flere af disse emner blev udforsket og dyrket sammen med kammerater fra bo-afdelingen og skolen. På bo-afdelingen og i skolen havde Thomas en bred vifte af venner i forskellige aldre. Især to personer på bo-afdelingen betragtede Thomas som sine venner. Den ene var Lars, som også betragtede Thomas som sin bedste ven. Dette venskab byggede først og fremmest på, at Lars havde kendskab til Thomas' fantasiverden og var i stand til at deltage i Thomas' univers. Den anden var Jan, som Thomas lavede fælles fantasiprojekter med. F.eks. kunne de sammen lave tegneserier, hvor de integrerede hinandens figurer i samme historie.

I 2008 flytter Thomas fra Sofieskolen for at bo sammen med 5 andre beboere i hus D på Chr. X's Allé. Her er hverdagslivet ved IAT-projektets start præget af, at Thomas er engageret i den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse, hvilket betyder at han står op og klarer, hvad der skal klares om morgenen, gerne medens han lytter til musik. Hefter går det med offentlig bus til hans skole, hvor Thomas er fra kl. 09.00 til 15.00. Så hjem til lejligheden i hus D. Når Thomas kommer hjem, har han en del små arbejdsopgaver i bomiljøet og tilbringer ellers tiden, som han vil, hvilket ofte foregår på værelset. Denne velordnede dagligdag, som han er glad for, afbrydes af og til af mere usædvanlige aktiviteter og oplevelser. Thomas har ikke nogen rigtige venner i hus D, hvor han bor. Han giver ofte udtryk for, at han er ked af ikke at have nogle fælles interesser med de andre beboere i huset. Thomas mener, at grunden er, at de øvrige beboere ikke kan tale og derfor ikke er på samme niveau, som han selv. Til gengæld tilbringer han et par aftener om ugen i hus E, hvor hans bedste venner fra Sofieskolen Lars og Jan bor..

Chr. X's Allé giver følgende begrundelse for valget af Thomas som caseperson:

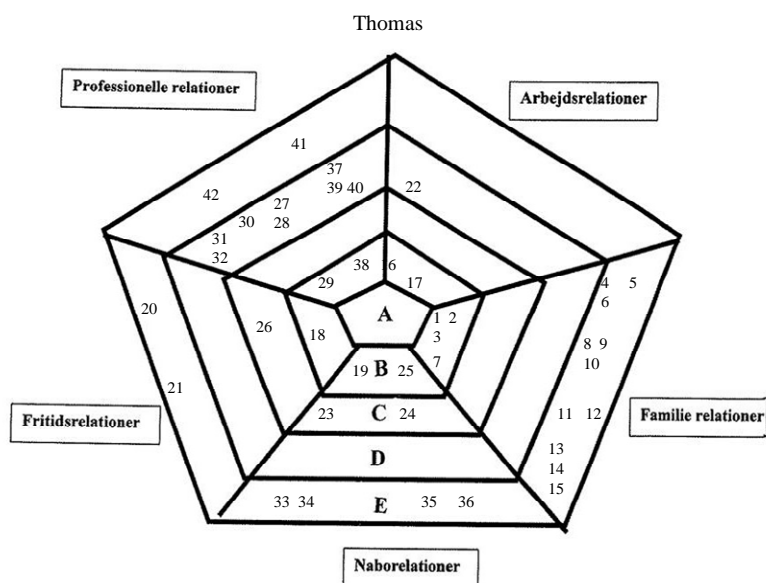
Thomas er den beboer, der vil have mest gavn af det. Han har interesse for teknologi, og han vil have stor gavn af kommunikation over nettet.

Fra 1. casestudie materiale aflevering

Thomas' sociale netværk

Som det kan ses af nedenstående netværksskema, har Thomas et omfattende socialt netværk, hvor der er nære relationer til såvel familie som medboere, kolleger, venner i fritiden og professionelle. Det er tydeligt, at Thomas aktivt vælger og skaber vennerelationer til andre mennesker og at han bestræber sig på at vedligeholde de skabte relationer. Thomas' ønske til udviklingen af det sociale netværk var ved IAT-projektets start at få hyppigere kontakt til venner, som han føler sig

knyttet til. Det drejer sig om 23, 24 og 26 på det sociale netværkskort. Endvidere ville Thomas gerne have kontakt med sin tidligere skole, Sofieskolen. På denne baggrund blev det besluttet at satse på at introducere Skype for Thomas, så han ved hjælp af Skype blev bedre i stand til at vedligeholde sit netværk, såvel til familie og venner som til hans tidligere skole.

Thomas og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

Der sker flere udviklinger i Thomas' sociale netværk i løbet af IAT projektperioden. For det første flytter Jens ind i hus D. Jens har som Thomas et talt sprog. Dette sammen med interessen for at beskæftige sig med computeren medfører, at Thomas får en ven i det hus, hvor han bor. Her viser Thomas igen sine kompetencer og interesse i at skabe og vedligeholde venskaber til mennesker, som han bliver glad for.

"Jens, der er god med computeren, er flyttet ind i hus D og Thomas har meget ud af, at han modsat de andre beboere i huset har et verbalt ekspressivt sprog, så de er meget sammen".

Fra 2. casestudie samtale

For det andet bruger Thomas, der har sin egen computer, nu i stigende grad IKT til at udvikle og vedligeholde sit sociale netværk:

"Thomas Skyper nu med Bente, der bor i et af de andre af Chr. X's Allés huse og som også er valgt som caseperson i IAT-projektet. Han Skyper endvidere med to beboere fra Bostedet Damsager og arrangerer selv at mødes med dem, han Skyper med".

Fra 2. casestudie samtale

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

På flere måder har IKT øget Thomas mulighed for at involvere sig med mennesker og aktiviteter, han selv har bestemt. Som det fremgår af ovenstående, bruger Thomas Skype til selv at kontakte mennesker, han har lyst til at være sammen med og arrangerer, hvor og hvordan de kan mødes. Dertil kommer, at Thomas bruger computeren og internettet til at dyrke sine interesser ved at finde oplysninger og information om emner, der optager ham.

"Thomas viste sin installationspult frem med det fantasiunivers, der er hans. Så gik han over og fandt billeder på internettet af planeten Venus".

Fra det afsluttende casestudie interview

Endelig bruger Thomas IKT til at bearbejde og formidle de emner, der optager ham:

"Ham, den IT-frivillige, der hjælper Thomas, han har fundet et film-program til hans computer, så han faktisk kan sidde og lave små filmklip og redigere og lægge lydside på. Blandt andet lyden af storme på Venus, som han er meget fascineret af".

Fra det afsluttende casestudie interview

Læring og Thomas' brug af IKT

Thomas tilegner sig til stadighed nye kompetencer i forbindelse med brug af computeren. Kompetencer han udvikler sammen med den IT-frivillige, der via IAT-projektet er knyttet til Thomas og sammen med hans nye ven Jens, der nu bor i samme hus som Thomas.

Derudover bruges computeren og internettet til at skaffe sig viden og dermed nye indsigter i emner, der har hans interesse. IKT er blevet en integreret del af Thomas' hverdag, således bruges computeren til at udvikle og vedligeholde det sociale netværk, til at være en central del af samværet med vennen Jens, til at søge oplysninger og informationer om emner der optager ham, til at formidle sine interesser ved udarbejdelse af blandt andet små film, og endelig som en mulighed for at blive underholdt blandt andet via YouTube'.

3.11 BENTE

Bente og hendes hverdagsliv ved projektstarten

Bente er født i 1987. Fødslen var kompliceret og medførte, at der allerede efter få dage blev konstateret en hjerneblødning. Bente var herefter igennem en langvarig behandling i respirator. Hun pådrog sig nethindeløsning på det højre øje, udviklede epilepsi og fik i femårs alderen diagnosen infantil autisme. Som 2-årig kommer Bente i en almindelig vuggestue, men bliver efter to-tre måneder overflyttet til en specialbørnehave på Amager.

Efter børnehaven starter Bente i en specialskoles helhedstilbud og her går hun de næste 10 år. Disse år kommer til at betyde en voldsom udvikling for Bente både socialt, intellektuelt, fysisk og psykisk, således at Bente kan læse, skrive og arbejde med computeren, da hun forlader skolen. Bente er således på dette tidspunkt blevet en velfungerende ung pige med mange interesser og kompetencer. Sang i kor, musik, cykling, løb, selvstændige indkøb med indkøbsseddel, som hun selv har været med til at lave. Hun deltager desuden i særlige opgaver på skolen som opfyldning af skabe, kopiering af materialer, borddækning og madlavning. Da Bente forlader skolen, starter hun i 2004 på en 3-årig ungdomsuddannelse, som hun er meget glad for. Her beskæftiger Bente sig med en kombination af undervisning, praktikker og værkstedsaktiviteter, som for Bentes vedkommende drejede sig om musik.

Efter ungdomsuddannelsen flytter Bente fra familiens hjem og ind på bostedet Chr. X' Allé d. 1. februar 2008. Her lever Bente nu et hverdagsliv præget af fastlagte rutiner og i god overensstemmelse med, hvad hun gerne vil. Bente er på hverdage beskæftiget på Sandtoften, der er et værkstedscenter, hvor hun som keramiker arbejder med ler. For at passe dette arbejde tager Bente fra Chr. X' Allé kl. 8.30 og er hjemme igen ca. kl. 14.30. Når Bente kommer hjem på Chr. X's Allé, går hun som regel ind på sit værelse og beskæftiger sig med YouTube, keyboard og fjernsyn. Når Bente er hjemme på Chr. X's Allé, opholder hun sig meget alene på sit værelse, men hun har god kontakt til sine medboere, når hun ønsker det og hun passer de daglige pligter, som hun har i huset. Ved siden af sit arbejde som keramiker deltager Bente i Sandtoftens kor, hvor hun spiller til sangen på sit keyboard. Endvidere går hun til musik tirsdag aften, ridning mandag aften og besøger biblioteket torsdag aften.

Chr. X's Allé giver følgende begrundelse for valget af Bente som caseperson:

"Vi har valgt Bente, fordi hun har stort kendskab til IKT i forvejen. Vi synes, at hun kan udvikle sig endnu mere inden for emnet, som f.eks. at lære at sende e-mails til sin familie og til sine venner".

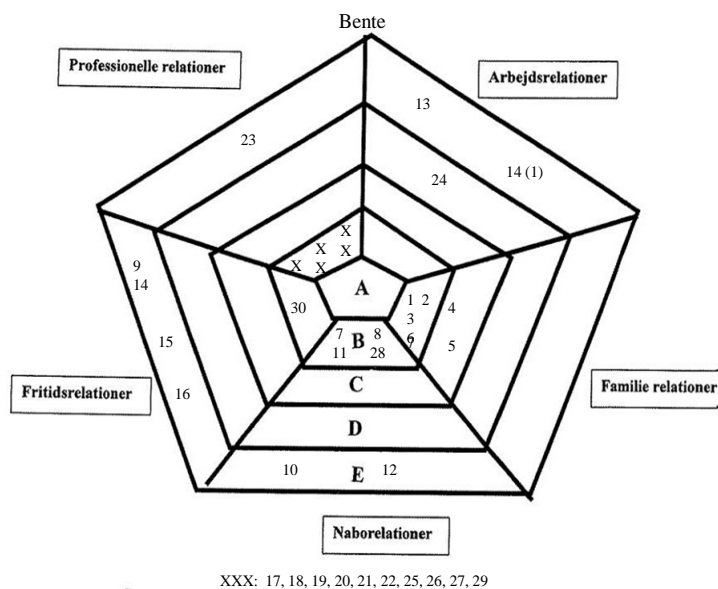
Bentes sociale netværk

Som det kan ses af nedenstående sociale netværk kort har Bente et temmelig omfattende og bredt sammensat netværk, der dog er kendetegnet ved en overvægt af professionelle relationer. Det er værd at bemærke, at der ikke er så hyppig kontakt til et par af de nære familierelationer, her kunne adgang til digitale kommunikationsformer støtte udviklingen af en hyppigere kontakt. Det fremgår endvidere, at Bente ved siden af de nære professionelle og familierelationer har fået nære relationer til såvel nogle medboere som til en enkelt fritidsven. Der er her tale om relationer, som hun ikke er ført ind i, men som hun selv har været med til aktivt at skabe:

"Jeg tror, hun syntes, det er spændende at lære nye mennesker at kende. Hun er jo egentlig ikke en lukket person, hun vil jo gerne andre mennesker. Men hun kan ikke selv etablere sociale relationer, det hjælper vi hende med."

Fra det afsluttende case studie interview

Det skal også bemærkes, at Bente har været tilknyttet en aflastningsfamilie fra hun var 7 år til hun blev 19 år. Hun har været en integreret del af denne familie, der således fungerede som en ekstra familie for hende. Bente ser ikke længere denne familie, hvilket hun tydeligvis savner, da hun stadig ofte taler om dem. Det var på denne baggrund, det blev valgt at bruge IAT-projektet til blandt andet at satse på at introducere kommunikationsmuligheder som E-mail og Skype for Bente.

Bente og IAT-projektet

Udviklingen af det sociale netværk

Satsningen på at bruge IAT-projektet til at få Bente til at benytte IKT til at udvikle og vedligeholde sit sociale netværk fik en række konsekvenser. For det første begyndte Bente at bruge Skype til at holde kontakt med søsteren og moderen. Dette var ikke let, da det tog tid, før moderen var klar til at bruge Skype og da søsteren levede en travl tilværelse med to børn og et tredje barn på vej. For det andet fik Bente Skype kontakt med venner og via Skype lykkedes det hende at få nye venner, hvilket blandt andet drejer sig om Chr. X's Allé's anden casestudie person Thomas.

"Så har hun jo Skypet med Thomas et par gange og det har gjort, at han er kommet over for at besøge hende. ... Hun er glad for sit venskab med Thomas, det er tydeligt... Når vi afholder net-café kommunikerer de også med hinanden. De sidder ikke blot ved hver deres computer, de snakker og griner sammen."

Fra det afsluttende casestudie interview

Bente søgte dog sjældent selv at kontakte sin familie og sine venner via Skype, da denne måde at få kontakt ikke var en integreret del af hverdagslivet:

"Hun har lyst til Skype. Hun mangler ikke lysten, hun mangler bare evnen til selv at tage initiativ til det. Det skal blive en naturlig del af hendes hverdagsliv, ligesom hendes vaskemaskiner".

Dette problem blev søgt løst på forskellig måde. Der blev skemalagt tider, hvor Bente var på Skype. Der blev talt med Bentes IT frivillige, der er sammen med Bente hver 14. dag, om at det er vigtigt, at Bente bliver fortrolig med brugen af Skype og kommunikationssystemet Herbor, og endelig blev der arrangeret internetcafé for de beboere på Chr. X's Allé, der var interesserede.

Deltagelse, selvbestemmelse og selvværd

Bente brugte også før IAT-projektet computeren i dagligdagen. Hun har brugt den og bruger den fortsat til at dyrke sine interesser for musik, katte og vaskemaskiner. Hun er således glad for musikvideoer på YouTube og lader sig ad den vej inspirere til at spille på sit keyboard, ligesom hun søger på internettet og finder, hvad der er om katte og vaskemaskiner.

"Hun bruger computeren til at søge på YouTube. Hun hører musik på YouTube, og så går hun direkte hen til sit keyboard og spiller efter gehør... Hun er fuldstændig bidt af vaskemaskiner og katte og sådan noget. Hun kan alle manualer til vaskemaskiner... Hvis hun ved, at man har den og den vaskemaskine derhjemme, så ved hun, hvor mange omdrejninger den har og om der er display på den".

Fra det afsluttende casestudie interview

Bente dyrker som regel sine selvvalgte interesser alene med sin computer. Der er i den sammenhæng ingen tvivl om, at computeren er et vigtigt redskab, der gør at hun på nye og spændende måder kan dyrke de emner, der interesserer hende. Men Bente bruger også computeren som en mulighed for at deltage i interessefællesskaber blandt andet om musik på YouTube og computerspil.

"Men nogle gange kommer Bente herud og går på YouTube, og det er noget helt andet - så bliver det en fælles oplevelse. Hun har nogle yndlingsange, hun kan spille, og så kommer de andre beboere og så bliver der en helt anden stemning".

Fra det afsluttende casestudie interview

Læring og Bentes brug af IKT

Bente bruger sin computer flere gange om dagen, så IKT er en helt integreret del af hendes dagligdag. Hun har som nævnt tidligere længe brugt computeren til at søge information for at få viden og lære om emner, der interesserer hende og til at blive inspireret i forbindelse med musik, samt til spil og underholdning. Nyt er det, at hun her i forbindelse med IAT-projektet også er begyndt at bruge sin computer til at holde kontakt med familie og venner. Bente er efterhånden en kvalificeret IKT-bruger, der til stadighed udvikler sine kompetencer i forhold til at bruge computeren i dagligdagen. Dette sker blandt andet gennem samvær med den IT-frivillige samt gennem den læring, der finder sted i det praksisfællesskab, der udgøres af de IKT interesserede, der deltager i de internetcaféer, som Chr. X's Allé er begyndt at arrangere med beboerne på tværs de fem huse på bostedet.

4 HVAD HAR CASEPERSONERNE FÅET UD AF DET?

På baggrund af beskrivelsen af de 11 casestudier skal nogle af de centrale temaer præsenteres, diskuteres og udledes på tværs af casestudierne. Det drejer sig om:

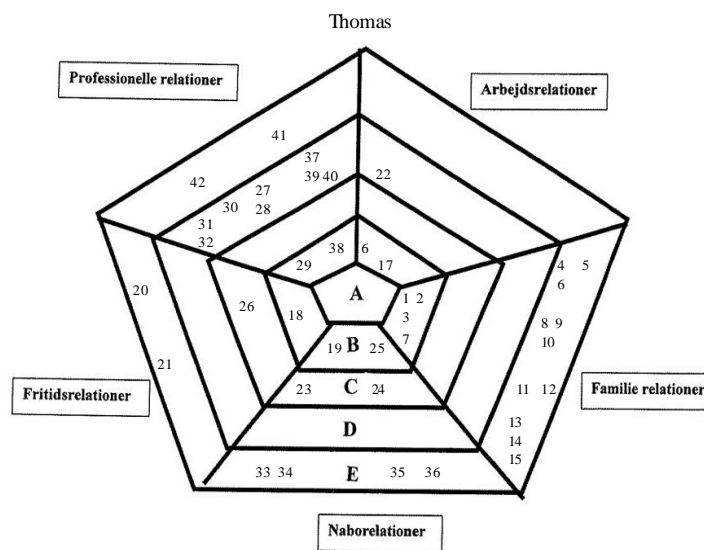
- karakteristika ved casepersonernes sociale netværk
- alder, funktionsnedsættelse og bomiljø
- IKT og udvikling i muligheden for selvbestemmelse og deltagelse
- IAT-projektet og læreprocesser hos casepersonerne.

4.1 SOCIALE NETVÆRK OG IKT

Der kan umiddelbart peges på, at de 11 casepersoner præsenterer i hvert fald tre forskellige typer af sociale netværk. Den *første* type dækker Louise, Søren Heidi, Bente, Thomas og til dels Jane. Denne type sociale netværk vil her blive diskuteret og præsenteret ved hjælp af Thomas' sociale netværk. Den *anden* type netværk dækker Peter, Hans og Sonja og vil her blive præsenteret og diskuteret i form af Hans' sociale netværk. Endelig dækker den *tredje* type netværk Marianne og Anita. Denne type vil blive kommenteret ved hjælp af Anitas netværksregistrering.

Type 1 – socialt netværk

Thomas' sociale netværk har de karakteristika, der er kendetegnende for et socialt netværk, der jf. de teoretiske overvejelser i afsnit 2.1 (side 5-9) er fremmede for at kunne skabe sig et godt liv. Selvom netværket er præget af mange professionelle relationer, er der relationer og endda nære og hyppige relationer til såvel familiemedlemmer, som til naboer, arbejdskolleger og venner, Thomas deler fritidsinteresser med. At Thomas er i stand til at vedligeholde og udvikle relationerne i det sociale netværk skyldes blandt andet, at IKT er blevet en integreret del af Thomas' hverdag, og at han nu mailer og Skyper med nogle af sine venner.

Type 2 – socialt netværk

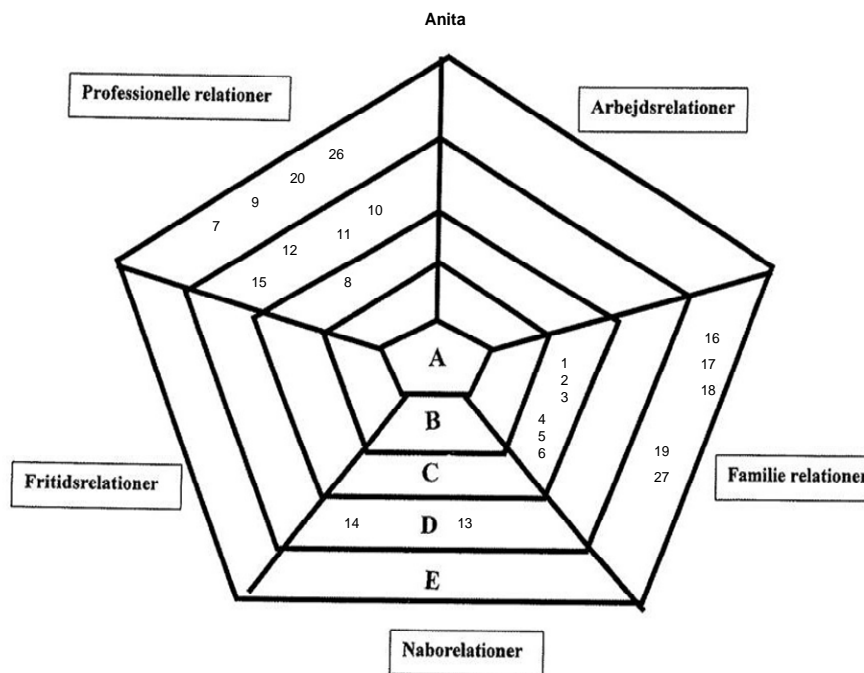
Hans' sociale netværk indeholder nogle af de kendetegn, som også tidligere forskning (Gustavsson, 1993) har vist, der ofte karakteriserer det sociale netværk for mennesker, der bor i socialpædagogiske bomiljøer på grund af funktionsnedsættelser. Disse kendetegn er:

- *Mange professionelle relationer*, hvilket vil sige relationer til personale i bomiljøet og dagtilbud/skole. I Hans' tilfælde drejer det sig om 21 af de 39 registrerede relationer. Det er endvidere i den sammenhæng værd at bemærke, at 17 af disse 21 professionelle relationer karakteriseres som nære relationer. Det er selvfølgelig godt, at Hans til dagligt er sammen med et personale, som han oplever et nært forhold til. Problemet er blot, at relationen mellem personale og beboer ofte er asymmetrisk. Hvor beboeren oplever en tæt relation, forsøger personalet på godt og ondt at oppebære en tæt, men professionel relation til beboeren. Relationen mellem pædagog og beboer er således ikke kun båret af de to personer, men nok så meget af de roller de indgår i som henholdsvis beboer og pædagog. I den sammenhæng kan det diskuteres, i hvor høj grad personalet skal forsøge at gøre den professionelle relation så nær og intim som muligt og i hvor høj grad personalet bør forsøge at skabe muligheder og rum for, at beboerne skaber sig mere symmetriske nære relationer til venner og slægtninge.
- *Mange skæbnebestemte og få selvvalgte sociale relationer*. Med distinktionen mellem *gemeinschaft* og *gesellschaft* tematiserer Tönnies (1887) blandt andet det træk ved opkomsten af det moderne samfund, at menneskers sociale relationer udvikler sig fra at være givne og skæbnebestemte, knyttet til familien og det fællesskab man blev født ind i - og som man var en del af livet igennem - til at de sociale relationer i det moderne liv til stadighed

vælges, vedligeholdes og fravælges. I Hans' tilfælde kan de mange relationer (29) til de professionelle og til familien karakteriseres som givne relationer, idet relationerne ikke er udtryk for et egentlig valg, medens arbejds- og naborelationerne (10) kan siges at være et udtryk for valg. Det er værd at bemærke, at det at kunne skabe og vedligeholde sociale relationer er en vigtig kompetence i det moderne samfund. Det er vigtigt at udvikle og støtte mennesker med funktionsnedsættelser i deres kommunikative bestræbelser på at skabe kontakt og relationer til andre. (Vejstrup Madsen, 1999) Denne støtte må også omhandle brugen af kommunikationsteknologi, hvor den kan medvirke til at øge mulighederne for at skabe og vedligeholde sociale relationer.

- Endelig er Hans's *netværk* (når der ses bort fra familierelationerne) *præget af mennesker, han er sammen med i sin aktuelle hverdag*. Netværket bærer således ikke præg af relationer til personer, som Hans tidligere har været sammen med andre steder, end hvor han aktuelt færdes, nemlig i bomiljøet og i skolen. Et sådant "*her-og-nu netværk*" er sårbart. Når Hans engang skal slutte i skolen og skal starte et voksenliv i et andet bomiljø, er der store muligheder for, at han, bortset fra familien, mister sit hidtidige sociale netværk. En sårbarhed der måske kunne imødekommes, hvis Hans udviklede kompetencer i brugen af IKT og via Herbor eller Skype blev i stand til at vedligeholde venskaber, også med mennesker han ikke umiddelbart længere er sammen med i hverdagen. Sårbarheden i den type af netværk fremgår tydeligt af følgende vurdering fra Skovbo (se evt. side 46):

"Det er tankevækkende, at Sonjas flytning fra Sommerfuglen til Lærken, hvilket er en flytning på 10-20 meter, kommer til at betyde, at hele det omfattende professionelle netværk skiftes ud. Der er ikke nogen af de gamle pædagoger tilbage i netværket, ligesom også børnegruppen stort set er skiftet ud. Så denne flytning fra en afdeling til en anden har betydet, at mindst 2/3 af Sonjas netværk er blevet skiftet ud."

Hvis man forsøger at opdele casepersonerne i forhold til deres motivation for og tilgang til at bruge IKT i deres dagligdag fås en opdeling, der stort set svarer til de tre typer af sociale netværk:

- Casepersonerne med *netværkstype 1* var alle motiverede for at bruge IKT i dagligdagen og alle på nær Jane brugte ved IAT-projektets afslutning IKT i det daglige til at vedligeholde deres sociale netværk.
- Casepersonerne med *netværkstype 2* var glade for IKT som blev brugt på mange måder i det daglige, som f.eks. til at lytte til musik, til at lege og som kommunikationshjælpemiddel i forhold til samtale med mennesker, der var fysisk til stede. I forhold til det sociale netværk viste casepersonerne interesse i at bruge IKT, også til at vedligeholde relationen til især familienetværket. Men denne kommunikation via Skype eller HerBor var stadig rammesat af det professionelle personale og endnu ikke en integreret del af casepersonernes hverdag.
- Endelig var casepersonerne med *netværkstype 3* karakteriseret ved ikke at bruge IKT til at skabe eller vedligeholde det sociale netværk, ligesom de ikke umiddelbart var motiverede for at udnytte IKTens muligheder i forhold til det sociale netværk.

Det ser således ud til, at der er markante forskelle i casepersonernes motivation og tilgang til at bruge IKT i forbindelse med at skabe og vedligeholde sociale relationer og at disse forskelle på en eller anden måde spiller sammen med det sociale netværks sammensætning samt en række andre forhold som alder, funktionsnedsættelse samt værdier, kultur og pædagogik i bomiljøet.

Alder

- Casepersoner med *type 1 netværk*, der var karakteriserede ved at bruge IKT i det daglige til også at vedligeholde sociale kontakter og relationer, var næsten alle unge mennesker, der igennem deres skolegang og opvækst havde fået tilegnet sig kompetencer og rimelig fortrolighed i forhold til brugen af IKT.
- Casepersoner med *type 2 netværk*, der var karakteriserede ved at være interesserede og nysgerrige i forhold til det at bruge IKT til at kommunikere med far, mor og anden familie, var børn og unge i skolealderen, som endnu ikke helt havde de kompetencer, der skal til for at bruge IKT selvstændigt i det daglige til at vedligeholde det sociale netværk.

- Casepersoner med *type 3 netværk*, der var karakteriserede ved ikke at være motiverede for at bruge IKT til at skabe eller vedligeholde sociale netværk, var ældre mennesker, der ikke var vokset op med computeren og dens muligheder for at medvirke til det at kunne vedligeholde det sociale netværk.

Tilgangen til og motivationen for brug af IKT til at udbygge og vedligeholde et socialt netværk ser således ud til at være afhængig af alder og hvilke kommunikationsformer, man er vokset op med, hvilket er et forhold, der ifølge undersøgelser i nogen grad gælder hele Danmarks befolkning.

Funktionsnedsættelse

Udover alderen har arten og omfanget af funktionsnedsættelsen også en betydning for casepersonernes tilgang til brugen af IKT i forbindelse med det at udbygge og vedligeholde det sociale netværk.

Således var casepersonerne med *type 1 netværk*, ved siden af at de med en enkelt undtagelse var unge, der havde gjort sig erfaringer med brug af computer i forskellige sammenhænge, også karakteriseret ved på mange måder at være selvhjulpne, fysisk mobile, samt have et sprog, der gjorde, at de kunne bruge computeren og de almindelige brugerflader i forhold til programmer som YouTube, e-mail og Skype.

Casepersonerne med *type 2 netværk*, der alle var IKT-interesserede og motiverede børn og unge i skolealderen, men som endnu ikke selvstændigt kunne bruge computeren som en integreret del af hverdagslivet og som et redskab til at vedligeholde sociale relationer, var uden verbalt sprog og med omfattende fysiske og psykiske funktionsnedsættelser.

Casepersonerne med *type 3 netværk*, der ikke var interesserede i at bruge computeren og dens muligheder for at vedligeholde og genskabe deres sociale netværk var ældre mennesker, der via en ulykke som voksne var blevet hjerneskadede i et sådant omfang, at de måtte leve en beskyttet og støttet tilværelse i et socialpædagogisk bomiljø.

Bomiljøet som ramme for brug af IKT

Endelig ser det også ud til at bomiljøets socialpædagogiske værdier og kultur, ikke overraskende, har betydning for casepersonernes tilgang til brugen af IKT. Der var således fx en klar forskel på hvordan man på Skovbo, bomiljøet for skolebørnene, i samarbejde med forældre og skole forsøgte at implementere IAT-projektet og så den måde IAT-projektets implementering blev grebet an på Stefanshjemmet, der var bomiljøet for de ældre senhjerneskadede casepersoner. Hvor man på Skovbo fokuserede på udvikling, dannelse og læring med henblik på at ruste børnene til voksenlivet og dermed også tog stilling til, hvad der kunne være vigtigt for børnene at lære at kunne, vægtede man fx på Stefanshjemmet i højere grad de ældres ret til selv at træffe beslutninger om, hvilke aktiviteter de havde lyst til at involvere sig i.

Disse forskelle mellem bomiljøerne, med henblik på hvor vedholdende man som personale motiverede og involverede casepersonerne i det at bruge IKT til at udvikle og vedligeholde deres socia-

le netværk, skyldes vel til dels forskellen på som pædagog at forholde sig til børn, til unge voksne og til ældre medborgere. Hvor man på Skovbo forholdt sig til børn, for hvem voksne naturligt har et opdrager og læringsansvar, forholdt man sig på Stefanshjemmet til ældre borgere, der havde ret til selv at træffe beslutninger om, hvilke aktiviteter og læreprocesser, de ville involvere sig i.

IAT-projektets casestudier viser, at der er markante forskelle i casepersonernes motivation og tilgang til at bruge IKT til at udvikle og vedligeholde deres sociale netværk. Disse forskelle hænger tilsyneladende blandt andet sammen med alder, funktionsnedsættelsens art og omfang, bomiljøets pædagogiske værdier og kultur, samt det sociale netværks beskaffenhed. Dette understreger, at bestræbelser, på at sikre at mennesker med funktionsnedsættelser får mulighed for at gøre brugen af IKT til en del af deres dagligdag, må tage udgangspunkt i den enkeltes livssituation.

4.2 SELVBESTEMMELSE OG DELTAGELSE

De strukturerede dagbogsnotater viste, at alle casepersonerne med mindre forskelle levede en tilværelse præget af sædvaner og rimelig fast struktur i hverdagen. Det vil sige, at med få undtagelser opholdt man sig på hvilket som helst tidspunkt på det samme sted og lavede det samme, som man plejede på dette tidspunkt.

Det rejser spørgsmålet: Er casepersonernes hverdag mere struktureret og rutinepræget, end hverdagen almindeligvis er for borgere i vort samfund? Eller måske mere interessant: Har borgere, der lever i socialpædagogiske bomiljøer, de samme muligheder for selvbestemmelse og for selv at kunne vælge en gang imellem at bryde med hverdagens rutiner?

Det er nok tvivlsomt - dels fordi det var en del af den pædagogiske tilgang til de fleste af casepersonerne, at de havde brug for hverdagsstruktur - og dels fordi de professionelle har brug for struktur i det arbejde, der netop drejer sig om at støtte casepersonerne i deres hverdagsliv.

I hvert fald var der i flere af bomiljøerne tendenser til at skemalægge casepersonernes brug af computeren til fx kommunikation med familie og venner, hvilket delvist var begrundet i, at så var mor og far, eller den der skulle kommunikeres med, klar til at deltage i fx en samtale via Skype (som kræver realtids tilstedeværelse ved videosamtaler) og delvist begrundet med, at så var der bedre chance for, at personalet ville huske, at casepersonen skulle kommunikere via computeren. Men på længere sigt må der arbejdes med, at casepersonerne bruger IKT til kommunikation på tidspunkter og i situationer, de selv bestemmer.

De strukturerede dagbogsnotater underbyggede endvidere det forhold, at der var forskelle hvad angår bomiljøernes indstilling til, hvor meget der skulle sættes mål for og tages ansvar for beboernes udvikling, og hvor meget de skulle lade de daglige aktiviteter og beslutninger være op til beboerne selv.

Det var fx tydeligt, at på Skovbo, der er bomiljøet for børn, var der mange flere registreringer af 'skal-aktiviteter' – det vil sige aktiviteter, som pædagoger havde bestemt - end på Stefanshjemmet, hvor der til gengæld var mange flere registrerede 'lyst-aktiviteter'.

Dato/tid	Sted	Sæd.	Usæd.	Aktivitet	Motiv				
					Lyst	Ked.	Nødv.	Plejer	Skal

Imidlertid kan der på baggrund af dagbogsregistreringerne og de opfølgende interviewsamtaler ikke være tvivl om, at brugen af IKT i dagligdagen skabte en række nye valg- og selvbestemmelsesmuligheder for casepersonerne. Det er fx i form af at kunne bestemme, hvilken musikvideo man havde lyst til at se, hvilket spil man gerne ville spille osv.

Der gives endvidere i casestudierne gode konkrete eksempler på, hvordan implementeringen af IAT-projektet og dermed IKT kunne være med til at fremme muligheden for casepersonernes selvbestemmelse. Som eksempler kan nævnes:

Louise, der selv ved brug af Herbor havde lavet aftaler med sin fætter og kusiner om at se Skatteøen som musical uden pædagogernes styring:

"...men så kom de (fætter og kusiner) helt uventet i torsdags, og de var alle ude at se Skatteøen. Det vil sige, at Louise selv havde lavet en aftale, som vi ikke var bevidste om. Det er jo selvstændighed."

Fra det afsluttende casestudie interview

Et andet godt eksempel er Heidi, der brugte sin computer til selv at planlægge en sejltur til Hven. Via sin mail kunne hun meddele sin arbejdsplads, at hun ikke var i stand til at komme.

Hvis der ses mere specifikt på casepersonernes mulighed for deltagelse i fællesskaber og livssituationer, viser casestudiematerialet, at en af de mest synlige effekter af IAT-projektet var computeraktiviteter brugt som noget, man var sammen om, hvad enten det drejede sig om at spille spil, se videoer eller søge information. Det vil sige brugt som "et fælles tredje", der skabte fællesskab mellem beboerne i et bomiljø, mellem pædagoger og beboere og mellem beboere og deres IT-frivillige.

I disse fællesskaber omkring computeren kunne der observeres involvering og deltagelse i alle grader strækkende fra et minimum af deltagelse, hvor casepersonen er med som passiv tilskuer til en maximum af deltagelse, hvor casepersonen oplever sig som deltager, samtidig med at han/hun rent faktisk indgår i situationen, som en inkluderet og accepteret person, der er engageret og som har adgang til de ressourcer, der er nødvendige for at medvirke.

Ud over deltagelse i de fællesskaber, som opstår ved, at man sammen beskæftiger sig med computeren, er der også eksempler på IKT-brug til at skaffe sig adgang til deltagelse i fællesskaber *uden for bomiljøet*. Her kan fx nævnes casepersoner, der er kommet på Facebook eller Heidi, der holder sig orienteret om, hvad der sker i Klub Kildebakken ved at følge med på klubbens nye hjemmeside, der er udviklet i Herbor-systemet, så brugerne selv kan redigere siden.

4.3 SELVOPFATTELSE OG LÆRING

I det afsluttende casestudie interview har de caseansvarlige givet klart udtryk for, at de oplever, at casepersonerne har fået mere selvtillid og selvværd gennem det at kunne bruge IKT i deres dagligdag. Men der er ikke i casestudiematerialet yderligere data, der kan bruges til at fortælle om, hvilken betydning IAT-projektet har haft for casepersonernes *selvopfattelse*.

Der er dog ikke tvivl om, at IAT-projektet har betydet, at casepersonerne er blevet involveret i forskellige læringsprocesser. De har stort set alle været involveret i læringsprocesser i forbindelse med det at tilegne sig kompetencer i forhold til at bruge en computer og dertil knyttede relevante programmer og koblinger til spil, legetøj, kommunikationsredskaber mv. Og en del af casepersonerne har som fx Thomas brugt computeren til at søge oplysninger, fotos, lydoptagelser mv.

”Thomas tilegner sig til stadighed nye kompetencer i forbindelse med brug af computeren.

Kompetencer han udvikler sammen med den IT-frivillige, der via IAT-projektet er knyttet til Thomas og sammen med hans nye ven Jens, der nu bor i samme hus som Thomas. Men derudover bruges computeren og internettet til at skaffe sig viden og dermed nye indsigter i emner, der har hans interesse

Fra de 11 casestudier, Thomas

Medens andre casepersoner, som fx Peter, har brugt IKT til at blive klog på den verden, der omgiver dem:

”Med Roll-talken og Skype udvikler Peter sine kompetencer i forhold til at bruge IKT som et centralt redskab i hverdagslivet, ligesom han via IKT lærer om sine omgivers beskaffenhed og mulige måder at påvirke disse omgivelser, hvad enten det drejer sig om at styre Paletto'en med forskellige lyde eller styre elektriske dyr, sansevæg eller Brio-tag”.

Fra de 11 casestudier, Peter

4.4 LIVSKVALITET OG CASEPERSONERNES BRUG AF IKT

IAT-projektets 11 casepersoner udviklede i projektperioden deres brug af IKT, så brugen - med store forskelle fra caseperson til caseperson - kom til at omfatte:

- **IKT brugt til at vedligeholde og udvikle casepersonens sociale netværk.** Her var det især programmer som Skype, CanConnect, almindelig e-mail og Herbor, som casepersonerne brugte.
- **IKT brugt til underholdning** som det at se film, høre musik, se YouTube videoer og spille spil.
- **IKT brugt i forbindelse med at dyrke og skaffe sig viden om et specielt interessefelt,** hvad enten det så er som fan at følge, hvad der sker i en fodboldklub, eller det er at følge videoer om

katte og vaskemaskiner eller det at lave små filmklip, hvor lydsiden er storme fra planeten Venus, som det er tilfældet for nogle casepersonerne.

- **IKT brugt til internetsøgning og surfing**, som når f.eks. Klub Kildebakkens hjemmeside besøges eller hjemmesider besøges for at bestille musicalbilletter eller biografbilletter, se filmtrailers mv.
- **IKT brugt i forbindelse med "her-og-nu kommunikation"** via forskellige kommunikationshjælpermidler som talebøf, Paletto.
- **IKT brugt til leg og læring** om omgivelsernes beskaffenhed gennem for eksempel at kunne styre legetøj og sanseoplevelser.
- **IKT og særligt computeren anvendt som "et fælles tredje" til socialt samvær.** Det vil sige som en social aktivitet, man kunne beskæftige sig med sammen og som derfor skabte samvær og samspil mellem borgerne i et bomiljø, mellem borgere og personale og mellem borgere og deres IT-frivillige.

De 11 casestudier viser, at implementeringen af IKT i forhold til borgere, der lever i bomiljøer for mennesker med funktionsnedsættelser, i høj grad kan være med til at fremme muligheder:

- for at vedligeholde og udvikle det sociale netværk
- for at kunne kommunikere mere, og i nogle tilfælde bedre, med personer i de sociale netværk
- for at selv at mestre sin tilværelse og i højere grad være bestemmende i eget liv
- for deltagelse sociale fællesskaber og aktiviteter samt
- for leg og læring.

Implementering af IKT kan – som det er erfaret i projektet - muliggøre at borgerne i bomiljøerne skaber sig øget livskvalitet.

FN's Handicapkonvention

ARTIKEL 4. GENERELLE FORPLIGTELSER

1. Deltagerstaterne forpligter sig til at sikre og fremme den fuldstændige virkeliggørelse af alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder for alle personer med handicap uden nogen form for diskrimination på grund af handicap. Med henblik herpå forpligter deltagerstaterne sig til:

g) at påtage sig eller fremme forskning og udvikling af, og at fremme eksistensen og anvendelsen af ny teknologi, herunder informations- og kommunikationsteknologi, mobilitetshjælpemidler, udstyr og hjælpemiddelteknologi, som er egnet for personer med handicap, med særlig vægt på teknologi til en overkommelig pris.

FN Konventionen om rettigheder for personer med handicap, 2006

LITTERATUR

- Allardt, E. (1975) Att ha, att älska, att vära -om välfärd i Norden. Lund. Argos Förlag.
- Andersen; F. (2003) *Stefanshjemmet – i takt med tiden*. Århus, Stefanshjemmet.
- Askheim, O.P. (2003) Fra normalisering til empowerment – Ideologier og praksis i arbeid med funksjonshemmede. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Bank-Mikkelsen, N.E. (1989) Historisk udvikling - og en fremtid med perspektiver. *Tidsskriftet LEV nr. 7 1989* (s. 21 – 28)
- Bjerre, L. (2008) *Sociale netværk og handicapteori og netværksarbejde*. Odense. Servicestyrelsen
- Bjerre, L. (2008) *Når jeg kommunikerer - om kommunikation, sociale netværk og handicap*. Odense Servicestyrelsen
- Bjerre, L. (2008) *Aktiv deltager i fællesskabet - om initiativ, sociale kompetencer og handicap*. Odense. Servicestyrelsen
- Bjerre, L. & Kayser, S. (2008) *Gamle og nye netværk - om pårørende, venner og handicap*. Odense. Servicestyrelsen
- Blumer, H. (1969) Symbolic Interactionism – Perspective and Method. Englewood Cliffs. Prentice-Hall.
- Bogdan, R. & Taylor, S. (1993) Relationship with Severely Disabled People: The Social Construction of Humanness. Art. i; Nagler, M. (ed.) *Perspectives on Disability*. Palo Alto. Health Markets Research.
- Bonfils, m.fl. (2009) *Hverdagslivet og kommunalreformen – Erfaringer fra specialiserede tilbud på handicapområdet 2008*. København, Anvendt Kommunal Forskning (AKF)
- Clausen, H. (1998) Om konstruktionen af menneskeværd – fortællingen om mennesker og ikke mennesker. Art. i: Clausen, H; Kirkebæk, B. & Sætersdal, B. (Red.) *Fortelling, konstruktion og mennesker med funskjonshemming*. Oslo. Tano Aschehoug. (s. 73–88)
- FN (1994) *Standardregler om lige muligheder for handicappede*. New York, United nations.
- FN (2006) *Konventionen om rettigheder for personer med handicap*. København. Det Centrale Handicapråd (2008).
- Fritzon, H. (2010) Vi ses på Skype. *VIKOM bladet nr. 1, 2010* (s. 25–30)
- Gusstavsson, A. (1993) *Närhet och gemenskap –en studie av personer med långvariga psykiska störningar och deras sociala situation*. Stockholms Universitet. Forskningsrapport fra Pedagogiska Institutionen.
- Gusstavsson, A. (1997) Inifrån utanförskapet. Art. i: Tøssebro, J. (Red.) *Den vanskelige integreringen*. Oslo. Universitetsforlaget. (s. 100–128)
- Hermansen, M. (1996) *Læringens Univers*. Århus. Forlaget Klim
- Holm, P. (m.fl.) (Red.) (1994) *Liv og kvalitet i omsorg og pædagogik*. Herning. Forlaget Systime.
- Holst, J. (1995) *Søndag er træls - Et projekt om udviklingshæmmedes livskvalitet*. København. Forlaget LEV.

- Holst, J. (2009) Kommunikation og hverdagslivets rammer. *Tidsskrift for Socialpædagogik, Tema: Brugerperspektiver og brugerinddragelse*. (s. 22 – 30)
- Honneth, A. (2003) *Behovet for anerkendelse*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Højlund, P. & Juul, S. (2005) *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Illeris, K. (1999) *Læring –aktuel læringsteori i spændingsfeltet mellem Piaget, Freud og Marx*. Frederiksberg. Roskilde Universitetsforlag.
- Jönsson, B. (1999) Det søgende menneske og dets redskaber – for en teknikpædagogik. *Vera nr. 8, 1999*. (s. 14 – 23)
- Kayser, S. (2008) *Mit sociale netværk - om mål for netværksarbejde og handicap*. Odense. Servicestyrelsen
- Kommunikationscentret (2006) *Da Olympia talte*. Hillerød, Kommunikationscentret
- Löfgren-Mårtenson, L. (2005) *Kärlek.nu – Om Internet og unga med utvecklingsstörning*. Lund. Studentlitteratur.
- Løgstrup, K.E. (1956) *Den Etske Fordring*. København. Gyldendal
- Madsen, U. A. (2003) *Pædagogisk Etnografi –forskning i det pædagogiske praksisfelt*. Århus. Klim.
- Mansell, J. m.fl. (2007) *Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs - report of a European Study, Volume 1. Executive Summary*. Canterbury, Tizard Center, University of Kent
- Molin, M. (2004) Delaktighed inom handikappområdet –en begreppsanalys. Art. i: Gustavsson, A. (Red.) *Delaktighetens språk*. Lund. Studentlitteratur. (s. 61 – 82)
- Næss, S. (1989) Jeg må jo egentlig være fornøyd -livskvalitet hos unge funksjonshemmede. Oslo. INAS-rapport. Institutt for sosialforskning
- Perlt, B. m.fl. (2002) *Evaluering af erfaringerne med institutionsbegrebets ophævelse på handicap-området, 1998 -2002 –Fokus på brugernes, pårørendes og personalets erfaringer*. København, COWI A/S of Socialt Udviklingscenter SUS
- Perlt, B. m.fl. (2005) *Der skal to til en Tango. - Om kommunikation og relationer i støtten til mennesker uden et ekspressivt verbalt sprog*. København. Socialt Udviklingscenter SUS
- Perlt, B. m.fl. (2007) *Kommunikation, interaktion og relation –i støtten til mennesker uden et ekspressivt verbalt sprog*. København. Socialt Udviklingscenter SUS
- Socialt Udviklingscenter SUS & Videns- og Formidlingsenheden, Kommunikationscentret i Hillerød (2006) *Teknologi, kommunikation og selvbestemmelse – en rapport om implementering af teknologi til mennesker med handicap*. Hillerød, Kommunikationscentret.
- Socialt Udviklingscenter SUS & Videns- og Formidlingsenheden, Kommunikationscentret i Hillerød (2011) *Idékatalog – Teknologi til mennesker med funktionsnedsættelser*. København. Socialt Udviklingscenter SUS
- Söder, M. (1991) Livskvalitet og handicap. *Social kritik nr. 16, 1991* (s. 15- 21)
- Tetler, S. (2004) Delagtighed – et specialpædagogisk kernebegreb? Art. i: Egelund, N.

Specialpædagogisk praksis –indspil og udspil. København, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag. (s. 57 – 68)

- Tönnies, F. (1887) *Gemeinschaft und Gesellschaft.* Abhandlung des Communismus und des Socialismus als empirischer Culturphenomen. Leipzig.
- Vejstrup Madsen, M. (Red.) (1999) *I legens land –samvær og kommunikation blandt børn med betydeligt og varigt nedsat funktionsevne.* Århus. Forlaget Systime.
- WHO (2001) *International Classification of Functioning, Disability and Health.* Geneva, World Health Organization.

Links:

- Bostedet Hulegården: <http://www.hulegaarden.dk/>
- Bostedet Chr. X's Allé: <http://www.chrxogstrandberg.skoleintra.dk>
- Bostedet Stefanshjemmet: <http://www.stefanshjemmet.dk/>
- Bostedet Skovbo: <http://skovbo.skanderborg.dk/>
- Hjemmevejlederteamet Gentofte (tilknyttet Klub Kildebakken): <http://www.gentoftekommune.dk/hjemmevejlederteamet/>
- IAT-projektet: www.handicapogit.dk

Case studie

Redskaber og vejledninger

Handicap & IT

www.handicapogit.dk

Indhold

1. Introduktion: Case studie – Overblik over fremgangsmåde	3
Vejledning 1: At kortlægge casepersonens sociale netværk	6
Redskab: Registreringsskema over det sociale netværk	8
Redskab: Det sociale netværkskort.....	10
Vejledning 2: Vurdering af netværksrelationer og kommunikationsteknologiens muligheder	11
2. Implementering: Netværksmøde og -plan.....	11
Vejledning 3: Netværksmøde med casepersonen	12
Redskab: Aktivitets- og kommunikationsskema til brug for netværksmødet	14
3. Dagbog: Casepersonens hverdagsliv	15
Vejledning 4: Dagbog over casepersonens hverdag	15
Dagbogsforløbet bedes gennemført på følgende måde:	15
Dagbogsskemaets opbygning:	15
Redskab: Dagbogsskema.....	15
8 gode råd - videooptagelser til case studie.....	19

5 Introduktion: Casestudie – Overblik over fremgangsmåde

1. Vælg en beboer

Hvert bosted i projektet vælger en beboer til case studiet. Beboeren skal være deltager i projektet. Vælg den beboer I synes, er mest interessant at følge over projektperioden. Skriv kort om hvorfor den valgte beboer er den mest spændende at følge.

Navn:
Skriv begrundelse:

2. Indhent skriftligt samtykke fra beboeren og personale

Der skal indhentes to skriftlige samtykker fra beboeren. Det ene giver tilladelse til, at beboeren deltager i projektet - og at I må indhente og videregive personlige (og eventuelt personfølsomme) oplysninger om beboeren til projektets evalueringsgruppe og styregruppe. Det andet samtykke giver tilladelse til at I må videofilme beboeren, og at projektets evalueringsgruppe og styregruppe må se og bearbejde videoklippene.

Der skal indhentes et skriftligt samtykke fra hver medarbejder, som deltager i casestudiet gennem sin funktion som kontaktperson eller støtte for projektbeboeren. Samtykket giver tilladelse til at medarbejderen deltager i projektet og i formidlingen af projektet.

Brug vedlagte samtykkeerklæringer i mappen til case studiet.

3. Indhent materiale om beboeren

Følgende materiale skal indhentes:

- Aktuell handleplan § 141.
- Pædagogiske planer.
- Beboerens sociale historie, som har relevans i forhold til dette projekt – fx familieforhold, skolegang, boligskifte, arbejde, fritidsaktiviteter og lignende.

4. Udfyld socialt netværkskort for beboeren

- Se socialt netværkskort og vejledning i case studie mappen til case studiet.
- Kortet udfyldes ved start af projektet midtvejs i casestudiet og ved slutningen af casestudiet.

5. Indkald til netværksmøde

Indkald beboerens aktuelle og potentielle netværk til netværksmøde. Formålet med mødet er at styrke beboerens sociale relationer og kommunikation med de mennesker, der omgiver beboeren.

- Se model for netværksmøde og vejledning i mappen til case studiet.
- Netværksmødet gentages midtvejs i case studiet.

6. Udfyld dagbogsskemaet

Dagbogsskemaet udfyldes i 3 omgange:

Ved start af projektet, midtvejs i case studiet og igen ved slutningen af case studiet. Hver af de 3 omgange består af 4 dage fordelt på 3 hverdage og en lørdag eller søndag.

Formålet er at få et indtryk af beboerens hverdagsliv med hensyn til rutiner, aktiviteter, sociale relationer, kommunikation samt brug af computer og anden kommunikationsteknologi.

- Se dagbogsskema og vejledning i mappen til case studiet.

7. Optag video af beboeren

3 gange i løbet af projektet - ved start, midtvejs og igen ved slutningen af casestudiet, optages en lille videosekvens på maks. 5 minutter med beboeren.

Vælg en naturlig situation hvor beboeren arbejder med computeren eller anden kommunikationsteknologi i projektet.

Hvis beboeren har en støtteperson, der hjælper, skal støttepersonen være med i optagelsen. Dette for at kunne se deres samspil, mens beboeren arbejder med IT.

- Har bostedet ikke et videokamera, vil SUS udlåne et kamera.
- Se gode råd til optagelserne bagerst i mappen.

8. Møde med beboeren (Foretages af Jesper Holst og Selena F. Thønnings)

Evalueringsgruppen vil gerne møde beboeren. Jesper Holst fra Danmarks Pædagogiske Universitet eller Selena F. Thønnings fra Kommunikationscentret i Hillerød, kontakter jer og aftaler nærmere om hvornår, hvordan og med hvem mødet kan forløbe.

Materialet sættes i mappen efterhånden, som I får udarbejdet det.

Mappen sendes á 3 omgange til:

Jesper Holst
Danmarks Pædagogiske Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

De 3 gange I sender mappen med case studie er:

1. gang efter I har indhentet materiale om beboeren, udfyldt det sociale netværkskort, dagbogsskemaet samt optaget video første gang – se punkt 3, 4, 6 og 7.
2. gang midtvejs i case studiet efter I har udfyldt det sociale netværkskort, dagbogsskemaet og optaget video for anden gang – se punkt 4, 6 og 7.
3. gang ved slutningen af case studiet efter I har udfyldt det sociale netværkskort, dagbogsskemaet og optaget video for tredje gang - se punkt 4, 6 og 7.

Tidspunkterne aftales med bostedets projektleder og Jesper Holst fra IAT-projektholdet.

I er meget velkomne til at kontakte os med spørgsmål, kommentarer og andet.

Med venlig hilsen
Projekt Implementering af teknologi

Lektor Jesper Holst
Danmarks pædagogiske Universitet
jh@dpu.dk
Tlf. 8888 9081

Projektleder Kasper Nizam
Socialt Udviklingscenter SUS
kn@sus.dk
Tlf. 3393 4450

Antropolog Selena F. Thønnings
Kommunikationscentret, Hillerød
seto@hillerod.dk
Tlf. 4822 8623

Kortlægning: Beboerens sociale netværk og udviklingsønsker

Som en del af case studiet vil vi bede jer om at gennemføre følgende aktiviteter 3 gange i løbet af projektperioden - nemlig som en del af den indledende baseline undersøgelse (2009) og igen som en del af midtvejsevalueringen (medio 2010) samt ved projektets afslutning (primo 2011):

1. Foretage en kortlægning af casepersonens sociale netværk.
(Se vejledning 1)
2. Vurdere hvilke ændringer i netværksrelationerne som casepersonen ønsker samt om den anvendte kommunikationsteknologi i projektet kan medvirke til at skabe de ønskede ændringer.
(Se vejledning 2).

Vejledning 1: At kortlægge casepersonens sociale netværk

Trin 1 - At udarbejde liste over netværk

Bostedet udarbejder sammen med casepersonen en liste over personer, som casepersonen opfatter som en del af hendes/hans sociale netværk.

Et par gode råd i forbindelse med udarbejdelse af denne liste kunne være:

- Brug af konkrete spørgsmål, fx "Hvem kunne du tænke dig at invitere til din fødselsdag, hvis du kunne invitere alle dem, du ville?" Det kan lette udarbejdelsen af listen.
- Brug af billeder af mennesker, som casepersonen omgås, kan lette udarbejdelsen af listen samt understøtte den efterfølgende kategorisering og vurdering af relationer i Trin 2.
- Vær sikker på at få listet personer fra alle de relationszoner, som casepersonen indgår i. Relationszoner som fx: Arbejdsrelationer, fritidsrelationer, familierelationer, professionelle relationer, relationer til naboer (medbeboere).
- En liste på 30 – 40 netværkspersoner vil være helt fint.

Trin 2 – at inddele netværk i relationszoner og type relation

Hver af de listede personer diskuteres med henblik på at udfylde **netværk registreringskema**.

For at kunne udfylde registreringskemaet er det vigtigt at finde ud af følgende:

- I hvilke(n) relationszone(r) indgår de listede personer?

- Familierelation
- Arbejdsrelation (kollega)
- Fritidsrelation
- Naborelation (medbeboer)
- Professionel relation (personer, der er betalte for at være sammen med beboeren).

Hvis en listet person indgår i flere relationszoner diskuteres hvilken af zonerne, der er vigtigst for relationen. Er det f.eks. samværet på det beskyttede arbejde eller er det samværet i bomiljøet, der vurderes som værende vigtigst for casepersonen.

Hvor nær er relationen?

- A. Er her tale om en **nær** betydningsfuld relation?

Dette beror selvfølgelig på et skøn - skønnet kunne fx tage sit udgangspunkt i om casepersonen ville savne den listede person, hvis denne i en periode ikke er til at komme i kontakt med.

B. Er der tale om et **bekendtskab**?

Den listede person er ikke særlig betydningsfuld for casepersonen - fx at beboeren ikke vil savne personen, hvis kontakten afbrydes.

Hvor hyppig er kontakten?

A. Kontakten er **hyppig**, hvilket vil sige at der er kontakt mindst 3 gange ugentlig.

B. Kontakten er **ikke så hyppig**, hvilket vil sige at der er kontakt mindre end 2 gange ugentlig.

Trin 3 – At udfylde registreringskemaet

Med disse oplysninger og vurderinger kan registreringskemaet udfyldes som det fx ses i nedenstående eksempel.

Den listede person, der indgår i flere relationszoner, registreres i den – for beboeren - vigtigste zone efterfulgt af et tal i parentes, der fortæller hvor mange andre zoner, personen indgår i.

I eksemplet er Jens både medbeboer, kollega på arbejdet samt deltager i samme fritidsaktiviteter som casepersonen. Samtalen med casepersonen om netværket viser, at det er samværet i fritiden, der har størst betydning for casepersonen. Derfor registreres Jens i fritidsrelationszonen med et lille tilføjet (2), da Jens også figurerer i to andre zoner.

Eksempel:

Socialt netværks registreringskema										
Beboerens navn:										
Nummer	Person	5 relationszoner					Nærhed		Hyppighed	
		Familie-Relation	Medbeboer/ Nabo- relation	Arbejds-/ kollegial relation	Profes- sionel relation	Fritids- relation	Nær relation	Bekendt- skab	Hyppig kontakt	Ikke så ofte kontakt
1	Jens			X (2)				X	X	
2	Grethe	X					X			X
3	Hanne		X(1)					X	X	
4	Gerda				X		X		X	
OSV										

Markeringen x(1) og x(2) betyder, at Hanne indgår i 2 relationszoner, og Jens indgår i 3 netværkszoner.

Trin 4 – At udarbejde netværkshortet

Fremgangsmåden er, at netværkspersonerne fra skemaet placeres i kortets 5 relationszoner - familie, arbejde, fritid, bolig og professionel - på følgende måde:

A: Her placeres **beboeren** selv

B: Her registreres **nære** relationer med **hyppig** kontakt

C: Her registreres de **nære** relationer med **ikke så hyppig** kontakt

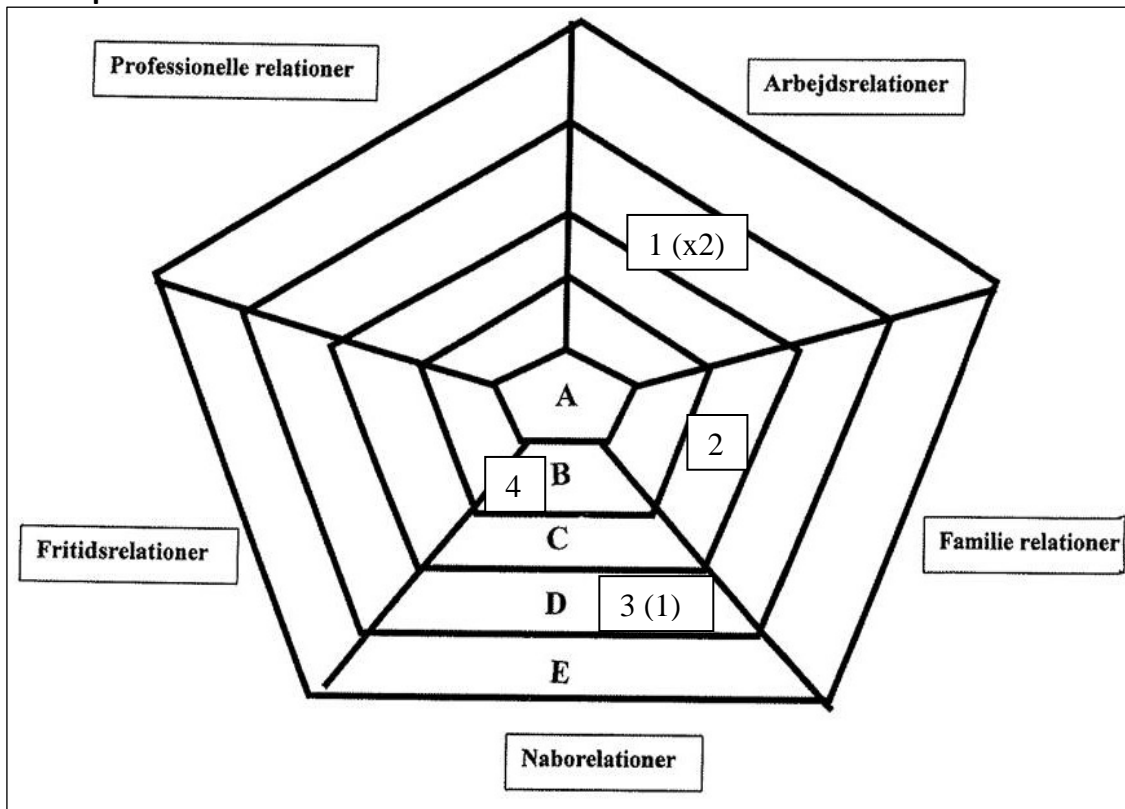
D: Her registreres **bekendtskaber** med **hyppig** kontakt

E: Her registreres **bekendtskaber** med **ikke så hyppig** kontakt

NB! I netværkshortet bruges de numre netværkspersonerne har i registreringskemaet.

Jens (1), Grethe (2), Hanne (3) og Gerda (4) indsat i nedenstående eksempel på netværkskortet.

Eksempel:

Hermed er kortlægningen af casepersonens aktuelle sociale netværk færdigt.

På de følgende sider kan I finde 2 redskaber:

- Et **registreringsskema** over beboerens netværk til jeres brug.
- Et socialt **netværkskort** til jeres brug.

Redskab: Registreringsskema over det sociale netværk

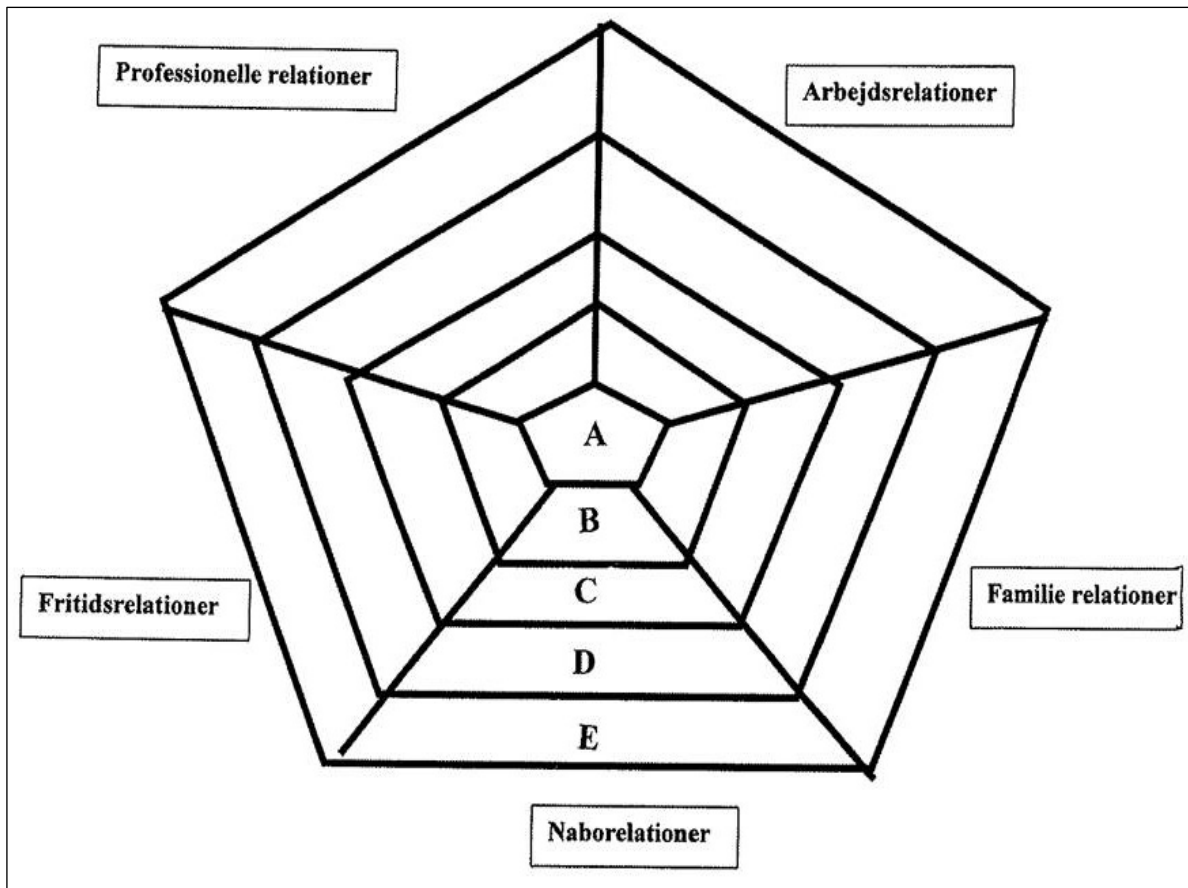
Beboers navn:

Nummer	Person Navn	5 relationszoner					Nærhed		Hypighed	
		Familie- relation	Medbeoer/ naborelation	Arbejds/ kollegarelation	Professionel relation	Fritids- relation	Nær relation	Bekendt- skab	Hyppig kontakt	Ikke så ofte kontakt
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										

8										
9										
10										
11										
12										
13										
14										
15										
16										
17										
18										
19										
20										
21										
22										
23										
24										
25										
26										
27										
28										
29										
30										

Redskab: Det sociale netværkskort

Beboers navn:

- Beboerens ønsker prioriteres efter hvor vigtige, de er for beboeren. I udvælger sammen 3, 5 eller hvor mange ønsker, beboeren kan forholde sig til på en gang.

2. Runde: Intervieweren spørger beboeren om, hvad han/hun selv kan gøre for at nå de opsatte mål og hvordan han/hun konkret kan gøre det. Ved hvert mål undersøges eventuelle barriere.

- Referenten skriver alle tiltag og overvejelser ned.
- Det er vigtigt, at alle andre tier. Der må ikke rettes eller kritiseres undervejs. Støtten må gerne hjælpe beboeren med at udtrykke sine ønsker, hvis beboeren selv har problemer med det.

3. Runde: Intervieweren spørger på skift hver enkelt deltager i netværket om, hvordan de kan støtte beboeren i at realisere sine ønsker, og hvad de har brug for, for at gennemføre det.

- Hvert tiltag undersøges for eventuelle barriere.

4. Beslutninger træffes herefter med fokus på hvem, der gør hvad, og hvornår det gøres (VIL-fasen):

- Mødet afsluttes med at intervieweren opsummerer hvad, der er besluttet.

5. Samtidig skrives de indgåede aftaler ned i Aktivitets- og Kommunikationskemaet (GØR-fasen):

- Sæt dato og tidspunkt for midtvejsmødet.
- Midtvejs-mødet indledes med en evaluerings-runde, hvor alle deltagerne hver især fortæller om, hvordan de synes, det er gået. Kan noget forbedres? Er der ønsker, der skal justeres? Skal nye ønsker tages med? Begynd evaluerings-runden med at lade beboeren fortælle, om hvordan han/hun synes, det har været.

6. Kom godt hjem – Husk at sende referatet til alle deltagerne, helst samme dag.

Redskab: Aktivitets- og kommunikationsskema til brug for netværksmødet

Beboerens navn:					
Ønsker	Aktivitet	Hvornår?	Sammen med hvem?	IT-brug (hvordan kan IT understøtte aktiviteten?)	Bemærkninger

NB! Tast ind i felterne i den elektroniske version – de udvider sig automatisk.

7 Dagbog: Casepersonens hverdagsliv

Vejledning 4: Dagbog over casepersonens hverdag

Formålet med dagbogen er at få et godt indtryk af casepersonernes hverdagsliv med hensyn til aktiviteter, sociale relationer, kommunikation og brug af kommunikationsteknologi. Derfor vil vi bede jer gennemføre 3 systematiske dagbogsforløb i projektførløbet. Hvert dagbogsforløb er af 4 dages varighed - hvoraf 3 er hverdage og 1 er en lørdag eller søndag.

Dagbogsforløbet bedes gennemført på følgende måde:

1. Vælg de personer, det team, der skal hjælpe casepersonen med udfærdigelsen af dagbogen.
2. Fastlæg de 3 gange 4-dages perioder, hvor I gennemfører arbejdet med dagbogen. Den første periode skal ligge i begyndelsen af projektførløbet (2009), den anden periode midt i case-studiet (medio 2010) og den sidste periode ved afslutningen af case-studiet (primo 2011).
3. Nedenstående dagbogsskemaer bedes udfyldt, således at I udfyldes 3 skemaer hver dag – dvs. et skema om formiddagen, et om eftermiddagen og et om aftenen. Det betyder, at over de 4 dages dagbogsforløb udfylder I ialt 12 skemaer.

NB! De udfyldte dagbogsskemaer sendes sammen med det øvrige case studie materiale til Jesper Holst, Danmarks Pædagogiske Universitet.

Dagbogsskemaets opbygning:

- I. Baggrundsoplysninger
- II. Tid (Dag og formiddag/eftermiddag/aften)
- III. Sted (Hvor opholder casepersonen sig?)
- IV. Aktivitet (Hvad laver casepersonen?)
- V. Kommunikation (Med hvem, om hvad og hvilke hjælpemidler/kommunikationsteknologier anvender casepersonen til at kommunikere?)

Redskab: Dagbogsskema

I. Baggrundsoplysninger

Bosted: (Navn) _____

Hjælper/støtтеperson: (Navn) _____

Mit navn: (Navn, kan anonymiseres) _____

II. Tid

Dato: _____

Formiddag: _____ Eftermiddag: _____ Aften: _____ (Sæt X)

III. Sted

1. Hvor har jeg opholdt mig siden sidst, vi arbejdede med dagbogen? (Om formiddagen drejer det sig kun om tiden, fra jeg stod op)

(Skriv kort): _____

2. Er der noget usædvanligt, hvad angår de steder hvor jeg har opholdt sig siden sidst, vi arbejdede med dagbogen? (Om formiddagen drejer det sig kun om tiden, fra jeg stod op)

JA _____ NEJ _____ (SÆT X)

Hvis ja, hvad var så det usædvanlige?

(Skriv kort) _____

IV. Aktivitet

1. Hvad har jeg lavet siden sidst, vi arbejdede med dagbogen? (Om formiddagen drejer det sig kun om tiden, fra jeg stod op)

(Skriv kort) _____

2. Hvorfor har jeg lavet, hvad jeg har lavet siden sidst, vi arbejdede med dagbogen?

(Om formiddagen drejer det sig kun om tiden fra da jeg stod op)

Fordi (Der må gerne sættes flere kryds):

2.1. Jeg har haft lyst? ___ (Sæt x for ja)

2.2. Jeg ikke har haft andet at lave (keder sig)? ___ (Sæt x for ja)

2.3. Jeg mener, det var nødvendigt? ___ (Sæt x for ja)

2.4. Det plejer jeg at gøre på denne tid af dagen? (sædvane)? ___ (Sæt x for ja)

2.5. Det har personalet bestemt, at jeg skulle? ___ (Sæt x for ja)

3. Har jeg været beskæftiget ved computeren/kommunikationsteknologien siden sidst, vi arbejdede med dagbogen? (Om formiddagen drejer det sig kun om tiden fra da jeg stod op)

3.1. Ja: ___ Nej: ___ (Sæt X)

Hvis ja:

3.2. Hvem var jeg sammen med, da jeg beskæftigede mig med computeren/kommunikationsteknologien?

(Skriv kort) _____

3.3. Hvornår cirka beskæftigede jeg mig med computeren?

Fra kl. _____ Til kl. _____ (Sæt X)

3.4. Hvad lavede jeg ved computeren/kommunikationsteknologien?

(Skriv kort) _____

V. Kommunikation

1. Hvem har jeg talt (kommunikeret) med siden sidst, vi arbejdede med dagbogen? (Om formiddagen drejer det sig kun om tiden, fra jeg stod op)

1.1. Familie: Ja _____ Nej _____ (Sæt X)

Hvis ja, skriv kort om samtalen/samtalerne (kommunikationen) - Hvem talte jeg med? Hvad talte vi om? Var jeg glad for samtalen (kommunikationen)?

1.2. Andre beboere i bomiljøet: Ja _____ Nej _____ (Sæt X)

Hvis ja, skriv kort om samtalen/samtalerne (kommunikationen) - Hvem talte jeg med? Hvad talte vi om? Var jeg glad for samtalen (kommunikationen)?

1.3. Arbejdskolleger i dagtilbud eller beskæftigelsestilbud: Ja _____ Nej _____ (Sæt X)

Hvis ja, skriv kort om samtalen/samtalerne (kommunikationen) - Hvem talte jeg med? Hvad talte vi om? Var jeg glad for samtalen (kommunikationen)?

1.4. Støttepersoner (ansatte i bomiljø og dagtilbud): Ja _____ Nej _____ (Sæt X)

Hvis ja, skriv kort om samtalen/samtalerne (kommunikationen) - Hvem talte jeg med? Hvad talte vi om? Var jeg glad for samtalen (kommunikationen)?

1.5. Andre: Ja _____ Nej _____ (Sæt X)

8 gode råd - videooptagelser til case studie

1. Forsøg at filme **hverdagssituationer**, fx sociale aktiviteter eller fritidsaktiviteter, hvor kommunikationsteknologi - fx computer eller andet - anvendes af beboeren med eller uden støtte.

Prøv ikke på at fortælle en hel historie om beboeren eller om projektet. Udvælg og prioriter det vigtigste ved de aktiviteter, metoder o.l., som I filmer

2. Udarbejd en **kort liste over hvad og hvornår I vil filme** – som rettesnor for Jeres videooptagelser.

3. Brug mange **nærbilleder**. Zoom ikke ind og ud under filmning – find indstillingen og hold motivet fast! Billedet skal have "luft" foran personen i billedet.

4. Vær opmærksom på **støjkluder** nær interviewstedet (fx fra køkken, gadestøj, air conditioning)

5. **Lyd:** Når **lyden** tages med kameramikrofon, er det vigtigt at I går tæt på personen, så der kommer så få genlyde fra rummet som muligt (rå optagelser i dyne og tæppeforretninger lykkes som regel fordi rummet er næsten lyddødt og ikke kaster lyden fra aktøren tilbage - så alt i nærheden af tæpper, bløde stole og store gardiner bliver som regel bedst.)

6. Pas på **raslende ting** som smykker, ure, ringe og kaffekopper mod bordplader, hæle på flise- eller stengulv og alle de andre lyde, der kan forstyrre lydoptagelsen.

7. **Stativ** eller andet stabilt underlag giver et roligt billede.

8. **Lys:** Udgangspunktet er altid blødt, fyldigt og **jævnt lys** - se hvad der kan lade sig gøre på stedet, og husk aldrig at filme mod lyskilder fx solen, direkte mod vinduer.